

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

თინათინ ბერიაშვილი

ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“
ლექსიკურ-სემანტიკური ასპექტები ქართულ და ფრანგულ
ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში

დ ი ს ე რ ტ ა ც ი ა

წარმოდგენილია ფილოლოგიის
დოქტორის (1005) აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

სამეცნიერო ხელმძღვანელები: ციური ახვლედიანი-პროფესორ-ემერიტუსი

ნუნუ გელდიაშვილი-პროფესორი

თელავი

2016 წ

შინაარსი

შესავალი-----	3
---------------	---

თავი I

ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“

ლექსიკური ასპექტები

§ 1. ლექსემა „ღვინო“, როგორც ლინგვოკულტუროლოგიური კონცეპტი-----	8
§ 2. კონცეპტ „ღვინის“ ფლექსია-დერივაციის შედეგად მიღებული ქართული ლექსიკური ერთეულები-----	10
§ 3. კონცეპტ „ღვინის“ ფლექსია-დერივაციის შედეგად მიღებული ფრანგული ლექსიკური ერთეულები-----	17
§ 4. ღვინის სმის პროცესის გამომხატველი ლექსიკური ერთეულები-----	24
§ 5. პოლისემიური სიტყვები-----	32
§ 6. ერთწევრიანი ფრაზეოლოგიზმები-----	39
§ 6.1. ღვინის ხარისხის გამომხატველი ლექსიკური ერთეულები-----	39
§ 6.2. დაღვების გამომხატველი ლექსიკური ერთეულები-----	42
§ 6.3. ნასმურობის გამომხატველი ქართული ლექსიკური ერთეულები-----	46
6.4 ფრანგული ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც გამოხატავენ ნასმურობას-----	52
§ 7. კონცეპტ „ღვინოსთან“ დაკავშირებული ტერმინები-----	54
§ 8. ღვინის დაჭაშნიკებასთან დაკავშირებული ლექსიკა-ტერმინოლოგია-----	65

თავი II

კონცეპტ „ღვინის“ შემცველი ფრაზეოლოგიზმები

§ 1. ფრაზეოლოგიური ერთეულების მიღების შესაძლებლობები-----	77
§ 2. იდიომების სტრუქტურა-----	89
§ 2.1. ფრანგული ორკომპონენტიანი სახელური იდიომების სტრუქტურა-----	90

§ 2.2. ფრანგული ზმნური ფრაზეოლოგიური ერთეულები-----	93
§2.3. ქართული ზმნური იდიომური გამოთქმები-----	96
§ 2.4.სამი და მეტწევრიანი იდიომური გამოთქმებ]-----	99
§ 3. ანდაზები-----	104
§ 4. გამოცანები-----	115

თავი III

ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა სემანტიკური ასპექტები

§ 1. ფრაზეოლოგიური ერთეულების წარმოშობისთვის-----	120
§ 2. სემანტიკური დერივაცია-----	121
§ 3. ვარიანტულობა-----	123
§ 4.სტილისტური კლასიფიკაცია-----	124
§ 5. ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა თემატიკა-----	125
§ 6. სემანტიკური იდენტობები-----	128

დასკვნა-----	133
გამოყენებული ლიტერატურა-----	141
საანალიზო წყაროები-----	145
დანართები-----	149

შესავალი

აღნიშნული ნაშრომი წარმოადგენს ჩვენს მოკრძალებულ ცდას, გვემოგზაურა ენისა და კულტურის წიაღში-ჯადოსნურ სამყაროში, რომელსაც ქმნის ლინგვოკულტუროლოგიური კონცეპტი „ღვინო“ ლექსიკური და ფრაზეოლოგიური ერთეულების საშუალებით, როგორც ქართულ, ასევე, ფრანგულ ენებში. საკვლევ ობიექტად ავირჩიეთ აღნიშნული სფერო, რადგან, მიგვაჩნია, რომ ფრაზეოლოგიური ერთეულები-წარმოშობილნი ენაში, წარმოადგენენ ამ ენაზე მოლაპარაკე ხალხის კულტურის ანარეკლს. ამ თვისების გამო, ისინი ქმნიან მდიდარ ლექსიკურ მასალას და წარმოაჩენენ მჭიდრო კავშირს, არსებულს ენასა და ამ ენაზე მოლაპარაკე საზოგადოებას შორის.

წარმოდგენილი კვლევის ჩატარებაში დიდი დახმარება გამიწიეს ჩემმა სამეცნიერო ხელმძღვანელებმა: პროფესორ-ემერიტუსმა, ქალბატონმა ციური ახვლედიანმა და პროფესორმა ნუნუ გელდიაშვილმა. მათგან მიღებული რჩევები და კონსულტაციები მომეხმარა მუშაობის სწორად წარმართვაში.

ბუნებრივია, დაისმის შეკითხვა, თუ რამ განაპირობა ჩვენი არჩევანი. გამომდინარე იქიდან, რომ ვაზისა და, შესაბამისად, ღვინის ფაქტორს განსაკუთრებული ადგილი უკავია, როგორც ქართველი, ასევე, ფრანგი ხალხის ცხოვრებაში, გასაკვირიც აღარაფერია. *L`histoire du vin n`est-ce pas l`histoire du monde* (ღვინის ისტორია განა კაცობრიობის ისტორიაც არაა)?- სვამს რიტორიკულ შეკითხვას Professeur Babrius-ი და შეუძლებელია არ დაეთანხმო. ერთის დამატება შეიძლება: ღვინო არ არის ის პროდუქტი, რომელსაც უბრალოდ დაღევ და დაივიწყებ. მისი დამუშავება დაწურვიდან დავარგებამდე ხანგრძლივი პროცესია და გულისხმობს მრავალი ადამიანის ერთობლივ, შეხმატკბილებულ შრომას. აღნიშნული პროცესის საწარმოებლად საჭიროა: ადამიანური რესურსი, სამუშაო იარაღები, ადგილი, სადაც აღნიშნული პროცესები მიმდინარეობს, ბოლოს კი, მისი მოხმარება და ეს ყველაფერი ხდება საუკუნეების განმავლობაში, ერთ საზოგადოებრივ წყობას მეორე ენაცვლება, უამრავი სიტყვა იზადება და კვდება, მაგრამ ღვინო, როგორც სასმელი, და „ღვინო“, როგორც მისი აღმნიშვნელი ლექსემა

მარადიულია. მისი დახასიათება-აღწერა დღეს უკვე ცოცხალი ადამიანისთვის დამახასიათებელი ლექსიკით გადმოიცემა: „მარღვიანი“, „ხორციანი“, „სხეულიანი“.... ამ ლექსემების მოსმენისას, დაფიქრებაა საჭირო: ღვინოზეა ლაპარაკი თუ ადამიანზე. დღეს, როდესაც ასე აქტუალური გახდა ღვინის წარმოება და მსოფლიო ბაზარზე ქართული ღვინის წარმოჩენა, მიგვაჩნია, რომ ამ სფეროში ლინგვისტური კუთხითაც ბევრი საქმეა მოსაგვარებელი. მაღალი ხარისხის ღვინოს შესაბამისი სიტყვებით და ტერმინებით სჭირდება წარდგენა. მათი შეკრება-მოძიება კი ჩვენი კვლევის მიზნად დავისახეთ, რადგან, მიგვაჩნია, რომ მიუხედავად საზოგადოებაში არსებული მზარდი ინტერესისა აღნიშნული სფეროს მიმართ, დღემდე არ არსებობს ნაშრომი, რომელშიც სრულყოფილად არის შეკრებილ-გაანალიზებული აღნიშნული სფეროს ლექსიკა, ხოლო ფრანგულ ანალოგიურ ერთეულებთან მათი შეპირისპირება და კონტრასტულ ჭრილში კვლევა, იზომორფიზმებისა და ალომორფიზმების გამოვლენით უნივერსალიების დადგენა, განსაკუთრებით ზრდის სადისერტაციო თემის აქტუალობას. ამდენად, **ნაშრომის მიზანია**, ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“ ლექსიკურ-სემანტიკური ასპექტების შესწავლა-ანალიზი ქართული და ფრანგული მასალის საფუძველზე. მიზნიდან გამომდინარე, ისეთი კონკრეტული ამოცანების გადაჭრა, როგორიცაა, მაგალითად:

1. ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“ შემცველი ქართული და ფრანგული ლექსიკური და ფრაზეოლოგიური ერთეულების სისტემატიზაცია და კლასიფიკაცია;
2. ლექსიკურ-სემანტიკური ასპექტების დადგენა-განსაზღვრა და ანალიზი კონტრასტულ ჭრილში;
3. იზომორფიზმებისა და ალომორფიზმების გამოვლენა და ზოგადი უნივერსალიების დადგენა.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე იმაში მდგომარეობს, რომ პირველად ხდება კონკრეტული საკვლევი ობიექტის- ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“ და მის ბაზაზე წარმოქმნილი ლექსიკური და ფრაზეოლოგიური ერთეულების სტრუქტურირება და მათი ანალიზი შეპირისპირებით ჭრილში, ქართული და

ფრანგული ენების მასალაზე დაყრდნობით; რაც, ერთი მხრივ, აღნიშნული ფენომენის სიღრმისეულ შესწავლას შეუწყობს ხელს მომავალში და, მეორე მხრივ, გარკვეულ წვლილს შეიტანს ქართული ფრაზეოლოგიური პრობლემატიკის კვლევის და ლექსემა „ღვინის“ კონცეპტოსფეროს ამსახველ ქართულ-ფრანგული ლექსიკონის შექმნაში.

ნაშრომის თეორიულ ღირებულებას განსაზღვრავს შემდეგი ფენომენი:

- ა) ნაშრომში განხილული კონცეფციები სხვადასხვა ასპექტში წარმოგვიდგენს ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“ ლექსიკურ ფონდს;
- ბ) კვლევის საფუძველზე გამოვლენილი კონცეპტ „ღვინის“ შემცველი ლექსიკა-ფრაზეოლოგიისათვის დამახასიათებელი თავისებურებები და ქართულსა და ფრანგულ ენებში არსებული მსგავსება-განსხვავებები ტიპოლოგიურ ჭრილში წარმოადგენს სიახლეს;
- გ) შემუშავებულია ღვინის კონცეპტოსფეროს ამსახველი (დამუშავება, ხარიხი, შეფასება, მოხმარება) ტერმინოლოგია.

პრაქტიკული მნიშვნელობა. ნაშრომში განხილული მასალა და მიღებული შედეგები შეიძლება გამოვიყენოთ, როგორც:

- ა) დამხმარე, დამატებითი მასალა ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“ ლექსიკური ფონდის შემდგომი კვლევისთვის;
- ბ) მთარგმნელობითი მუშაობისას;
- გ) როგორც პრაქტიკული, ან თეორიული კურსის სალექციო მასალა ლექსიკოლოგიაში, შეპირისპირებით ენათმეცნიერებაში, სემიოტიკასა და სტუდენტთა მეცნიერულ-კვლევით სამუშაოებში;
- დ) დამხმარე სახელმძღვანელო არა მარტო ლინგვისტების, არამედ მეღვინეობის სფეროში მომუშავე პერსონალისთვისაც.

კვლევის მეთოდოლოგია. გამომდინარე იქიდან, რომ ტიპოლოგიის ერთ-ერთ ძირითად ამოცანას წარმოადგენს ენათა სტრუქტურული იზომორფების დადგენა, იმ ზოგადი პრინციპების კვლევა, რომლებიც სხვადასხვა ენობრივ სრტუქტურას უდევს საფუძვლად, ენათა ინვარიანტული მახასიათებლებისა და ლინგვისტური

უნივერსალიების დადგენა ენათა სტრუქტურის სხვადასხვა დონეზე (მეგრელიშვილი, 1986, 8-9).

თემაზე მუშაობისას გამოვიყენეთ და დავეყრდენით შემდეგ მეთოდებს:

- ა) კომპონენტური და სემური ანალიზის მეთოდს, რომელიც გამოარჩევს ფრაზეოლოგიური გამოთქმის შემადგენელ ერთეულებს და საშუალებას იძლევა, ცხადად წარმოვაჩინოთ არა მარტო ფრაზეოლოგიური ერთეულების სტრუქტურა, არამედ ის კავშირებიც, რომლებიც მყარდება ერთი სემანტიკური ველის შემადგენელ სიტყვებს შორის;
- ბ) სემანტიკურ-სტრუქტურული და კომპარატიულ მეთოდებს, რომლებიც ცხადად წარმოაჩენს ფრაზეოლოგიზმების დამახასიათებელ თვისებებს;
- გ) დისტრიბუციონალური ანალიზის მეთოდს, რომელიც გულისხმობს ფრაზეოლოგიური და ლექსიკური ერთეულების აღწერას სხვა სიტყვებთან მიმართებით.

თეორიული პოსტულატები, რომლებსაც დავეყრდენით ნაშრომზე მუშაობისას:

- ყოველდღიური ცხოვრების ამსახველი თემები, რომლებსაც, შესაძლოა, შევხვდეთ ღვინის წარმოება-დამუშავება-მოხმარების პეროდში;
- ღვინო და ღვინის წარმოება-მოხმარების კულტურა, გამოხატული ფრაზეოლოგიზმებსა და ლექსიკურ ერთეულებში, როგორც ქართულ, ასევე, ფრანგულ ენებში; მათ შორის გამოვლენილი მსგავსება-განსხვავებები;

ასოციაციები, რომლებიც იზადება ფრაზეოლოგიური გამოთქმების განხილვისას, საშუალებას გვაძლევს სიტყვების მიღმა აღმოვაჩინოთ და დავინახოთ მათი შემქნელი ქართველი და ფრანგი ხალხის დამახასიათებელი თვისებები. წინამდებარე ნაშრომი შედგება: შესავლის, სამი თავის, დასკვნის და გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალისგან.

შესავალ ნაწილში განსაზღვრულია:

- ა) კვლევის მიზნები და ამოცანები; ბ) ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება; გ) საკვლევი თემის აქტუალობა და მეცნიერული სიახლე; დ) კვლევისას გამოყენებული მეთოდოლოგიური საშუალებები.

I თავში განხილულია: ლინგვოკულტუროლოგიის რაობა და ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“ ლექსიკური ასპექტები, კერძოდ: ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“ ფლექსია-დერივაციის შედეგად მიღებული ქართული და ფრანგული ლექსიკური ერთეულები, ღვინის სმის პროცესის გამომხატველი ქართული და ფრანგული ზმნები; პოლისემიური სიტყვები და ერთსიტყვიანი ფრაზეოლოგიზმები (ქართული და ფრანგული ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც გამოირჩევიან მეტაფორულობით); ღვინის ხარისხის, დაღვევის და ნასმურობის (დაღვევის შემდგომი პროცესის) გამომხატველი ლექსიკური ერთეულები; კონცეპტ „ღვინოსთან“ და მის დეგუსტაცია-დაჭამნიკებასთან დაკავშირებული ტერმინები.

II თავში განხილულია: კონცეპტ „ღვინის“ შემცველი ქართული და ფრანგული ფრაზეოლოგიური ერთეულები, მათი მიღების შესაძლებლობები; იდიომები, ანდაზები და გამოცანები.

III თავში ასახულია: ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა სემანტიკური ასპექტები; სემანტიკური დერივაცია; ვარიანტულობა, სტილისტური კლასიფიკაცია, ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა თემატიკა და სემანტიკური იდენტობები.

დასკვნით ნაწილში კი შეჯამებული და განზოგადებულია კვლევის შედეგები.

წინამდებარე ნაშრომის საფუძველზე, მოვამზადეთ და გამოვაქვეყნეთ ხუთი სტატია, რომელიც დაიბეჭდა ქართულ და უცხოურ საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალებში.

თავი I

ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“ ლექსიკური ასპექტები

§ 1. ლექსემა „ღვინო“, როგორც ლინგვოკულტუროლოგიური კონცეპტი.

ენა აუცილებელ საკომუნიკაციო საშუალებას წარმოადგენს. მას შესწევს უნარი, მოახდინოს კომპლექსური გავლენა ადამიანთა იდენტურობის, კომუნიკაციის, სოციალური ინტეგრაციის, განათლების და განვითარების სფეროებში; დაკისრებული აქვს სტრატეგიული მისია ადამიანებისა და მთელი პლანეტისთვის. ენასთან ასოცირდება კაცობრიობის უდიდესი მონაპოვარი, ძვირფასი რესურსი-კულტურული მრავალფეროვნება, რომელიც გამოხატულებას პოვებს ერის კოლექტიურ მახსოვრობასა და მისთვის დამახასიათებელ სხვადასხვა ტრადიციაში. „ენობრივი განყოფილება და ენობრივი კოლექტივის ნაირგვარობით, კაცობრიობამ თითქოს თავიდან აიცილა რომელიმე ერთი ენით დეტერმინირებული სუბიექტურობა ამით მოსალოდნელი ცალმხრივობა“ (რამიშვილი, 2002:38). შეუძლებელია, არ დაეთანხმო გრიგოლ ორბელიანის სიტყვებს: „რა ენა წახდეს, ერიც დაეცეს“. თ. გამყრელიძე ენის ჰუმბოლდტისეულ შეფასებას ასე გადმოგვცემს: „ენას ჰუმბოლდტი ადამიანის გონის უმთავრეს მოღვაწეობად მიიჩნევს. მისი აზრით, ენის ადეკვატური შესწავლისთვის აუცილებელია ადამიანის ცნობიერებასთან და აზროვნებასთან, კულტურასა და სულიერ ცხოვრებასთან მისი მჭიდრო კავშირის გათვალისწინება. ჰუმბოლდტისთვის ენა ხალხის ერთიანი ენერგიაა, იგი ეროვნული ფორმის მქონე კოლექტიური მოვლენაა. ამდენად ენობრივი კოლექტივი ჰუმბოლდტის მოძღვრებაში ერთდროულად სოციოლოგიურ და ლინგვისტურ ცნებებად გვევლინება“ [გამყრელიძე 2003:465].

ენა მჭიდროდაა დაკავშირებული კულტურასთან და ემსახურება მის გამოხატვას. სწორედ ეს იდეალი დაედო საფუძვლად ლინგვისტიკის ახალი დისციპლინის ლინგვოკულტუროლოგიის წარმოშობას (ენის საშუალებით კულტურის შესწავლა). როგორც ახალი მიმართულება, ის ჩამოყალიბდა მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში და სათანადოდ აისახა ვ. თელიას, ნ. სტეპანოვის, ა. არუთინოვას, ვ. ვორობიევის,

ვ.მასლოვასა და სხვათა შრომებში. ლინგვოკულტუროლოგია წარმოადგენს ეთნოლინგვისტიკის შემადგენელ ნაწილს, რომლის მთავარი მიზანი ენასა და კულტურას შორის არსებული კავშირის წარმოჩენა და შესწავლაა. ზოგადად, ადამიანის ყველა ქმედება მიმართულია იქითკენ, რომ მოახდინოს გარემომცველი სამყაროს აღქმა თავის კოგნიტიურ გამოცდილებაზე დაყრდნობით. ბუნებრივია, რომ საგნების დიფერენცირების და იდენტიფიკაციის პროცესები ენის საშუალებით ხორციელდება. თუმცა, სამყაროს აღქმის ენობრივი სურათი, უფრო მწირია, ვიდრე ამავე სამყაროს კონცეპტუალური აღქმა. კონცეპტუალიზაცია არის ადამიანის ცნობიერებაში შესული ინფორმაციის გაგება და აღქმა. ც. ახვლედიანისა და ქ. გაბუნias მიხედვით: „სამყაროს კონცეპტუალური სურათი გაცილებით მდიდარია, ვიდრე სამყაროს ენობრივი სურათი. სამყაროს კონცეპტუალური სურათი ექვემდებარება მუდმივ ცვლილებებს, სამყაროს ენობრივი სურათი კი- ხანგრძლივად ინახავს არქაულ ფორმებსა და მოძველებულ ცნებებს. ენის როლი არა მარტო შეტყობინების გადაცემაა, არამედ შინაგანი ორგანიზაციაც იმისა, რაც ექვემდებარება შეტყობინებას; ამგვარად, სამყაროს ენობრივი სურათი შეიძლება წარმოვიდგინოთ, როგორც სამყაროს შესახებ იმ ცოდნის ერთობლიობა, რომელიც აისახება ლექსიკის, ფრაზეოლოგიისა და გრამატიკის გამოყენებით“(ახვლედიანი, გაბუნია, 2016:26).

როგორც აღვნიშნეთ, ლინგვოკულტუროლოგია მეცნიერების ახალ დარგს წარმოადგენს და, ცხადია, მას ახალი ცნებები და კატეგორიები დასჭირდა, რომლებშიც ადეკვატურად აისახა როგორც ლინგვისტური, ასევე, კულტუროლოგიური საწყისი. ამგვარი ტერმინოლოგიური აპარატის საფუძველი გახდა კონცეპტის ცნება: „კონცეპტი არის ის, რისი საშუალებითაც კულტურა შემოდის ადამიანის მეტალურ სამყაროში და, ამავე დროს კონცეპტი არის ის, რისი საშუალებითაც ადამიანი თავად შედის კულტურაში(რ.ამირეჯიბი, კონცეპტი და მეტაფორული აზროვნება შიშის ველის მაგალითზე). „კონცეპტის“ ცნება წარმოადგენს კოგნიტიური ლინგვისტიკის და ლინგვოკულტუროლოგიის საბაზისო ტერმინს. აღნიშნულმა ტერმინმა სხვადასხვა ინტერპრეტაცია განიცადა. კერძოდ, ევროპელმა მეცნიერებმა დაიწყეს სამყაროს

კონცეპტუალური აღქმის პროცესის გამოხატვა მისთვის (კონცეპტისთვის) სემანტიკური კატეგორიების მინიჭების გზით. მაგალითად, Langacker-ი კონცეპტის დამახასიათებელ უმთავრეს თვისებებიდან გამოყოფს, იმ თვისებას, რომლის მიხედვითაც არ არსებობს ერთი რაიმე ზუსტად გამოხატული განსაზღვრება: ამა თუ იმ კონცეპტის გამომხატველი ლექსიკური ერთეული, შესაძლოა შეიცავდეს ერთმანეთთან ახლოს მდგომ მნიშვნელობათა მთელ რიგს (Langacker, 2008:46).

ზოგიერთი კონცეპტი (მზე, ცა, დედამიწა), განეკუთვნება უნივერსალური კონცეპტების ჯგუფს. Карасик-ს მეტი სიცხადე შეაქვს აღნიშნულ განსაზღვრებაში. მისი აზრით, ლინგვოკულტუროლოგიაში გამოარჩევენ ეროვნული ნიშნით მარკირებულ და ეროვნული ნიშნით არამარკირებულ, ანუ უნივერსალურ კონცეპტს (Карасик, 2009:32). სწორედ ასეთ უნივერსალურ კონცეპტად მიგვაჩნია ლექსემა „ღვინო“, რომელიც თავისუფლად შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც ლინგვოკულტუროლოგიური კონცეპტი, რადგან გამოხატულების თვალსაზრისით იგი წარმოდგენილია მთელი რიგი ენობრივი სინონიმებით, თემატური ველებით, ანდაზებით, ფოლკლორული და ლიტერატურული სიუჟეტებით, ქცევის სტერეოტიპებით, მატერიალური კულტურის საგნებითა და სხვა(ომიამე ს. კონცეპტის ცნება, <https://semioticsjournal.wordpress.com>), რაც მიუთითებს აღნიშნული კონცეპტის უნივერსალურ მნიშვნელობაზე.

ერთი და იგივე კონცეპტი, შესაძლოა, სხვადასხვა ლექსიკურ ერთეულში გამოიხატოს, იქნება ეს სინონიმური სიტყვები თუ ფრაზეოლოგიზმები. ეს კი ქმნის ლექსიკურ-სემანტიკურ პარადიგმას.

§ 2. კონცეპტ „ღვინის“ ფლექსია-დერივაციის შედეგად მიღებული ქართული ლექსიკური ერთეულები:

ლექსემა „ღვინოს“ თავის სემანტიკურ მნიშვნელობასთან ერთად, ბუნებრივია, გააჩნია გრამატიკული მნიშვნელობაც. იგი სრულმნიშვნელოვანი არსებითი სახელია და ისევე როგორც სხვა არსებითი სახელები, გამოხატავს დაპირისპირებას რიცხვის

მიხედვით, განარჩევს ბრუნვებს, დაირთავს აფიქსებს, ანუ ქმნის როგორც ფლექსიურ, ისე დერივაციულ პარადიგმებს. ი. იმნაიშვილი „სახელთა ბრუნება და ბრუნვის ფუნქციები ძველ ქართულში“ ლექსემა „ღვინოს“ ასე ახასიათებს : „როგორც არაერთხელ გვაქვს აღნიშნული, ო-სა უ-ზე დაბოლოებული მარტივი (ძირეული) სახელები ქართულში მცირეა და ამავდროულად ფუძეუკვეცელია. ერთადერთ გამონაკლისს წარმოადგენს „ღვნო“, რომლის ბოლოკიდური ხმოვანიც იკვეცება მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითსა და მოქმედებითში. დავიმოწმოთ ორიოდ მაგალითი : ღვნის-მსუმელთა და მემთვრალეთათჳს, ისტ. ქრესტ. 302,1; ნუ დაითრვები ღვნითა, რომლისაგან არს სიბილწე, იქვე, 302,5; მოკლებასა ღვნისასა ჰრქუა დედამან იესუს, ი.2,3C. აღნიშნული ლექსემა აწარმოებს როგორც ებ-იან, ასევე ნართანიანი მრავლობითის ფორმას: ებ-იან მრავლობითში ის შვიდივე ბრუნვის ფორმითაა წარმოდგენილი, ხოლო ნართანიან მრავლობითში- სამი ფორმა გააჩნია: ღვინო-ნ-ი, ღვინო-თ(ა), ღვინო-(ნ)-ო. ამ ფორმებმა არქაიზმების სიაში გადაინაცვლეს და თანამედროვე ქართულში აღარ გვხვდებიან: „ღვინონიცა განიყოფებიან“(ორბელიანი, 1949:383).

შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ღვნო, ღვნის, ღვნითა, ღვნისასა, ღვნონი, ღვნოთა, ღვნონო-ამ სიტყვის გრამატიკული ფორმებია, რომლებიც ქმნიან ფლექსიურ პარადიგმას. ღვნო არის ფუძე, ღვნ-ძირი, ხოლო ის, ითა, ისასა, ნი, თა, ნო-ფლექსიური მორფები ანუ ბმული მორფებია. ენაში ფლექსიის გამოყენების მიზანია არა ახალ სიტყვათა წარმოქმნა, არამედ სიტყვათა ურთიერთობის გამოხატვა შესიტყვებაში: ფლექსია გულისხმობს: ლექსემა₁ + მორფემა = ლექსემა₁.

ღვინო-ფონემური შედგენილობის თვალსაზრისით არის თავისუფალი ფორმა, რომელიც შედგება ერთი მორფისაგან. მისი შესატყვისი პარონიმებია: ღვინიო, ღვინია, ხოლო სინონიმია-ნუნუა. ღვინო და ნუნუა, შესაძლოა, ჩაითვალოს აბსოლუტურ სინონიმებად, ანუ ისინი ქმნიან სინონიმურ წყვილს და ორივე მათგანი ერთი და იმავე აღსანიშნის აღმნიშვნელებად გამოიყენება, თუმცა, ღვინო წარმოადგენს ლიტერატურული ენის ფორმას, ხოლო ნუნუა-სასაუბრო ენისას. „შავმა ნუნუამ, უხვმა

ვახშამმა დაავიწყეს მექორწილებს პატარძალიც და ყველა მისი მისადევარიც (ვ.ბარნ.)<http://www.ena.ge/explanatory-online>.

კახეთში, სუფრაზე, მოისმენთ ასეთ სადღეგრძელოს: „ამ ჭიქით **სარვაზიშვილ ნუნუას** გაუმარჯოს“! ქართულ სალიტერატურო ენაში ღვინის სინონიმად იხმარება, ასევე, ლექსემა **ბახუსი**. ქეგლ-ის მიხედვით: 1. ბახუსი ღვინის ღმერთის დიონისეს ერთ-ერთი სახელია რომაულ მითოლოგიაში(ქეგლი,1986:56). „ამ წუთში იგი თავად გავდა თრობის ღმერთს ბახუსს(კ.გამსახ.)<http://www.ena.ge/explanatory> 2. გადატ.ღვინო. „თავი მინდა დავივიწყო მე ბახუსში ცოტა ხანი“(ი.ევდოშ.), „აუვარდათ ნაკაშიძესა და ამილახვარს თავში ბახუსი“(ნ.დუმბ.)<http://www.ena.ge/explanatory>. მსგავსი ვარიანტია-**დევის სისხლი**, რომელიც მხოლოდ წითელი ღვინის მნიშვნელობით გამოიყენება: „.. ხოლო კახელმა ნყოველის მხრით კაცურმა კაცმა გახარებულმა რუსის, ფრანგის, ზანგის სტუმრობით, სახელდახელოდ დედის სისხლის ინება დასხმა“(მ. ლებან.)
<http://www.ena.ge/explanatory>. მართალია, საბა სიტყვა „ღვინოს“ რამდენიმე შესატყვისს გვაძლევს, მაგრამ ესენი უფრო ღვინის სახეობებია და მათ სინონიმებად ვერ მივიჩნევთ: „ღვინონიცა განიყოფებიან რამეთუ რა დაიწნიხა ყურძენი, ეწოდებიან **ტყბილ(ი)**; უკეთუ ტყბილს ააღაზავებს წყალი, **დგვიფინას** უწოდენ და ურწყოსა ტყბილსა – **შუმ(ა)სა**, ვიეთნი **არმუნჯს(ა)** უკმობენ; უკეთუ ნაწნეხსა ჭაჭასა წყალი დაასხა (ნაწნეხი ჭაჭა წყლით დაალტვნა B) დაგამოქანჩა, უწოდენ **შამანს(ა)**; უკეთ უტყბილს(ა) ძლიერად არ დაედულოს – **ამბოხი** (**ამბოხსა**; + და B) ახალსა ღვინოსა **მაჭარი** ეწოდების (ეწოდება B) და **შემ(ო)დგომად** – **ღვინო**; და განწყალებულს(ა) ღვინოსა **ჟოქო** ეწოდების (ეწოდება B) ZAB.www.nplg.gov.ge (მოძ. 20.03.2015). ანუ ტყბილი, დგვიფინა, შუმი, არმუნჯი, შამანი, ამბოხი, მაჭარი, ჟოქო-სხვადასხვა წესით მიღებულ ღვინის სახეობებს წარმოადგენენ. მართალია, საბას ლექსიკონში არ გვხვდება, მაგრამ ღვინის სახეობებს გამოხატავენ და მისი მნიშვნელობით იხმარებიან: **ახტაშირა**, **მახალი**, **ბადაგი**, **კახური**, **ზედაშე**, **წყალკვინტელა**, **ნაწრეტი**, **კუნდიტი**, **ჩიხირი**, **გუმურა**, **პილატეს ცრემლები**, **დევის სისხლი**.

ტკბილი („აგერ ტკბილმაც მოიმატა, ძლივსღა იტევს მოკლე ღარი, ჩქაფა-ჩქუფით მოჩქრიალებს, ქვევრი დახვდა უმაძლარი“! (რ. ერისთ.), **ზადაგი** („შენი ტუჩებიც ისე ტკბილია, როგორც ზადაგი დადუღებისას“! ლეონ.), **კახური** („ნუ მისხამ, აღარ მესმევა კახური ვაზის ნაჟური“! (ვაჟა) <http://www.ena.ge/> (მოდ.12.12.2012). და **მაჭარი** (დაიკრიფა ვენახებიც, დაიწურა ყურძენი, დადუღდა მაჭრები (ილია) <http://www.ena.ge/> (მოდ.10.09.2015). დღესაც, ენის ლექსიკის აქტიურ მარაგს მიეკუთვნებიან, ხოლო დანარჩენებმა ენის პასიური ლექსიკის მარაგში გადაინაცვლეს.

თანამედროვე ქართულმა ენამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა ლექსიკის შედგენილობისა თუ გამოყენების თვალსაზრისით. ენა მდიდრდება და ვითარდება საზოგადოების განვითარებასთან ერთად. ლექსიკის გამდიდრების საშუალებებია: ენაში არსებული სიტყვებისგან ახალი სიტყვების წარმოქმნა, თხზვა, სესხება, მნიშვნელობის ცვლა (კვაჭაძე.1981:35). როგორც თვითონ ტერმინი მიგვანიშნებს, წარმოქმნა გულისხმობს სიტყვაზე მაწარმოებელი აფიქსების დართვით ახალი სიტყვის ან სიტყვების შექმნა-წარმოებას. შევეცადეთ, შემღებისდაგვარად წარმოგვედგინა ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“ ლექსიკურ-სემანტიკური ბუდე. შედეგმა მოლოდინს გადააჭარბა. ერთი ძირეული სიტყვისაგან მივიღეთ 37 ლექსიკური ერთეული, რომლებიც დავაჯგუფეთ შემდეგი თანამიმდევრობით:

- ა) მარტივი ნომინაციური ერთეულები;
- ბ) რთული ნომინაციური ერთეულები (ნაწარმოები სიტყვები და მყარი სიტყვათშეხამებანი);
- გ) მეორადი ნომინაციური ერთეულები (პოლისემიური სიტყვები).

მარტივი ნომინაციური ერთეულები მიიღება დერივაციის გზით. დერივაცია, როგორც ვიცით, გულისხმობს ახალი სიტყვების წარმოქმნას ფუძეზე აფიქსების დამატებით. ძირეულ სიტყვა „ღვინოზე“ დერივაციული სუფიქსებისა და პრეფიქსების დამატებით, ასევე ფონეტიკურ ვარიანტთა გამოყენებით, მრავალი განსხვავებული მნიშვნელობის მქონე სიტყვა მიიღება: ღვინო-> ღვინა-> ღვინიო-> ღვინია-> ღვინიანი->

ნაღვინარი-> დაღვინება-> დაღვინებული-> შეღვინება-> შეღვინიანება->
შეღვინიანებული-> საღვინე-> მეღვინე ->მეღვინეობა.

ზმნური აფიქსების საშუალებით ქართულში ზმნა შეიძლება წარმოიქმნას ნებისმიერი სახელისგან. ჩვენს შემთხვევაში არსებითი სახელი ღვინო ქმნის ზმნას: **ღვინდება**, ახალ ზმნებად გვევლინებიან მოცემული ზმნის ფორმოზრთი ვარიანტები: **დაღვინდება**, **შეღვინდება**, **შეღვინიანდება**. დერივაციის საშუალებით ლექსემა „ღვინისგან“ მივიღეთ ახალი სიტყვები, რომელიც ასეთი ფორმულით გამოისახება: ლექსემა₁ + მორფემა = ლექსემა₂

რთულ ნომინაციურ ერთეულებში იგულისხმება კომპოზიტები და მყარი სიტყვათშეხამებანი. მაგ. კომპოზიტები ანუ თხზული სიტყვებია: **ღვინობისთვე**, **ღვინითბილი**, **ღვინომასალა**, **ღვინოგადაკრული**, **ღვინონასვამი**, **ღვინომოსმული**, **ღვინომორეული**, **ღვინოვარდნილი**, **ღვინოთერაპია**, **ღვინისფერი**, **ღვინო-არაყი**. აღნიშნულ კომპოზიტებში ლექსემა „ღვინო“ თავკიდურ სიტყვას წარმოადგენს, ხოლო სიტყვებში: **ბიოღვინო**, **ბიომეღვინე**, **წყალღვინო-ბოლოკიდურს**. **ღვინისფერი**, თავის მხრივ, აწარმოებს კომპოზიტს- **რძე და ღვინისფერი**. დიალექტურ ლექსიკაში მოიძებნა რედუპლიკაციით მიღებული ერთი სიტყვა- **ღვინაღვინა**. სიტყვა „ღვინო“ ფიგურირებს ასევე გვარებში: **ღვინიაშვილი**, **ღვინაძე**, **ღვინიანიძე**, **ღვინეფაძე**, **მეღვინეთუხუცესი**, **ღვინჯილია**, ხოლო ადამიანის სახელი მხოლოდ გ. ლეონიძესთან გვხვდება-**ღვინჯო**: „ყოჩაღ, ძმაო, ღვინჯო, ყოჩაღ!“ (გ. ლეონიძე <http://www.ena.ge/>). განხილული მაგალითების მიხედვით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ შედარებით მცირეა აფიქსით ნაწარმოებ ლექსიკურ ერთეულთა რაოდენობა, ვიდრე კომპოზიტების რაოდენობა.

კომპოზიციის პროცესი სქემატურად ასე გამოიხატება:

ლექსემა₁ + ლექსემა₂ = ლექსემა₃.

ახლა განვიხილოთ მყარი სიტყვათშეხამებები. ჩვენ შეგვიძლია ისინი დავყოთ შემდეგ სემანტიკურ მიმართულებებად:

ა) ფერის მიხედვით- **წითელი ღვინო**, **თეთრი ღვინო**, **ვარდისფერი ღვინო**.

ბ) ხარისხისა და დამზადების მიხედვით: თვითნადენი ღვინო, ნაქაჩი ღვინო, სახარჯო ღვინო, სუფრის ღვინო, ნარწყული ღვინო, მოჭვანგული ღვინო, ბჟუქურა ღვინო, ჭყაპურტა ღვინო (ჩიხირი), თავი ღვინო, თავანკარი ღვინო, შუა ღვინო (გუმურა), დამდგარი ღვინო, სამკელო ღვინო, დაძველებული ღვინო, ძველი ღვინო, გალა ღვინო, შუმი ღვინო, ელიტური ღვინო, ძელგი ღვინო, მომზალი ღვინო, ზედაშე ღვინო, დაღლილი ღვინო, გალახული ღვინო, გადაბრუნებული ღვინო, ნასვენები ღვინო, ორთა-შუა ღვინო, დაბალი ღვინო, საუდიერო ღვინო, დადაღული ღვინო-გამოვლინდა 32 ერთეული. მათი სტრუქტურა ასე გამოისახება:

N+N,	ზედაშე ღვინო, შუმი ღვინო, ძელგი ღვინო, თავი ღვინო,
ADJ+N,	დაძველებული ღვინო, ძველი ღვინო, ელიტური ღვინო,
PART+N	დადაღული ღვინო, დაღლილი ღვინო, ნარწყული ღვინო,

ყველა მათგანში, ლექსემა „ღვინო“ წარმოდგენილია, როგორც საზღვრული. მსაზღვრელად გვევლინება: ა) გაადიექტივებული სუბსტანტივი (სუფრის, თავი), ბ) ზედსართავი სახელი (გალა, ძველი, დაბალი), გ) განკუთვნილების ან დანიშნულების სახელი, რომელიც ვითარებითი ადიექტივის როლში გამოდის და სინტაქსურ წყვილში მსაზღვრელის ფუნქციას ასრულებს (სახარჯო, სამკელო, საუდიერო), დ) მიმდებარე ადიექტივის ფუნქციით (დაღლილი, ნასვენები, გალახული, ნარწყული..).

გ) მოძველებული სიტყვები და გამოთქმები: ღვინისმწდე, ღვინის-მწე, ღვინის-მსუმელი, ღვინის-მოფარდული, ღვინის-მსყიდელი, ღვინის დასალევი, ღვინითბილი, ღვინის თბილი, მეღვინეთუხუცესი, საღვინის ხელისუფალნი, საღვინის მუქიფი, საღვინის მოღარე, ღვინის მკრეფელნი (მეულუფენი), პირის მეღვინე(მეფის მეღვინე), ღვინის ღალა (15 ერთეული).

დ) სიტყვათწარმოებითი კალკების ჯგუფში გაერთიანებული ლექსიკური ერთეულები : ღვინის ტური, ღვინის ტურიზმი, ღვინის კლუბი, ღვინის ფესტივალი, ღვინის კონკურსი,

ღვინის გზა, ღვინის ბაზარი, ღვინის ეტიკეტი, ბიოღვინო (ორგანული ღვინო), ბიომღვინე, ღვინოთერაპია (ენოთერაპია) (11 ერთეული). აღნიშნული სიტყვები არ არის დაფიქსირებული ქართულ ენაზე გამოცემულ არც ერთ ლექსიკონში. ღვინის ქვა, ღვინის მჟავა, ღვინის ჭურჭელი-ეს სამი სიტყვათშეთანხმება ცალკე გამოცევით, რადგან ისინი წარმოადგენენ მეღვინეობაში გამოსაყენებელ ტერმინებს.

გ) და დ) ქვეჯგუფებში გაერთიანებული ლექსიკური ერთეულების დიდ ნაწილში ლექსემა „ღვინო“ ადიექტივის ფუნქციას ირგებს და გვევლინება გენეტივში მდგომ მსაზღვრელად(ღვინის ღალა, ღვინის ბაზარი, ღვინის ეტიკეტი..), იგი აფიქსაციის საშუალებით წარმოქმნის განკუთვნილების სახელს, რომელიც შემდეგ მსაზღვრელის ფუნქციას ასრულებს (საღვინის).

დასკვნისათვის შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ლინგვოკულტუროლოგიურ კონცეპტ „ღვინის“ ლექსიკურ-სემანტიკური ბუდე ქართულ ენაში წარმოდგენილია მდიდარი ლექსიკური ფონდით, რომელშიც აისახება საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტი.

არსებით სახელ „ღვინოსგან“ დერივაციით მიღებულმა სიტყვებმა შეადგინა 17 ერთეული, კომპოზიტები აღირიცხა 21 ერთეულით, 1 რედუპლიკაციით მიღებული სიტყვა, სულ 22 ერთეული. მყარმა სიტყვათშეხამებებმა და გამოთქმებმა შეადგინეს ოთხი სემანტიკური ჯგუფი: ღვინო ა) ფერის მიხედვით, ბ) ხარისხისა და დამზადების მიხედვით, გ) მოძველებული სიტყვები და გამოთქმები, დ) სიტყვათწარმოებითი კალკების ჯგუფში გაერთიანებული კომპოზიტები. მათმა რიცხვმა შეადგინა 59 ერთეული. მათ შორის არის ისეთი სიტყვები და გამოთქმები, რომლებიც არ იძებნება დღემდე გამოსულ არც ერთ ლექსიკონში. განხილული სიტყვების განმარტებები მოცემულია დანართის სახით (დანართი 2.).

§ 3. კონცეპტ „ღვინის“ ფლექსია- დერივაციის შედეგად მიღებული ფრანგული

ლექსიკური ერთეულები:

მიუხედავად იმისა, რომ საფრანგეთი ითვლება მაღალხარისხოვანი ღვინოების წარმოების ზონად მსოფლიოში, ფრანგულ ენაში სიტყვა „ღვინო“ „vin“, ამ ორთოგრაფიით, ცნობილია მხოლოდ 980 წლიდან, ხოლო მისი პირველი დეფინიცია მოხდა მე-16 საუკუნეში. ფრანგების სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ამ სფეროში მათ, მართლაც, მდიდარი ლექსიკა შექმნეს. სიტყვა „vin“ -ს ფრანგულ ენაშიც მრავალრიცხოვანი სინონიმური შესატყვისი გააჩნია. წარმოგიდგენთ ვარიანტებს, რომლებიც მოვიძიეთ „Petit Robert“ და „Petit Larousse illustré“-ში. აღნიშნულ გამოცემებში მოცემული ღვინის გამომხატველი ლექსემები დაყოფილია სამ ჯგუფად:

- ა) პირდაპირი მნიშვნელობის მქონე ფორმები: cru, production, produit;
- ბ) ფამილიარული და კნინობითი ფორმები: produit, abondance, aramon, beaujolais, bibine, bistrouille, bromure, brouille-menage, brutal, campeche, carburant, chocolat de demenageur, coaltar, coquin, criquet, decapant, dive-bouteille, reginglard, ginglet, gros-cul, gros-qui-tache, jaja, jinjin, jus/sirop, jus de la treille, tisane de bois tordu, macadam, mazout, narpi, ouvre-cuisses, piccolo, pichtot, pichtegorne, pif, pinard, piquette, pousse-au crime, sang de bœuf, tortu, tutu, tutute, vinasse. აღნიშნულ ლექსემებში შედის ასევე ღვინის ხარისხის (დადებითი და უარყოფითი) გამომხატველი სიტყვები.
- გ) ფართო (გადატანითი) მნიშვნელობით ნახმარი ფორმები: bilboquet, chopine, kil, litre, litron, quille.

ასევე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ქართულისაგან განსხვავებით, ფრანგული ლექსემა „vin“, აწარმოებს სხვადასხვა მეტყველების ნაწილით გამოხატულ ომონიმებსაც: vain-ზედსართავი სახელი, vainc - ზმნა, vaincre-ის პირიანი ფორმა, vingt - რაოდენობითი რიცხვითი სახელი, vins და vint ზმნაvenir-ის პირიანი ფორმები.

ღვინის აღმნიშვნელი სიტყვებიდან გამოვყოფთ piquette-ს. მის ქართულ შესატყვისად მოიაზრება „შამანი“. ეს არის დაბალი ხარისხის წყლიანი ღვინო (Petit vin).

მისი არსებობა საქართველოშიც სცოდნიათ. მას უფრო დაწვრილებით დეგუსტაციის ნაწილში შევხებით.

ლექსემა „vin“ ისევე, როგორც მისი ქართული შესატყვისი, დამოუკიდებელ სრულმნიშვნელოვან სიტყვას წარმოადგენს. ფრანგულ ენაში არსებით სახელს გააჩნია როგორც მხოლოებითი, ასევე, მრავლობითი რიცხვის ფორმები, მაგრამ ენის წესებიდან გამომდინარე, არ ახასიათებს ცვლილება ბრუნვის მიხედვით. ამიტომ, ფლექსიურ პარადიგმას ასეთი სახე ექნება: vin>vins. ისევე, როგორც ქართულში, ფრანგულშიც აღნიშნული სიტყვაზე დერივატების დამატებით, მიიღებაა ახალი სიტყვები: vinage, vinasse, vineux, Vineur (გვარი), Vincent, vinique, vinelle, vinerie, vinales, vinosité.

გვაქვს ასევე კომპოზიტები: vinaigre, vinaigrette, vinicole, viniculture, vitivinicole, vinifère, vinification, vinificateur, vinpierre, vinomètre, tastevin (tâte-vin), pèse-vin, chauffe-vin, goute-vin, esprit-de-vin, lie de vin, pièce de vin, pot-de-vin, tanin du vin, litre de vin, tache de vin, Viniphile, vinophile, sac à vin.

ცალკე განხილვის საგანს წარმოადგენს ზმნები და მათგან ნაწარმოები მიმღებობები: viner- viné, vinifier- vinifié, aviner- aviné.

გამომდინარე იქიდან, რომ ქართული და ფრანგული განსხვავებული სისტემის ენებს წარმოადგენს, საინტერესოა, რა დასკვნის გაკეთების საშუალებას მოგვცემს აღნიშნული ლექსიკური ერთეულების შედარება ქართულ ანალოგებთან. ღვინის აღმნიშვნელ ლექსემებს თითქმის ყველა ენაში ერთი ძირი აქვთ, ყოველ შემთხვევაში ასოები: ვ ი ნ, ვ ი ნ (ღ-ვინ-ო vin), ყველგან ფიგურირებს და მათ შორის ქართულსა და ფრანგულშიც.

ფრანგული ენის ლექსიკაში საკმაო რაოდენობით მოიპოვება ბერძნული და ლათინური წარმოშობის სიტყვები, რომლებიც ფრანგულ ანალოგებთან ერთად, გაერთიანებულნი არიან ერთი და იმავე ოჯახის სიტყვებად. მათ თითქმის იდენტური მნიშვნელობა აქვთ, მაგრამ სხვადასხვა ფუძით არიან წარმოდგენილნი. ღვინის ფრანგული შესატყვისია „vin“, ხოლო vinum -ლათინური, რომელსაც დაემატა cultura დამივიდეთ viniculture(მელვინეობა). ხოლო ბერძნულმა- „oinos“, შესაბამისად, მოგვცა:

œnologie-oenologue (oînos « vin » ღვინო) და lógos (მოძღვრება) მეღვინეობა, ასევე, ლათინური წარმოშობისაა vinicole (vini+cole). vinum (« vin ») et colo (« cultiver »- მოყვანა, წარმოება). აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სიტყვების: „ენოლოგი“ და „ენოლოგია“ კალკირება მოხდა ქართულში. ამ ტერმინებმა აქტიურად ჩაანაცვლეს ქართული ანალოგიური მნიშვნელობის გამომხატველი სიტყვები. იგი არ იძებნება ქეგლის ბეჭდურ გამოცემებში, მაგრამ უკვე შეტანილია მის ელექტრონულ ვერსიაში.

განსახილველი დაგვრჩა მყარი სიტყვათშეხამებები, რომელსაც აწარმოებს ლექსემა « vin » და რომლითაც მდიდარია ფრანგული ლექსიკა. ჩვენ შეგვიძლია დავყოთ ისინი შემდეგ სემანტიკურ მიმართულებებად:

1. ფერის მიხედვით-ისევე, როგორც საქართველოში, ფრანგებიც განარჩევენ სამი ფერის ღვინოს: vin rouge (წითელი ღვინო), vin blanc (თეთრი ღვინო), vin rosé (ვარდისფერი ღვინო), მართალია, არსებობს vin jaune (ყვითელი ღვინო), მაგრამ მასში იგულისხმება მხოლოდ ჟურას მთების მიმდებარე ტერიტორიაზე მოყვანილი ყურძნიდან დამზადებული ღვინო. Vin paillet, Vin gris და Vin claret სინონიმებია, მოჩაღისფრო, მკრთალი ფერის გამომხატველი, იხმარება მკრთალი, წითელი ფერის ღვინოების აღსანიშნავად. უნდა ითქვას ისიც, რომ ზედსართავი სახელები paillet და claret, განიცდიან სუბსტანტივაციას. Etre entre le blanc et le claret-Etre légèrement ivre (თეთრ და მკრთალ ღვინოს შორის ყოფნა-მსუბუქი სიმთვრალე). მსგავსი მოვლენა ხდება ქართული „მანავის მწვანესთან“ მიმართებაში. კერძოდ, ადგილწარმოშობის ღვინის დასახელება გადმოცემულია მყარი სიტყვათშეთანხმებით, რომელშიც მსაზღვრელად გვევლინება მანავი, ხოლო საზღვრულად, გასუბსტანტივებული ზედსართავი. ორიგინალური დასახელება აქვს შვეიცარიული წარმოშობის ვარდისფერ ღვინოს Vin couleur d'oeil de perdrix (ხოხბისთვალისფერიღვინო). უფრო ზუსტად კი „აგონიაში მყოფი ხოხბისთვალისფერი ღვინო“. „ხოხბისყელისფერი“ კონსტანტინე გამსახურდიასთან გვხვდება, მხოლოდ, სხვა საგნის მსაზღვრელად.

2. ხარისხისა და დამზადების მიხედვით:

Vin excellent, Vin exquis, vin noble, Vin doux et piquant, Vin fait, Vin mûr, Vin droit, Vin net, Vin coulant, Vin de bonne souche, Vin généreux. Vin loyal, Vin marchand, Vin de primeur, Vin prompt à boire, Vin vieux, Vin de garde, Vin friand, Vin gouleyant, Vin glissant, Vin léger, Vin mousseux, Vin de paille, Vin nouveau, vin jeune, vin de l'année, Vin bourru, Vin chambré, Vin de queue, Vin de messe, Petit vin, Demi vin, Vin de remplissage (vin de mouillage) და ა. შ.

საკითხზე მუშაობისას, თავდაპირველად მოვიძიეთ ქართული ლექსიკური ერთეულები, ხოლო შემდეგ მათი ფრანგული შესატყვისები, არის ისეთებიც, რომელთაც ანალოგები არ გააჩნიათ ქართულში. საინტერესო სურათს იძლევა მათი განხილვა სტრუქტურული თვალსაზრისით:

N+ADJ, N+PART. N+PREP.+N, N+ADJ+PREP+V, ADJ+N.

ყველა მათგანში, ლექსემა „vin“ (ღვინო) წარმოდგენილია, როგორც საზღვრული. მსაზღვრელად გვევლინება:

- ა) გაადიექტივებული სუბსტანტივი (année, paille),
- ბ) ზედსართავი სახელი (excellent, léger, nouveau),
- გ) მიმღეობა ადიექტივის ფუნქციით (coulant, gouleyant, glissant).

3. მოძველებული სიტყვები და გამოთქმები: vin de veille, vin de couchier, Vin de l'étrier, vin de cargaison, vinade, pot-de-vin, vinaire, gouteur de vin.

დერივაციული აფიქსებით მიღებული ქართული მარტივი ნომინაციური ერთეულები:

არსებითი სახელი	ზედსართავი სახელი	საწყისი	მიმღეობა	ზმნის პირიანი ფორმა
ღვინო	ღვინ-იანი	და-ღვინ-ება	და-ღვინ-ებული	და-ღვინ-დებ-ა
ღვინ-ა	ნა-ღვინ-არი	შე-ღვინ-ება	შე-ღვინ-ებული	
ღვინ-იო	სა-ღვინ-ე	შე-ღვინ-იანება	შე-ღვინ-იანებული	შე-ღვინ-იან-

				დებ-ა
ღვინ-ია				ღვინ-დებ-ა
მე-ღვინ-ე				შე-ღვინ-დებ-ა

დერივაციული აფიქსებით მიღებული ფრანგული მარტივი ნომინაციური ერთეულები:

არს.სახელი	ზედ.სახელი	საწყისი	მიმღეობა	ზმნა
Vin-age	vinique,	vinifier	vinifié	Il vinifie
vin-asse	Vintage	aviner	a-viné	Il avine
Vin-elle		viner	viné	Il vine
Vin-eur				
vin-osité				
Vin-erie				

ვინაიდან ჩვენი კვლევა მოიცავს მხოლოდ ლექსემა „ღვინოს“(**vin**), მოძიებული მაგალითები საშუალებას არ გვაძლევს, დეტალურად ვილაპარაკოთ დერივაციის პროცესის შესახებ ქართულ ან ფრანგულ ენაში. ჩვენი დასკვნები გაკეთდება მხოლოდ ჩვენი კონკრეტული მაგალითების ანალიზიდან გამომდინარე:

დერივაცია

ქართული ენა	ფრანგული ენა
1. დერივაცია განხორციელდა მარტივ	1. დერივაცია განხორციელდა მარტივ

<p>ფუძეზე აფიქსაციით;</p> <p>2. არსებითი სახელი მიიღება სუფიქსებით (სამი შემთხვევა);</p> <p>3. არსებითი სახელი მივიღეთ პრეფიქსისა და სუფიქსის დამატებით, მოხდა სუბსტანტივაცია;</p> <p>4. ორი ზმნა მივიღეთ „ღვინ“ ფუძეზე აფიქსების დამატებით, ერთი-სუფიქსის დამატებით.</p>	<p>ფუძეზე აფიქსაციით;</p> <p>2. სახელები (არს.სახ. და ზედ. სახ.) მიიღება vin ფუძეზე სუფიქსების დამატებით;</p> <p>3. ზმნები მიიღება vin ფუძეზე სუფიქსების დამატებით;</p> <p>4. ორი ზმნა მივიღეთ vin ფუძეზე სუფიქსის დამატებით, ერთი-აფიქსაციით.</p>
---	--

კომპოზიცია

ქართული ენა	ფრანგული ენა
1. მოხდა არსებითი და ზედსართავი სახელების წარმოქმნა;	1. მოხდა არსებითი და ზედსართავი სახელების წარმოქმნა;
2. მიღებული კომპოზიტები შედგება ორი ფუძისგან, გვაქვს მხოლოდ ერთი სამფუძიანი კომპოზიტი (რძე და ღვინისფერი);	2. მიღებული კომპოზიტები შედგება ორი ფუძისგან, გვაქვს მხოლოდ ერთი სამფუძიანი კომპოზიტი;
3. კომპოზიტების სტრუქტურა სქემატურად ასე გამოისახება: N+N; N+ADJ; N+PART.; N+CONJ.+ADJ;	3. კომპოზიტების სტრუქტურა სქემატურად ასე გამოისახება: N+N; N+ADJ; V+N
4. ფორმის მიხედვით მივიღეთ სამი სახის კომპოზიტი: ა) მარტივი ფორმა (ღვინომასალა); ბ) ტირეთი შეერთებული ორი	4. ფორმის მიხედვით მივიღეთ სამი სახის კომპოზიტი: ა) მარტივი ფორმა (viniculture); ბ) ტირეთი შეერთებული ორი სიტყვა(

<p>სიტყვა(ღვინო-არაყი);</p> <p>გ) „და“-კავშირით შეერთებული: რძე და ღვინისფერი;</p> <p>დ) რედუბლიკაციით მიღებული: ღვინაღვინა;</p>	<p>goute-vin);</p> <p>გ) წინდებულებით შეერთებული(ძითადად à და de წინდებულებით) tache de vin, sac à vin</p>
<p>5. ნასესხები სიტყვები გვხვდება ნეოლოგიზმების სახით.</p>	<p>5. გვხვდება ბერძნულიდან და ლათინურიდან ნასესხები სიტყვები.</p>

მყარი სიტყვათშეხამებები

ქართული ენა	ფრანგული ენა
<p>სტრუქტურა სქემატურად ასე გამოისახება:</p> <p>N+N, ADJ+N, PART+N</p>	<p>სტრუქტურა სქემატურად ასე გამოისახება:</p> <p>N+ADJ, N+PART. N+PREP+N, N+ADJ+PREP+V, ADJ+N.</p>
<p>ლექსემა „ღვინო“ წარმოდგენილია, როგორც საზღვრული.</p>	<p>ლექსემა „vin“ (ღვინო) წარმოდგენილია, როგორც საზღვრული.</p>
<p>მსაზღვრელებია: ა) გაადიექტივებული სუბსტანტივი, ბ) ზედსართავი სახელი, გ) მიმღეობა ადიექტივის ფუნქციით, დ) განკუთვნილების ან დანიშნულების სახელი, რომელიც ვითარებითი ადიექტივის როლში გამოდის და სინტაქსურ წყვილში მსაზღვრელის ფუნქციას ასრულებს.</p>	<p>მსაზღვრელებია: ა) გაადიექტივებული სუბსტანტივი, ბ) ზედსართავი სახელი, გ) მიმღეობა ადიექტივის ფუნქციით.</p>

§ 4. ღვინის სმის პროცესის გამომხატველი ლექსიკური ერთეულები

აღნიშნულ ქვეთავში განვიხილავთ მხოლოდ იმ ზმნებს, რომლებიც ასახავენ ღვინის სმის პროცესს ფრანგულსა და ქართულში. მოქმედებას ზმნა გამოხატავს, თუმცა, გამომდინარე იქიდან, რომ ფრანგულ ენაში ზმნების წარდგენა ხდება საწყისით (ინფინიტივით), ქართულ ზმნებსაც ძირითადად ამავე ფორმით გადმოვცემთ, ე.ი. საწყისით ანუ სახელზმნით: **გასინჯვა, დაგემოვნება, გემება, დაჭაშნიკება, დალევა, სმა, შესმა.**

გასინჯვა-სახელი გასინჯავს ზმნის მოქმედებისა. ქეგლი გვადლევს მის რამდენიმე განსაზღვრებას: 1. დაათვალიერებს, შეამოწმებს, 2. რისამე (საჭმლის, სასმლის) ხარისხს გაარკვევს, გემოს გაუგებს ღვინოს. „კომპანიები გვთავაზობდნენ, გაგვესინჯა მათი ფირმის ღვინო («კარავი»). **დაგემოვნება**- დააგემოვნებს. უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული სიტყვები ამ ფორმით არ გვხვდება არც ერთ ლექსიკონში, მაგრამ აქტიურად იხმარება: „მსოფლიოში აღიარებულმა სომელიემ ჟერარდ ბასემ „თამადას“ ბრენდის ქვეშ წარმოებული ღვინოები **დააგემოვნა**“ www.bpn.ge(მოძ.15.03.2015). ქეგლი გვადლევს მის ასეთ ინტერპრეტაციას: **გემება** (გემებისა)-სახელი აგემებს, იგემებს ზმნათა მოქმედებისა,-გემოს გასინჯვა ან გასიჯვინება, გემოს ნახვა. „ნოემ რა ერთხელ ინება ყურძნის წვენიცა გემება, თვითონ ნუნუას მიუჯდა, წყალი პირუტყვთ დაანება“(ა.ჭავჭ.), ასევე გვაქვს კომპოზიტი-**გემონაკრავ** (გემონაკრავისა)იმ უსიამოვნო გემოს მქონე, რომელსაც ჭურჭელი მისცემს ხოლმე საჭმელ სასმელს: „ღვინოს ზოგჯერ ძალიან იშვიათი და უცნაური «რადაცეების» სუნი და გემო ახასიათებს... რა გვიკვირს, როდესაც არსებობს **თავის გემონაკრავი [ღვინო]**“ («მარანი»). შემდეგი სიტყვაა **დაჭაშნიკება**-სახელი დააჭაშნიკებს ზმნის მოქმედებისა. ჭაშნიკი-სასმლის (ღვინის) ნიმუში გემოს გასასინჯად: „სირაჯებმა სამჩაფიანი ტიკი ღვინო „ჭაშნიკად“ წაიღეს“ (რაფიელ ერისთავი). „გემო ბარძიმმა გასინჯა, ჭაშნიკი უნახა ატენურ თეთრას“(ბ.ჩხ.) შესაძლოა, მართებული არიყოს **გასინჯვა, დაგემოვნება (გემება)**, დაჭაშნიკების მოხსენიება ქვემოთ ჩამოთვლილ ლექსებთან, მაგრამ ვთვლი, რომ დალევა სწორედაც იწყება გემოს გასინჯვით. კიდევ ორი სიტყვა, რომლებიც აღმოვაჩინეთ ლექსიკონებში, გახლავთ

ჭაშაკ-ი (**ჭაშაკისა**) ძვ. «სასმისიჭურჭელი» (საბა) და **ჭაშნიკობა** (ჭაშნიკობისა) ჭაშნიკის გასინჯვა. „ამდღესმთელისოფელი... ცაცხვეცემ შლის სუფრას, ...ერთი ოჯახი მეორეს მიაერთმევს და მისთავაზებს ღვენს და ჭაშნიკს; ეს ძღვნობა და ჭაშნიკობა მთელს უფრას შემოივლის“ (ს. მაგლობ.). ლექსიკონი ქართული ლექსიკონები www.nplg.gov.ge (მოდ.10.10.2014).

განხილული სიტყვების ფრანგული ანალოგია **deguster** (**დეგუსტაცია**) - ჭაშნიკის გასინჯვა, დეგუსტაცია და მან უკვე ისე დაიმკვიდრა სახელი ქართულ ლექსიკაში, რომ მისი ნასესხობა აღარ იგრძნობა, გამოიყენება არა მარტო მეღვინეობაში, არამედ გაიფართოვა მნიშვნელობის სპექტრი: „**სიტყვის დეგუსტაცია**“ ლიტერატურული ესეების, სამეცნიერო წერილებისა დაჩანაწერების, ანუ როგორც თავად ავტორი უწოდებს, წერილობების კრებულია.<https://saba.com.ge/books/> მეორე ფრანგული ლექსემა, რომელიც ასევე გემოს გასინჯვისას მოიაზრება, გახლავთ **Goûter**(გემება, გემოს გასინჯვა), (gustare ლათ.).პოლისემიური მნიშვნელობის მქონე ლათინური წარმოშობის სიტყვაა, რომლის ფუძედ მიჩნეულია არსებითი სახელი **le goût**.მის სიტყვა-სტატიაში გარდა სხვა მნიშვნელობებისა, ასეთ განმარტებასაც ვკითხულობთ: რაიმე საჭმლის ან სასმლის გემოს გასინჯვა-Voulez-vous **goûter** de notre vin (გსურთ გემო გაუსინჯოთ ჩვენს ღვინოს) ?www.languefrancaise.net/Bob/. აღნიშვნის ღირსია ის ფაქტიც, რომ არსებობს არსებითი სახელი **le goûter** (სამზარი), რომელიც ომოფონად შეგვიძლია მივიჩნიოთ. მისგან მიღებულია ასევე ორი ტერმინი: **goûteur de vin** (ღვინის დამგემოვნებელი, გამსინჯავი) და **goûte-vin**(ჭურჭელი, რომლითაც ღვინოს აგემოვნებენ).

სულხან-საბა ორბელიანის განმარტებით „**სმად** ითქმის ყოვლისავე სასმელისასმა, არამედ უფროსად ღვინისა“. ლექსემა **სმის** პარადიგმა ასეთი სახითაა წარმოდგენილი: ვსუამ, მოსმურნი, მსმელი,ნასუამი, სამოსმურო, სასმელი, სასმისი, სასუამადი, სვა, [სვ(ამ), [სუ(ამ), სმული, სუ (9,1 ესაია) სვი <http://www.nplg.gov.ge/> აღნიშნული სიტყვების დიდი ნაწილი (მსმელი, სასმელი, სასმისი, სვა, სვი, სვამ) განმარტებას არ საჭიროებს და აქტიურად იხმარება სალიტერატურო ენაში, ნაწილმა შეინარჩუნა სემანტიკა, მაგრამ ფორმა შეიცვალა (**ვსუამ-ვსვამ, ნასუამი-ნასვამი, სმული-**

ნასვამი), ნაწილმა კი – უკვე არქაიზმების სიაში გადაინაცვლა (**მოსმურნი-მსმელნი, სამოსმურო-ადგილი**, სადაც ღვინო ისმებოდა, **სასუამადი-სასმელები, სუამ-სვამ**).

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით, ლექსემა **სმა-სახელი სვამს** ზმნის მოქმედებისაა. **ღვინის სმა, წყლის სმა, ლოთობა, ქეიფი, ხშირი სმა, გახურებული სმა**. გარდა აღნიშნული მნიშვნელობისა, იგი გვხვდება როგორც კომპოზიტის შემადგენელი წევრი, მაგრამ განსხვავებული სემანტიკით: **სმა-ჭამა** - 1. სმა და ჭამა, 2. პურობა, ქეიფი, ნადიმი. მაგ.: სმა-ჭამა გაჩაღდა (ქეგლი). აღნიშვნის ღირსია ამ სახელზმნის პარადიგმის კიდევ ერთი წევრი **ნასვამი** - 1. ვინც (საკმაო რაოდენობის) ღვინო ან არაყი დალია. **მთვრალი, დალეული**. „ეტყობოდა კარგა ნასვამი იყო“. 2. რაც დალიეს-შესმული. „ნასვამი ღვინო“, 3. **ნასვამზე** - როდესაც ნასვამი არის ან იყო ვინმე. სიმთვრალეში, ნასვამზე, **ნასვამობა**-ნასვამის მდგომარეობა (ქეგლი).

ცნობილია, რომ ზმნისწინის ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქციაა, აწარმოოს ახალი ზმნა. **მო** ზმნისწინის დამატებით სახელ **სმაზე**, მიღებულია **მოსმა** (მცირე რაოდენობის სასმლის მიღება)-სახელი **მოსვამს** ზმნის მოქმედებისა. **ღვინოს მოსვამს** (ქეგლი). **მო-** ზმნისწინმა სიტყვას მცირედ, მაგრამ მნიშვნელობა შეუცვალა. რაც შეეხება **შე** ზმნისწინს, რომელიც ასევე დაერთვის აღნიშნულ სიტყვას (**შე-სმა**), გვაძლევს სემანტიკურად იდენტურს, მაგრამ ფორმით განსხვავებულ სახელს. **შესვამს** - სადღეგრძელოს (სამადლობელს) წარმოთქვამს და სასმელს დალევს (ქეგლი). **შეუსვამს, შეისმება, შესმა, შესმული, შესასმელი**-აღნიშნული ლექსემის პარადიგმას გვაძლევს.

დალევა-სახელი **დალევს, დაილევს** ზმნათა მოქმედებისა. დალევს-რაიმე სითხეს მიიღებს, შესვამს. წყალი დალია (საუბ.) ღვინოს შესვამს, ღვინით იქეიფებს. შევიდნენ რესტორანში და დალიეს. **დალევს, დალევინება, დალეული, დამლევს, დასალევს, დაულეველი**-შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც ლექსემა **დალევს** დერივაციული პარადიგმა.

განხილული ლექსემები: **სმა, შესმა, მოსმა და დალევს** ქმნიან სინონიმურ რიგს, მათი გამოყოფა მოხდა პარადიგმატული მიმართებების, უფრო ზუსტად კი, თანაბარმნიშვნელობიანობის საფუძველზე. თ. გამყრელიძის მიხედვით, ასეთ შემთხვევაში,

„ერთ-ერთ ლექსემას რიგში დომინანტის სტატუსი აქვს: იგი გამოირჩევა ტექსტში ყველაზე უფრო მაღალი სიხშირით, ყველაზე უფრო ფართო მნიშვნელობით“ (გამყრელიძე, 2008, გვ. 33).

განხილულ შემთხვევებში, სხვებთან შედარებით დიდი ექსტენსიონალით გამოირჩევა ლექსემა „სმა“. მას და მის სინონიმურ რიგში მყოფ დანარჩენ საწყისებს მოვუძებნეთ ფრანგული ეკვივალენტი **Boire**. მისი სინონიმებია: absorber, avaler, aviner, biberonner, buvoter, chopiner, déguster, désaltérer, écluser, ingurgiter, laper, licher, picoler, s'enivrer, se soûler, se taper, sécher, siffler, siroter, trinquer, vider.

აღნიშნული ზმნის სინონიმების მოძებნისას დავყვარდებით შემდეგ გამოცემებს: „LE ROBERT Dictionnaire des synonymes nuances et contraires“, „Dictionnaire des synonymes et contraires“-dictionnaire couronné par l'Académie française და „Dictionnaire de l'Académie française-5ième édition“, ასევე სხვადასხვა ინტერნეტ-საიტს, რომლებიც მითითებულია გამოყენებულ ლიტერატურაში. აღნიშნულზე დაყრდნობით გამოიკვეთა შემდეგი: ზმნა **Boire- biberer** ლათინური ეტიმოლოგიისაა. გვხვდება მისი გარდამავალი, გარდაუვალი და ასევე ნაცვალსახელოვანი ფორმები. განვიხილოთ მისი მნიშვნელობები: 1. (გარდამავალი) სითხის ჩაყენება პირში და ჩაყლაპვა: Au diner, beaucoup de gens **boivent** du vin (სადილზე, ბევრი ადამიანი სვამს ღვინოს). 2. (გარდაუვალი) ალკოჰოლის გადაჭარბებული მიღება, თრობა. **Qui a bu, boira** (ვისაც დაუღევია, კიდევაც დაღევს) www.languefrancaise.net/Bob. ამ კონკრეტულ და და სხვა გარდაუვალ ფორმებშიც პირდაპირი დამატება არ გვაქვს, მაგრამ იმპლიციტურია. 3. ნაცვალსახელოვანი ფორმის მნიშვნელობაა: **დაღეული, ისმევა**- Ce vin se boit au dessert (ეს ღვინო დესერტზე ისმევა). 4. მას აქვს ასევე ფამილიარული მნიშვნელობა **Porter un toast à ან trinquer** (ვინმეს სადღეგრძელოს შესმა). მაგ. « Je bois à ta santé, filleul. - À la vôtre, parrain » (შენ გადღეგრძელებ ნათლულს, გაგიმარჯოს, ნათლიაც) Denis Diderot - *Jacques le fataliste* www.expressio.fr/expressions. ის აწარმოებს არსებით სახელს - le boire (დაღევა) და მისგან ნაწარმოები სიტყვების ვრცელ პარადიგმას. მათგან ორი ამავე ზმნის ფუძით იწარმოება და ასევე დაღევის მნიშვნელობით იხმარება: **buvoter**-პატარა

ყლებით სმას (Malheureusement ces deux adresses sont prises d'assaut par les touristes désireux de buvoter un mojito.—Michael Lapaire), ხოლო **boissoner**-გადაჭარბებულ სმას ნიშნავს(je t'ai amenée ici, tu piffres, tu boissonnes, tu fumes, c'est tout dans la vie, ça! Huysmans, Marthe). აღნიშნული ზმნის განხილვას ვერ ჩავთვლით დასრულებულად, თუ სრულყოფილად არ წარმოვადგენთ მის სიტყვა-სტატიას, რომელშიც ოცი ფრაზეოლოგიზმია აღრიცხული. მათი დაჯგუფება მოხდება შემდეგი თემატიკით: ა) სმის სიყვარული, ბ)გადაჭარბებული სმა.

ზმნა **Boire** (დალევა) და მისგან ნაწარმოები ფრაზეოლოგიზმები:

ა) **Aimer boire-სმის სიყვარული : aimer la bouteille** (ბოთლის სიყვარული)-ღვინის და სმის სიყვარულს გამოხატავს: *Il l'aimait la bouteille. C'était son faible* (მას სმა უყვარდა, ეს იყო მისი სისუსტე). (CÉLINE, *Voyage au bout de la nuit*, 1932, p. 616). **caresser la bouteille** (ბოთლის მოფერება), **cultiver la bouteille** (ბოთლის მოშენება, მოყვანა), *depuceler une bouteille* (ბოთლისთვის ნამუსის ახდა). **être porté sur la boisson** (სასმელზე დამოკიდებულება). საჭიროდ მივიჩნიეთ მცირე განმარტების გაკეთება. ფრანგები ცოტა რაოდენობის ღვინის შესანახად და დასაძველებლად იყენებდნენ ბოთლს, რომელიც წარმოადგენს მინის ჭურჭელს. ბუნებრივია, ამ მოვლენამ ასახვა ჰპოვა ლექსიკაში. გვაქვს რამდენიმე ზმნური გამოთქმა აღნიშნული სიტყვით ნაწარმოები: **prendre de la bouteille** (ბოთლის აღება)-ნიშნავდა ღვინის „დაძველებას“. შემდგომში ამ გამოთქმამ უფრო ფართო ექსტანსიონი შეიძინა. ახლა უკვე ადამიანთან მიმართებაშიც გამოიყენება „ დაბერების“ მნიშვნელობით: « Et moi qui pensais que François, dès qu'il aurait pris un peu de bouteille, pourrait me remplacer! » (მე კი ვფიქრობდი, რომ ფრანსუას, როგორც კი ცოტა ასაკი მოემატებოდა, შეეძლო ჩემი შეცვლა). Maurice Druon - *Les Grandes familles* .

ბ) **სმის შეძლება - avoir le gosier en pente** (ყელი დაქანებული აქვს, ანუ ისე აქვს მოწყობილი რომ სასმელი ადვილად ჩაედინება) **avoir une bonne descente** -სმის შეძლებას ნიშნავს. la descente-არსებითი სახელია, რომელიც ზემოდან ქვემოთ ჩასასვლელს ნიშნავს. აღნიშნულ გამოთქმებში ირონიული დამოკიდებულება იგრძნობა იმ ადამიანის

მიმართ, ვისაც კარგი „ჩასასვლელი“ აქვს, ვინც ადვილად სვამს ღვინოს. მისი ქართული შესატყვისია „გადაჰყავს“

გ) **boire à la régale** -სულმოუთქმელად დალევა, გადაყურება. ამ ფრაზეოლოგიზმს ასეთი ახსნა აქვს: boire en versant dans la bouche sans que le récipient touche les lèvres -ისე დალევა, რომ ტუჩები არ ეხებოდეს სასმისს. ამ დროს მსმელი ხმებს გამოსცემს. მიგვაჩნია, რომ ამ პროცესის ქართული შესატყვისია „ყლუჭუნ-ყლუჭუნით დალევა“. სულმოუთქმელად დალევა, გადაკვრას მოეძებნა კიდევ რამდენიმე გამოთქმა: coller un petit verre dans le fusil, coller un petit verre dans le gosier, coller un petit verre derrière la cravate.

ამავე თემატიკაში მოიაზრება გამოთქმა: **boire à la santé** (trinquen)-სადღეგრძელოს დალევა, მიჭახუნება. „chaque fois les dîneurs, *levant leurs verres, buvaient à sa santé*“. MAUPASSANT, *Contes et nouvelles*. როდესაც ვინმესთან ერთად სვამ, დადებით მოვლენად აღიქმება, მაგრამ აქვე გამახვილებულია ყურადღება მარტო, თანამეინახეების გარეშე დალევაზე : **boire aux anges**-ანგელოზებთან დალევას ნიშნავს.

Boire à petites gorgées -პატარა ყლუპებით დალევა. ეს პროცესი ორი ზმნით გამოიხატება: **savourer** და **déguster**. ორივე მათგანი გემოს გასინჯვას, დაგემოვნებით დალევას ნიშნავს. საფრანგეთში იყო პროფესიები, რომელთა წარმომადგენლებიც გამოირჩეოდნენ როგორც სმის მოყვარულები: მეხანძრე, ზარების მრეკავი, ტამპლიერი (ტაძრის რაინდი), ჯარისკაცი, გრენადერი (ჯარისკაცი ძვ.): boire comme un pompier, boire comme un sonneur, boire comme un templier, boire comme un troupier, boire comme un grenadier, **გადაჭარბებული სმის გამომხატველი ფრაზეოლოგიზმებია: boire à tire-larigot, boire au goulot**-ჭიქის გარეშე, პირდაპირ ბოთლიდან დალევას ნიშნავს. შემდეგი ზმნა, რომელიც კიდევ რამდენიმე ფრაზეოლოგიზმს ქმნის, არის „ rincer“-გამოვლება, გამორეცხვა, მაგრამ ყელთან, ბოკალთან, ბოთლის ყელთან, ბოთლთან და მილთან მიმართებაში ქმნის დალევის სემანტიკის მქონე ფრაზეოლოგიზმებს: **se rincer la dalle, rincer le bocal, rincer le goulot, rincer le sifflet, rincer le tube**. „*Dubourg se versa une rasade et se rinça le goulot avec une satisfaction manifeste*“(ARNOUX, *Roi*, 1956, p. 56). არის კიდევ ერთი სემანტიკურად

იდენტური გამოთქმა **boire à plein gosier**, რომელშიც ბოთლის ყელის ნაცვლად ადამიანის ყელია გამოყენებული და **humecter le gosier** (დასველება, დატენიანება ყელის). მიმაჩნია, რომ აღნიშნული იდიომური გამოთქმა და ქართული „ყელის ჩასველება“ სემანტიკურად და სტილისტურად იდენტურ ფორმებს წარმოადგენენ. ასევე ბევრი სმა სცოდნიათ პოლონელებსა და შვედებს: boire comme un polonais, boire comme un suisse, კასრი, ხვრელი, ღრუბელი და გოგრა არის ის სუბსტანტივები, რომლებიც ფიგურირებენ შემდეგ ფრაზეოლოგიზმებში: boire comme un tonneau, boire comme un trou, boire comme une éponge(avoir une éponge dans le gosier), boire comme un plant de courge. ორიგინალურად გამოხატავს დაღევის პროცესს ფრაზეოლოგიზმი-**lever le coude** (იდაყვის აწევა), მაგრამ მიხვედრა ადვილია, ღვინის ჭიქის პირთან მიტანისას, იდაყვი ზემოთ იწევა. შამპანურის დაღევას გამოხატავს ორი გამოთქმა: sabler le champagne, sabrer le champagne. **დალიო, რათა დაივიწყო-boire pour oublier**: ამ ქვესათაურით ორი თითქმის იდენტური გამოთქმა მოვიძიეთ: noyer ses chagrins dans l'alcool-მწუხარების დარდის სასმელში (ან ღვინოში) ჩახრჩობა. noyer ses chagrins dans le vin. ღვინოს, თავდავიწყებისა და მწუხარების გასაქარვებლად, ქართველებიც იყენებენ, მხოლოდ მცირე განსხვავებით- **დარდის ჩაკვლის**, დარდის დავიწყების მიზნით. „ღვინოში დარდის ჩაკვლა სისულელედ მიმაჩნდა“(თ. გოგ.)<http://www.ena.ge/>. ხოლო ფრანგები თუ დარდს ახრჩობენ ღვინოში, ქართველები „ქვევრში იხრჩობენ თავს“ (ქვევრში თავის ჩახრჩობა-ბევრი ღვინის დაღევა). ქართულ ენაში უხვად მოიძებნება ჟარგონული გამოთქმები დაღევასთან დაკავშირებით (‘გადაუშვი“, გადაჰკარ“, აითვისე“, შეისიამოვნე“...), მათ სიმცირეს, არც ფრანგული ენა არ უჩივის: en enfiler un (s'enfiler un verre au comptoir). enfiler(სიტყვასიტყვით ძაფზე ასხმას ნიშნავს), კიდევ უფრო უცნაურად მოგეჩვენებათ შემდეგი ფრაზეოლოგიზმი: **en jeter un derrière la cravate** (ღვინის ჭიქის ჰალსტუხის უკან გადაგდება). იგულისხმება, რომ ჰალსტუხის უკან ყელია და ღვინოს, დაღევისას, ჰალსტუხის უკან, ყელში გადაუშვებენ. ამ ფრაზეოლოგიზმის ვარიანტებია: **mettre un derrière la cravate** (ამ შემთხვევაში ზმნა mettre-დადება არის გამოყენებული), ხოლო **coller un petit verre derrière**

la cravate (coller-დაწებებას ნიშნავს), **coller un petit verre dans le fusil, coller un petit verre dans le gosier**-სინონიმური გამოთქმებია.

vin qui se boit au dessert(BESCH.1849)- se boire-აღნიშნული ზმნის ნაცვალსახელოვანი ფორმაა და ნიშნავს „ისმევა“. გამოიყენება ასევე განხილული ზმნის პასიური ფორმა: Il est bu (ის ნასვამია). Il est ivre. (Attesté dans THOMAS 1956, Lar. encyclop., COLIN 1971) : თვალის ერთი გადავლებითაც კი ნათლად შევამჩნევთ ირონიას და უარყოფით დამოკიდებულებას ღვინის გადაჭარბებით მოხმარებასთან დაკავშირებით. საერთო დასკვნას აკეთებს ფრაზეოლოგიზმი-passer sa vie derrière un comptoir (ცხოვრების დახლის უკან გატარება).

ღვინის სმის გამომხატველი ზმნების დასკვნითი ნაწილის ფორმირებისათვის

დაგვებმარება ქვემოთ მოყვანილი ცხრილი:

ღვინის სმის გამომხატველი ქართული ზმნები	ღვინის სმის გამომხატველი ფრანგული ზმნები
დაირთავს ზმნისწინებს	არ დასტურდება
აწარმოებს ფლექსიურ პარადიგმას	დასტურდება
აწარმოებს დერივაციულ პარადიგმას	დასტურდება

ღვინის სმის აღმნიშვნელმა ზმნებმა მოგვცა სამი სემანტიკური ჯგუფი:

ქართული ზმნები	ფრანგული ზმნები
სასმისის სწრაფად დალევა	სასმისის სწრაფად დალევა
სასმისის ბოლომდე შესმა	სასმისის ბოლომდე შესმა
დალევის მანერა (დალევისას გამოცემული ხმების გათვალისწინებით)	დალევის მანერა (დალევისას გამოცემული ხმების გათვალისწინებით)

კიდევ ერთი ნიუანსი: ღვინის გადაჭარბებული სმის აღმნიშვნელ ზმნებში გამოსჭვივის მკვეთრად გამოხატული უარყოფითი დამოკიდებულება, როგორც ქართულ, ასევე, ფრანგულ ლექსიკურ ერთეულებში.

§ 5. პოლისემიური სიტყვები

მ. ჭაბაშვილი უცხო სიტყვათა ლექსიკონში პოლისემიის შემდეგნაირ განსაზღვრებას გვამღევს: „პოლისემია-polysēmos მრავალმნიშვნელობიანი, მრავალ მნიშვნელობა სიტყვის“, ანუ სიტყვას აქვს ერთზე მეტი აღსანიშნი. ჩვენი კვლევა წარმართულია ლექსიკური პოლისემიის კუთხით, რადგან „ლექსიკაში პოლისემია უფრო მეტადაა გამოკვეთილი, ვიდრე ფრაზეოლოგიაში. რამდენიმე სპეციალური ტერმინის გამოკლებით, ენაში არსებულ თითქმის ყველა სიტყვას, რამდენიმე მნიშვნელობა აქვს, პოლისემიური ფრაზეოლოგიური ერთეულების რაოდენობა კი თითქმის უმნიშვნელოა“ (ნაზარიანი, 1976:29). პოლისემიურობას, სიტყვის ამ თვისებას, დადებით შეფასებას აძლევს ო. ჯესპერსენი. მისი აზრით, ენა პოლისემიის გარეშე გადაიქცეოდა „ლინგვისტურ ჯოჯოხეთად“, რადგან არანაირ გონებას არ ძალუძს დაიხსომოს სიტყვების დიდი რაოდენობა, მხოლოდ ერთი მნიშვნელობით. ალ. ღლონტის მიხედვით, ლექსიკურად სიტყვა სემანტიკური მოდელია. დროთა განმავლობაში ხდება მისი მნიშვნელობის მოდიფიკაცია. გამოყოფენ სიტყვის მოდიფიკაციის სამ ტიპს: მნიშვნელობის მეტაფორული გადატანა, მნიშვნელობის მეტონიმიური გადატანა და სახელწოდების ფუნქციური გადატანა. პოლისემიის წარმოქმნის ხელშემწყობ ფაქტორებს თ. გითოლენდია (თამარ გითოლენდია „პოლისემია და ომონიმია ქართულში აფხაზური პარალელებითურთ“) ორ ჯგუფად ყოფს:

ა) სოციალური ფაქტორები (ტაბუ, რელიგია, რიტუალური არგო, სემანტიკური დიალექტიზმები, ჟარგონი, გენდერი, ენის მომხმარებლის ცვალებადობა) და ბ) პრაგმატიკული ფაქტორები (ონიმიზაცია, მეტაფორიზაცია, ტერმინოლოგიზაცია, სტილი, ირონია).

როგორც ეს უკვე არაერთხელ აღვნიშნეთ, ჩვენი თემატიკა მოიცავს ლექსება „ღვინოს“ და მისი კონცეპტოსფეროს განხილვას. მოკვლეული მასალები ძირითადად სიტყვის მნიშვნელობის მეტაფორულ გადატანაზე მსჯელობის საშუალებას იძლევა, მაგრამ, ასევე, შეგვიძლია დარწმუნებით ვთქვათ, რომ ერთი და იგივე სიტყვა სემანტიკურად სხვადასხვა პოზიციაში განსხვავებულ მნიშვნელობებს იძენს. საჭიროდ მივიჩნიეთ, განხილვა დაგვეწყო **დაღვინდება** (დაღვინდა, დაღვინებული) ზმნით. ილია ჭავჭავაძესთან ვხვდებით „**დაღვინოვდა**“. „შემდეგ ამისა, ღვინოს სიმჟავე აკლდება, ეძლევა სუნი და მაშინ იტყვიან, ღვინო დადგა, მაჭარი დაღვინოვდაო“ (ჭავჭავაძე, 1956 :20). ზმნა გარდაუვალია და გააჩნია როგორც პირდაპირი, ასევე გადატანითი მნიშვნელობა: 1. დაიდუღებს მაჭარი და ღვინოდ იქცევა, ღვინო დადგება; 2. (გადატ.) დადინჯდება, დაჭკვიანდება. „ჯერ კიდევ ბავშვი ხარ, დამაჭრდები, დაღვინდები“ (ლიტ.საქ.). იგივე სემანტიკისაა **დაღვინებული**, რომელიც ვნებითი გვარის მიმღეობას წარმოადგენს: 1. რაც დაღვინდა, ღვინოდ დამდგარი. „თევდორიამ დაღვინებული მაჭრით სავსე დოქიც არ დაივიწყა“ (ს.კლდ.) თ. გითოლენდია (თამარ გითოლენდია „პოლისემია და ომონიმია ქართულში აფხაზური პარალელებითურთ“). „შემოდგომის დაღვინებული მზე აცხუნებდა იაკობის ეზოსა“ (ო.ჩხ.); „რა ხელ-მკლავი, რა უბე-კალთა, რა ტუჩ-კბილის შუქი ჰქონდა იმ დაღვინებულ ქალს!“ (რ.ინან.) <http://www.ena.ge/>. განხილული მაგალითები ცხადყოფს, რომ ქართულ ენაში, აღნიშნული ლექსიკური ერთეული გამოიყენება მხოლოდ დადებითი კონოტაციით და ახასიათებს პოლისემიას. გარდა ფუძით განპირობებული პირდაპირი მნიშვნელობისა (ღვინოდ გადაქცევა), გამოიყენება ასევე დადინჯება, დაბრძენება, დაქალებული, ნაკლებად მცხუნვარეს მნიშვნელობით.

თითქმის იგივე სემანტიკის მატარებელია **დადუღდება**- 1. რაიმეს დუღილი მოთავდება, 2. დაღვინდება „დაიწურა ყურძენი, დადუღდა მაჭრები“ (ილია), „...ისე ტკბილია, როგორც მაჭარი დადუღებისას“ (გ.ლეონ.). 3. გამოიცდება, ჭკუაში ჩავარდება, დადინჯდება, დადარბაისლდება. „დადუღდება ახალ გაწურულ მაჭარივით, ცოტა რომ დავაცადოთ“- (ილია). „ხუთიოდე წელი გაივლის, ბიჭი დადუღდება,

დაღვინდება“ (კ.კობ.). გარდა აღნიშნულისა, მას მოეძებნება კიდევ ორი განსხვავებული მნიშვნელობა: შედუღდება და განადგურდება (ცეცხლით, სროლით), „მათი წასვლის შემდეგ თუნდაც ქვა ქვაზე დადუღებულა“ (ახ.თაობა) <http://ena.ge/>.

შემდეგი ლექსიკური ერთეული, რომელიც ასევე ღვინოსთანაა დაკავშირებული არის **დამძარება-დამძარდება-დამძარებული**. სამივე მათგანი ნაწარმოებ სიტყვათა ჯგუფს მიეკუთვნება და მათი ძირია **ძმარი**. აღნიშნული ლექსემა ქართულ ენაში დამჟავებული ღვინის და ზოგადად მჟავე გემოს მქონე სითხის აღმნიშვნელად გამოიყენება „კახელისთვის ღვინის გაფუჭება დამძარებას ნიშნავს“ (შ.არაგვ.). თუმცა მას სხვა მნიშვნელობითაც ხმარობენ: დანადვლიანება, დაღონება, შეწუხება არის ქეგლის მიხედვით მისი შესატყვისი: „თავს შევაბრალე... ჩემს დამძარებას ვუამბობ“ (ვაჟა) <http://ena.ge/>. ღვინის დამძარება-დამჟავება არც ფრანგებისთვისაა უცხო მოვლენა: Vin aigri; vin de basse qualité. Synon. *piquette* (მჟავე ღვინო, დაბალი ხარისხის), ვკითხულობთ განმარტებით ლექსიკონში <http://www.cnrtl.fr/>. აქვეა მოცემული მისი ლიტერატურული გამოყენების ამსახველი ფრაზაც: *.Cette Allemande aimait les différents vinaigres que les Allemands appellent communément: vins du Rhin* (BALZAC, *Cous. Pons*, 1847, p. 60).

მონათვლა (რელიგ.) სახელია მონათლავს ზმნის მოქმედებისა და აღნიშნავს ქრისტიანულ წესს, რომელსაც ასრულებენ ეკლესიის წევრად ბავშვის ან დიდის ჩარიცხვისათვის (ქეგლი, 1986:102), მაგრამ იგივე სიტყვა ღვინოსთან კავშირში სხვა მნიშვნელობას იძენს. თ.სახოკიას მიხედვით **მონათვლა**-ითქმის ღვინოზე, როცა შიგ წყალს გაურევენ. შესაბამისად, **მონათლულ ღვინოს** უწოდებენ წყალგარეულ ღვინოს (სახოკია, 1979:315).

გწყურებათ!-იტყვიან, როცა ჭიქებს პირთამდე მოჰყრიან ღვინით ისე, რომ გადმოედინოს. (სახოკია, 1979:124). ამ სიტყვით ღვინის დამსხმელს თავი უხერხული მდგომარეობიდან გამოჰყავს, ხოლო პირამდე სავსე ჭიქაზე, რაჭულ დიალექტში ამბობენ: **აპიპინება**-სითხით თავამდე ავსება რაიმე ჭურჭლის, ჭიქა პირამდე ააპიპინა (რაჭული დიალექტი). www.webmix.ge/vvi/ **გაჯეჯილდა - გაიჯეჯილებს**. **ჯეჯილი** არის ძირი ამ ორი ლექსემის. ქეგლის მიხედვით **ჯეჯილი** პურეულის (ხორბლის, ქერის)

აღმონაცენია. „იზარდე მწვანე ჯეჯილო, დაპურდი, გახდი ყანაო“(ი.დავით.)“. **გაიჯეჯილებს**-ზმნური ფორმა აღნიშნული სიტყვის და ნიშნავს- გათამამდება, თავის ნებაზე გაინავარდებს. **გაჯეჯილდა**- ამბობენ კახეთში, შემთვრალ სტუმარზე, რომელიც სახლში წასვლას ვეღარ ახერხებს „იმ გრილ ჰაერზე და მამებელ გარემოში ქეიფი გაუტკბათ და თითქმის შუალამემდე გაიჯეჯილეს“ (გ.ხორგ.) [http://ena.ge/\(მოდ.7.02.2013\)](http://ena.ge/(მოდ.7.02.2013)).

შემდეგი ლექსიკური ერთეული, რომლის განხილვასაც ვაპირებთ, არის **დასველება**- სახელი დაასველებს, დასველდება ზმნათა მოქმედებისა. მისი განსაზღვრება განმარტებით ლექსიკონში შემდეგი სახითაა გადმოცემული: 1. სველად ქცევა, სველად გახდომა, დაღობა. მაგრამ აღნიშნულ სახელზმნას გადატანითი მნიშვნელობებიც გააჩნია: 2. რაიმე საქმის სასიკეთოდ დამთავრების აღნიშვნა „[ზუცუს] გაუხარდა, ბინის მიღება მომილოცა და შემახსენა,-მაგ ბინას დასველება მოუხდებო“(ვ.ჩეკურ.). <http://ena.ge/>. იგივე გამოთქმაზე, თედო სახოკიას „ქართული ხატოვანი სიტყვა-თქმანი“ ასეთ სიტყვა-სტატიას გვთავაზობს: **დასველება**-ღვინით გამასპინძლება მეგობრებისა, რომელთაც უნდა უთხრან: მშვიდობაში დაცვითე ახალი ტანისამოსიო. მგლ., „გუშინ ახალი ტანისამოსი ჩავიცვი და მეგობრებმა დამასველებინეს“. როცა ახალ ტანისამოსს ჩაიცვამენ, მეგობრებს ღვინით უნდა გაუმასპინძლდეს ახალი ტანისამოსის პატრონი, უნდა დაასველოს ტანისამოსი. აქედან: წარმოებული-დასველებული(სახოკია,1979:415). შეჭიჭინება-შეჭუჭყუება- **შეჭიკჭიკება** (შეჭიკჭიკდა, შეჭიკჭიკებული)გარდუვ. ვნებ.-შეთვრება და ალაპარაკდება, ენას ამოიდგამს სალაპარაკოდ. „ხელადა გამოცალეს, ორივე შეჭიკჭიკდა“ (შ.არაგვ.) <http://www.ena.ge/>. აღნიშნული ზმნა ნამდვილად დადებითი კონოტაციის შემცველია. შემთვრალი ადამიანის თვისება, ზედმეტად ალაპარაკება, შედარებულია მერცხლის ჭიკჭიკთან. ჭიკჭიკი, შეჭიკჭიკებული (მიმღ.), შეჭიკჭიკება -**ჭიკჭიკის** სემანტიკურ ბუდეს ქმნის. **ჭუკჭუკი** (ჭუკჭუკებს), ასევე პოლისემიური მნიშვნელობისაა და აღნიშნავს 1. მწყრის ხმიანობას და 2. ტკბილი საუბარი დაბალი ხმით. „მეგობრულმა პურის ჭამამ და ტკბილმა ჭუკჭუკმა თბილი შთაბეჭდილება მოახდინეს დიმიტრიზე და წაახალისეს“ (ვ. ბარნ.). კახეთში ხშირად გაიგონებთ დაპატიჟებას: „წამო, ვიჭუკჭუკოთ“.

ჭიჭინ-ი (**ჭიჭინისა**) 1. ჭრიჭინი, ჭრიალი. ისმოდა... ჭიჭინობლების გაბმული ჭიჭინი (**რ. გვეტ.**). 2. იგივეა, რაც ჭიჭყინი. [გიორგას] შემოესმა ზურნის ჭიჭინი (**ს. შანშ.**). 2. კუთხ. (**რაჭ.**) მაჭრის ხმაური კოლოტში, 3. მთვრალი ადამიანის მომაბეზრებელი ლაპარაკი თედო სახოკიას შედარებული აქვს ჭრიჭინის ხმიანობასთან: „შეჭიჭინებული ღვინითა“. ე.ი. ღვინით შემთვრალმა ადამიანებმა შესაძლოა **იჭიკჭიკონ, იჭუკჭუკონ** (დადებითი კონოტაცია), ან **იჭიჭინონ** (უარყოფითი კონოტაცია).

ერთსიტყვიანი ფრაზეოლოგიზმების განხილვას დავასრულებთ სიტყვებით, რომლებმაც უკვე გადაინაცვლეს პასიური ლექსიკის რიგში: **საკართანო** და **საკარგემო**. ორივე მათგანი სადღეგრძელოს მნიშვნელობით იხმარებოდა. ორივე მათგანი ნაწარმოებია **სა** და **ო** აფიქსების დართვით. ამასთან ერთად, **საკარგემო** არის თხზული სიტყვა ანუ კომპოზიტი. **საკართანო**-სადღეგრძელო კართან დასაღვეი. ფშავ-ხევსურეთში, როდესაც ჭამა-სამას მორჩებიან და სტუმარი მასპინძელს უნდა გამოეთხოვოს, უკანასკნელი დასაღვეი სადღეგრძელო-საკართანოა, ე.ი. კარში გასასვლელი მშვიდობით მოგზაურობისა და მშვიდობით დარჩენისათვის (სახოკია, 1979:330). „ქალო ძიძილაჲ, საკართანოს რად არ მიაართმევ ჩვენს ძვირფას სტუმარს?“ (ვ. ბარნ.) <http://www.ena.ge/> (მოდ. 10.09.2014).

საკარგემო- პოლისემიური მნიშვნელობისაა. შესაძლოა იყოს: ა) კარგი ყმისთვის განკუთვნილი სადღეგრძელო ან ბ) საბოძვარი. „საკარგემო დააღვეინეთ, თუ მაღლი გწყალობთ ღვთისაო“ (ვაჟა). <http://www.ena.ge/> „ერთი სამეფო საკარგემო, უბოძა ამირბარობა!“ (რუსთაველი). კიდევ ერთი პოლისემიური ლექსიკური ერთეული, რომელიც სადღეგრძელოს მნიშვნელობითაც იხმარება არის **შესანდობარი** (მიმდ. ვნებ.), მისი ლექსიკური ბუდე წარმოდგენილია კიდევ რამდენიმე ლექსიკური ერთეულით: **შენდობა**, **შეუნდობს**, **შენდობილი**. **შესანდობარი**, როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, პოლისემიურია. მისი სემანტიკა ასე გამოიყურება: 1. რისი შენდობაც შეიძლება „ზოგისათვის ამისთანა საქციელი პრესისა თუ მთლად არ არის შესანდობარი, ცოტად თუ ბევრად შესაწყნარებელია (ილია), 2. ძვ. რელიგ. სულის მოსახსენებელი (სადღეგრძელო) <http://www.ena.ge/>. „ვადღეგრძელებდეთ ცოცხალსა, მკვდრისა ვსვათ

შესანდობარი“(ვაჟა). შესანდობარია „წამო, ახლა ჩემთან, თითო ჭიქა წავუქციოთ, გავიხსენოთ ქეთო დეიდა“<http://meskhi.livejournal.com>. თითო ჭიქა წავუქციოთ-ფრაზეოლოგიზმია.

La libation- ბერძნული წარმოშობის სიტყვაა. ფრანგულ ენაში ის ლათინურიდანაა დამკვიდრებული. მისი ძირითადი მნიშვნელობაა ასახოს მოქმედება, რომელიც გამოხატავს 1. მცირე რაოდენობის ღვინის ან ზეთის დაღვრას ღვთაების საპატივსაცემოდ „*Qui n'a même reconnu un vestige des anciens cultes païens dans ces libations faites à des fontaines sacrées que leurs propriétés curatives ont rendues célèbres ?*— (Ludovic NAUDEAU). 2. აღნიშნავს ასევე თვითონ სიტხეს და 3. მხიარულ ღვინის სმას და ქეიფს „*le dimanche soir, quand leurs sentimens pour moi avaient été réchauffés par quelques libations*“. (Jean Louis Armand de Quatrefages de Bréau). un glouglou, glouglouter, fredonner.

Baptiser-ამ სიტყვის სიტყვა-სტატია უფრო ფართო ექსტანსიონითაა წარმოდგენილი, ვიდრე მისი ქართული ანალოგის. მისი სემანტიკა ასახავს შემდეგ მოვლენებს: მონათვლა-ქრისტიანული წესი, რომელსაც ასრულებენ ეკლესიის წევრად ბავშვის ან დიდის ჩარიცხვისათვის, ამ წესის შესრულება; სახელის დარქმევა ცერემონიის თანხლებით - *Baptiser un navire*. lui donner un nom, au cours d'une cérémonie, avant sa mise à l'eau (გემის მონათვლა, მისთვის სახელის დარქმევა ცერემონიის თანხლებით, წყალში ჩაშვებამდე); აღნიშნულ სიტყვას აქვს კიდევ ერთი ჩვენთვის საინტერესო მნიშვნელობა- Baptiser du vin -ღვინის მონათვლა, მასში წყლის გარევით, რაოდენობის მომატების მიზნით. განვიხილოთ კიდევ ერთი პოლისემიური სიტყვა **vineux**. იგი ზედსართავი სახელის ფუნქციითაა ფრანგულ ენაში და რამდენიმე მნიშვნელობითაა წარმოდგენილი: ღვინით უხვი, ბარაქიანი; მაგარი, ძლიერი (ღვინის შესახებ)- *Ce vin est bien vineux*; ღვინით გაჟღენთილი, გაღებოილი მთვრალი; ღვინისა (სუნი, გემო); ღვინიანი; ღვინის ფერი; ხოლო წითელ ფერთან ქმნის სინტაგმურ კავშირს **Rouge vineux**- „მოწითალო ღვინისფერის“ მნიშვნელობით. ასევე პოლისემიურ ზმნას წარმოადგენს **cuver**, რომლის ძირითადი მნიშვნელობაა-დადუღება. მას აქვს ასევე

კნინობითი ფორმაც- **cuver son vin**, რაც ნიშნავს სმის შემდეგ გამოძინებას ღვინის მონელების მიზნით: *l'ivrogne cuve son vin, et les chagrins reviennent en poste.*— (Érasme; *Éloge de la folie*), მწუხარების, გაბრაზების საკუთარ თავში გადახარშვა.

ზმნა arroser, ძირითადი მნიშვნელობით, მორწყვას ნიშნავს, მაგრამ მისი სემანტიკა მხოლოდ ამ განმარტებით არ შემოიფარგლება, შეგვიძლია მივიჩნიოთ ქართული „დასველების“ შესატყვისად, რადგან მის ფრანგულ განმარტებაში ვკითხულობთ: „რაიმე მოვლენის ღვინის დალევიტ აღნიშვნა“. „Il faut arroser ce succès.“ un **biberon**-საწოვარას ნიშნავს. შესაბამისად biberonner-საწოვარათი საკვების მიღებას ანუ დალევას გამოხატავს. „Ainsi, la mère le **biberonnait** plusieurs fois par jour [...] — (Amélie NOTHOMB), მაგრამ იგივე ზმნა წარმატებით გამოიყენება, როდესაც უნდათ გამოხატონ ირონიული დამოკიდებულება ღვინის მსმელი ადამიანის მიმართ *Il n'ont pas ça chez eux. Ah ! mais non. Ni la commodité de biberonner leur saoul.* — (Francis CARCO).

Téter-წოვა, გამოწოვა, ძუძუს წოვა, ზომავზე მეტი ალკოჰოლის დალევა.

sucer -ასევე ძუძუს წოვას აღნიშნავს, ის იხმარება გამოწოვა, გამოწუწუნა, გამოსრუტვა-მნიშვნელობით, ხოლო ჟარგონულ მეტყველებაში სმას და ლოთობას გამოხატავს.

Siffler - აღნიშნული სიტყვა მართლაც დიდი ექსტანსიონით გამოირჩევა. მისი სემანტიკური ველი ათი სხვადასხვა მნიშვნელობითაა წარმოდგენილი: სტვენა, სტვენით ვინმეს დამახეზა, სისინი, ჩიტების გალობა (სტვენით), ხმა, რომელსაც გამოსცემს ფილტვები ძილის დროს... დალევა ერთი მოსმით „**Siffler un grand verre de vin**“-ერთი დიდი ჭიქა ღვინო გადაჰკრა, გამოცალა. ამ და კიდევ მრავალი მაგალითების მოყვანა შეგვიძლია ფრანგულ ენაში, რადგან ღვინოსთან დაკავშირებული ლექსიკის დიდი ნაწილი პოლისემიურია, მაგრამ ჩვენ განვიხილეთ მხოლოდ ქართული პოლისემიური სიტყვების ანალოგები, რადგან ჩვენს მიზანს წარმოადგენდა მათ შორის პარალელების გავლება. განხილულზე დაყრდნობით შეგვიძლია ვთქვათ: ა) მოვიძიეთ პოლისემიური სიტყვები, რომელთა წარმოშობაც განპირობებული იყო 1. სოციალური ფაქტორებით ა)რელიგია, ბ) დიალექტი, გ) ჟარგონი), 2. პრაგმატიკული ფაქტორებით ა)ტერმინოლოგიზაცია, ბ) მეტაფორიზაცია, გ) ირონია). თავდაპირველად განვიხილეთ

ქართული პოლისემიური სიტყვები და შევურჩიეთ სემანტიკურად თანხვედრი ფრანგული ანალოგები.

ქართული პოლისემიური სიტყვები	ფრანგული პოლისემიური სიტყვები
შესანდობარი	la libation
მონათვლა-რელიგიური პროცესი; ღვინოზე წყლის დასხმა რაოდენობის გაზრდის მიზნით.	Baptiser; Baptiser du vin
დასველება, წარმატების ან რაიმე შენაძენის ღვინით დასველება.	Arroser; arroser ses succès
რაკრაკი, რუკრუკი ნაკადულის, სიმღერის, ღვინის	Glouglouter, un glouglou

§ 6. ერთწევრიანი ფრაზეოლოგიზმები

§ 6.1. ღვინის ხარისხის გამომხატველი ლექსიკური ერთეულები.

ლექსემა „ღვინის“ სემანტიკის კვლევისას მოძიებული ფრაზეოლოგიზმები დაგვავით შემადგენელი კომპონენტების მიხედვით. შედეგად მივიღეთ ერთწევრიან ფრაზეოლოგიზმთა 38 ერთეული. გადავწყვიტეთ მათი განხილვა: ა) ლექსიკური და ბ) სემანტიკური თვალსაზრისით. მედეა ღლონტის მიხედვით ლექსიკოლოგია კომპლექსურად იკვლევს და შეისწავლის სიტყვას, ლექსემას, თავს უყრის ენის სიტყვიერ მარაგს და, ყოველმხრივი-ფონეტიკური, მორფო-სინტაქსური და სემანტიკური ანალიზით მიღებული შედეგების გათვალისწინებით, ახდენს მის ლექსიკურ-ბუდობრივ კლასიფიცირებას. ე.ი. სიტყვა განიხილება, როგორც მნიშვნელობის მქონე ერთეული. (ღლონტი, მ.) ენა-სიტყვით შეკრული საზოგადოება [http://edulive. ge](http://edulive.ge) (მოძიებულია 05.08.2014). მას, შესაძლოა, ჰქონდეს როგორც პირდაპირი, ასევე, გადატანითი მნიშვნელობა. გადატანითი მნიშვნელობის დროს მისი ამოცნობა შესაძლებელია

კონტექსტით. ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ სიტყვის გადატანითი მნიშვნელობით ხმარება ხშირად საპირისპირო მნიშვნელობას იძლევა. ზოგჯერ სიტყვები ირონიულადაა ნახმარი. სიტყვის მნიშვნელობა, შესაძლოა, კიდევ შეიცვალოს, მაგრამ, რა თქმა, უნდა ეს ყველა მათგანს არ ეხება. ქართულ ენაში არსებობს მთელი რიგი სიტყვებისა, რომლებიც დღესაც იმასვე აღნიშნავენ, რასაც წინათ. ჩვენი კვლევიდან გამომდინარე, პირველ რიგში, მოვიხსენიებთ ლექსება „ღვინოს“. დროთა განმავლობაში, სიტყვის მნიშვნელობა, შესაძლოა გაფართოვდეს, ან დავიწროვდეს. ჩვენს შემთხვევაში აღნიშნულმა ლექსებმა უფრო ფართო სპექტრი მოიცვა. აქამდე ღვინოდ მოიხსენიებოდა მხოლოდ ყურძნის წვენის ფერმენტაციის შედეგად მიღებული სასმელი, ახლა ღვინოს ემახიან, ასევე, კენკრისგან და სხვა ხილეულის წვნის იმავე წესით დაყენებულ მათრობელა ალკოჰოლიან სასმელსაც. „[მოიტანეს] გუდებით წყავის ღვინო“ (დ. შენგ.) [http://www.ena.ge/\(01.05.2013\)](http://www.ena.ge/(01.05.2013)).

იმისათვის, რომ უკეთ წარმოვაჩინოთ სემანტიკური ველი, რომელსაც ქმნიან „ღვინის“ კონცეპტოსფეროს ამსახველი ფრაზეოლოგიზმები, გადავწყვიტეთ მათი დაჯგუფება: ა) შემადგენელი კომპონენტების მიხედვით, ბ) ლექსიკური, გ) სემანტიკური თვალსაზრისით. შედეგად მივიღეთ: ერთწევრიანი, ორწევრიანი, სამწევრიანი და მეტი ფრაზეოლოგიზმები. შემდგომი ეტაპი გახლდათ იმის განსაზღვრა, თუ რა ასპექტში გაგვეხილა ერთწევრიანი ფრაზეოლოგიზმები. არსებობს ნაშრომები, რომლებშიც ისინი მოიხსენებიან ფრაზეოლოგიზმებად (მაგ. Назарян А. Г., „фразеология современного французского языка“), მაგრამ ჩვენს შემთხვევაში, მართებულად მივიჩნიეთ ბ. ლარინის მოსაზრება „მარტივი სიტყვა, ერთი სიტყვა, როგორი რთულიც არ უნდა იყოს სემანტიკური სტრუქტურით, როგორი იდიომატურიც არ უნდა იყოს და არ ითარგმნებოდეს სხვა ენაზე, არ განეკუთვნება ფრაზეოლოგიის სფეროს. ის წარმოადგენს ლექსიკოგრაფიისა და ლექსიკოლოგიის განხილვის ობიექტს“ (ლარინი, 1977:201). აღნიშნულ შეხედულებას იზიარებს ა. თაყაიშვილიც: „ლექსემის(სიტყვის) კომპონენტები ერთდებიან ერთ მთელად, ქმნიან ბგერით ერთიანობას, ფრაზემის (ფრაზეოლოგიზმის) კომპონენტები კი ინახავენ სიტყვათცვლილების შესაძლებლობას,

დაკავშირებული არიან აზრობრივი და გრამატიკული კავშირებით (თაყაიშვილი, 1961:87). დავეყრდენით რა, აღნიშნულ მოსაზრებებს, გადავწყვიტეთ, ჩვენ მიერ მოძიებული ერთი სიტყვით გადმოცემული ფრაზეოლოგიზმები განვიხილოთ, როგორც ლექსიკური ერთეულები. გამომდინარე იქიდან, რომ ლექსიკოლოგია გამოყოფს სიტყვათა სხვადასხვა შინაარსობრივ ჯგუფებს, ჩვენს შემთხვევაში გადავწყვიტეთ, მოძიებული ლექსიკური ერთეულები დაგველაგებინა შემდეგი თემატიკით:

- ❖ ღვინის ხარისხის გამომხატველი ლექსიკური ერთეულები;
- ❖ დაღვების გამომხატველი ლექსიკური ერთეულები;
- ❖ ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც გამოხატავენ ნასმურობას;

აღნიშნულის გათვალისწინებით მივიღეთ ასეთი სურათი:

ღვინის ხარისხის გამომხატველი ლექსემები, დადასტურდა მხოლოდ ორი ერთეულით: **გაგალება** და **აიძაფება**. როგორც ვხედავთ, ორივე მათგანი დიალექტურ ლექსიკას წარმოადგენს.

გაგალება-(გურულ.) ღვინო გაგალდა, ღვინომ სიმაგრე დაკარგა (გ.შარაშ.) განელება, გარბილება, სიმაგრის დაკარგვა. „ღვინო თუ გამიგალდა, არაყი უნდა გავაკეთო“ გურული დიალექტის ლექსიკონი <http://www.ice.ge/liv/liv/guru.php> (02.02.2015). აღნიშნული სიტყვა ლექსიკონში მოცემული იყო სახელზმნის (საწყისის) ფორმით, მაგრამ როგორც მაგალითები გვიჩვენებს, ლექსემა „ღვინოსთან“ წარმოგვიდგება როგორც პირიანი ზმნა და იკავებს მესამე პირის მხოლოდითი რიცხვის ფორმას. ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს დერივაციასთან. ძირეული ფუძეა **გალა**, რომელსაც ერთვის მნიშვნელობის შემცვლელი აფიქსები: **გალა; გა-გალ-ება**.

შემდეგი სიტყვა, რომელიც, ასევე, ღვინის ხარისხთანაა დაკავშირებული, ერთპირიანი ზმნის ფორმითაა წარმოდგენილი. **აიძაფება**-აიძაფება გაფუჭდება, აიძვრება (ღვინო), „ღვინო რო გაფუჭდება, რო ჩამაასხამ, როგორც თაფლი აიძაფება, ეგრე აიძაფება ისიცა“ (ტირძნ). ქართლური დიალექტის ლექსიკონი <http://www.ice.ge/liv/liv/kartlur.php> (12.15.2015). როგორც სიტყვა-სტატია მიგვანიშნებს, მიღებულია ასევე არსებით სახელ ძაფისგან.

§ 6.2. დალევის გამომხატველი ლექსიკური ერთეულები აღირიცხა 14 ერთეულით. დალევა მოქმედებას გამოხატავს და, ბუნებრივია, ჩვენს შემთხვევაში მოძიებული ლექსები მოქმედების აღმნიშვნელი სიტყვით, ანუ ზმნიითაა გადმოცემული. მართალია, მოცემული ზმნების დასახელება ხდება მასდარის ფორმით, რაც გამოწვეულია ლექსიკონის სტრუქტურით, მაგრამ შემდგომში თითოეულ მათგანს ახლავს სიტყვა-სტატია, სადაც მაგალითებში იგივე სახელზმნები ზმნის პირიანი ფორმებითაა წარმოდგენილი.

გადაყლაპვა (გადაყლაპავს) - „ლუარსაჲმა სამი ჭიქა ერთად ჯერარ-დაბადებულის შვილის სადღეგრძელო გადაჰყლაპა“ (ილია ჭავჭავაძე). კახეთში, სუფრაზე ხშირად გაიგონებთ: „გადაყლაპე ჩემო ხახა, ვის უნახავს ღვინის მარხვა“.

აღნიშნული სიტყვა წარმოდგება არსებითი სახელისაგან **ყლაპი**. ქეგლ-ის მიხედვით, ეს ლექსემა ყელში სასმლის ერთგზის ჩაშვება, ჩაყლაპვას ნიშნავს. შეიძლება, შეგვხვდეს, ასევე, მცირე რაოდენობის სასმელის აღმნიშვნელადაც: „ყლაპადაც არ ეყოფა“(საუბ)-ძალიან ცოტაა მისთვის (ღვინო). ყლაპს უზამს-უცხად გადაყლაპავს, ჩაყლაპავს. იგივე მნიშვნელობისაა ლექსემა **ყლუპი** (ჭიქები შეივსეს და პირველ ყლუპზედვე...დაიძანჭნენ (შ.არაგვ.)[http://ena.ge/\(04.04.2014\)](http://ena.ge/(04.04.2014))). აქ უკვე სუბსტიტუციასთან გვაქვს საქმე: **ყლაპი-ყლუპი**. შედეგად ასეთი პარადიგმა მივიღეთ: **ყლაპი, ყლაპავს(გადაყლაპავს), მყლაპავი, საყლაპავი, ყლაპიყლუპი, ყლაპანი, ყლაპია**.

მყლაპავი და ყლაპია (არს.სახ.) გამოხატავენ ჭამა-სმის მოყვარულ ადამიანებს, **სა-ყლაპავ-ი** რაც უნდა ყლაპონ, რისი ყლაპვაც შეიძლება, **ყლაპანი-გადაყლაპავს**. მიმაჩნია, რომ, **avalier-** იდენტურ პროცესს გამოხატავს. „Vous ne devez pas prendre une grande quantité ni avaler le vin goulument immédiatement“(თქვენ არც ბევრი არ უნდა დალიოთ და არც მაშინვე ხარბად არ უნდა გადაყლაპოთ ღვინო)-Dictionnaire de L'Académie française. **ყლურწვა, გადაყლურწვა**(იმერ.) - სასმელის ერთბაშად ხარბად დალევა(პ.ჯაჯან, IX,266), იგივე მნიშვნელობისაა : **ყლურჭვა, გადაყლურჭვა** (ქეგლი). „დაიბობორიყა დევმა და ღვინო გადაყლურწა“ (სპილენძის თუნგისზღაპარი, biblioteka.litklubi.ge/ (მომ.01.01.2016). ან კიდევ „[ანჯიქოს] ვენახში ფეხის გადადგმა

ეზარებოდა, თუმცა ღვინოს მადიანად ყლურწავდა“(ს.შანშ.). **ყლურწუნი** (**ყლურწუნისა**) კუთხ.(ფშ.კახ.იმერ.)-ჩაყლაპის დროს ხმაური ყელში. „ბიჭო ვერვინ მაჯობებდა შავი ღვინის ყლურწუნშიო“(ხალხ). **ყლურტუნი**(**ყლურტუნისა**)-(ქიზ.), იგივეა, რაც **ყლურწუნი**. **ყლუნტი**-ერთ შესმად ჩანთქმა(საბა). ხოლო ქეგლის მიხედვით **ყლუნტი**-იგივეა რაც **ყლაპი**, **ყლუპი**.მისი შესატყვისია ფრანგული გამოთქმა: **siffler**-გადაკვრა, გადაყლურწვა და **boire à grands traits**-დიდი ყლუპებით დალევა.

ამდენად, აღნიშნული სიტყვები შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც საერთო წარმოშობის, ერთი ძირის მქონე სიტყვები. ისინი ეკუთვნიან დიალექტურ ლექსიკას, მაგრამ არ წარმოადგენენ საქართველოს რომელიმე კუთხის საკუთრებას, მცირედი განსხვავებით გვხვდება თითქმის ყველა რეგიონში. ყლაპი და ყლუპი სასმელის მცირე რაოდენობას აღნიშნავენ, ხოლო მათგან ნაწარმოები ზმნები კი სასმელის ხარბად, ხმაურით დალევას.

სწრაფად დალევის კიდევ ერთი გამომხატველია **გადაკვრა**-სახელი გადაკვრავ-ს ზმნის მოქმედებისა. „მე მაშინვე მივხვდი, რომ კნეინა უამისოდაც გადაკრულია. ჩამოართო და გადაჰკრა“ (ილია ჭავჭავაძე). „თაგუნამ დაიწკიპა, დაიჭიმა ყელის ძაფები, შეებრძოლა ღვინოს და გადაჰკრა“ (ვაჟა ფშაველა). **გადაკრული**- ვნებითი გვარის მიმღეობაა. გადაკრულშია-ნასვამია, მთვრალია. „გადაკრულში გახლდით და ეს ნათქვამი იმავე წუთში გადამავიწყდა“ (ნ.ლომ.).

რა თქმა უნდა, ფრანგულ ენაშიც საკმაოდ მოიძებნა ანალოგები: Ingurgiter(დალევა, ხარბად გადაყლაპვა)-Et il fit raison à son hôte en avalant une rasade égale à celle que l'ermite avait **ingurgitée**. — (Walter SCOTT, *Ivanhoé*, traduit de l'anglais par Alexandre DUMAS, 1820) **Lamper**-დიდი ყლუპებით, ხარბად დალევა) Il chante d'un air enivré, **lampe** son verre, me remercie et s'aperçoit, à un certain accent dont je n'arrive pas à me débarrasser. — (Xavier de Hauteclocque, La tragédie brune, Nouvelle Revue Critique, 1934, p.82). დაახლოებით იმავე მნიშვნელობისაა: Laper-ენის წკლაპუნით დალევა, ხარბად დალევა les ouvriers que pour s'enfourner à tire larigot, dès l'aube, des chopines de vin blanc et

laper, dès l'après-midi, des litres de vin bleu. HUYSMANS, Sœurs Vatard-
www.cnrtl.fr/lexicographie (მოდ.03.05.2015).

სასმისის ბოლომდე დაცლას, ჭურჭლის დაცარიელებას გამოხატავს შემდეგი ზმნები: ა) **გამოცლა**-სახელი გამოცლის ზმნის მოქმედებისა. **გამოცლის**-მთლიანად დალევს(ჭურჭელში ჩასხმულს), გამოაცარიელებს, დაცლის. ყანწი გამოცალა(ქეგლი). „ამას ყანწისთვის სუკი არ მოსდევდა, მაგრამ მაინც უარი არა სთქვა, გამოცალა ყანწი. გამოცალა, მაგრამ იქვე კი კინწი წააწყდა“(იაკობ მანსვეტაშვილი, ფრაგმენტი წიგნიდან „მოგონებანი“). ცარიელი- რაშიც არაფერია მოთავსებული, გამოცარიელება, გამოცლილი, დავლილი.

დაგნატვა - „მეტისმეტად დასუფთავება, ღვინის ისე დალევა, რომ სასასმომში წვეთი არ ჩარჩეს“ - (ვ. ბერიძე. რაჭ.იმერ.). **vider** - გამოცლა, გამოცარიელება აბსოლუტურად შეესატყვისება ამ მოქმედებას. *Regardez. Brutalement éclairées par une lampe, de vieilles gens autour d'une table vident un litre d'aramon.* — (Francis CARCO, L'Amour vénéral, ch. I, Éditions Albin MICHEL, Paris, 1927, p. 9)

გამოჟურვა (გამოჟურავს) (ქიზიყ)-ამოწურვა, დალევა,გათავება, წურვით წვეთ-წვეთად გამოადენს. „ერთი ბეწო ღვინო იყო და სუ გამოჟურა მაგ მუცელგასახეთქმა“ (ს.მენტეშ). თუ გვინდა წარმოვაჩინოთ ამ ზმნის (სახელზმნის) წარმომავლობა, უნდა განვიხილოთ ორი ლექსემა:**ნაჟონი** (ნაჟონისა) მიმდ.ვნებ.-რაც ჟონავდა, რამაც გამოჟონა **დანაჟური**-(ძვ.) ღვინის ნაწრეტი, ნაწური (დ.ჩუბინ.).**ნაჟონი-ნაჟური-გამოჟურვა** - **გამოჟურავს**.

გამოწრუტვა (გამოწრუტავს)(ქიზიყ)-გამოწრუპვა, პირში გაწურვით სულ დალევა წყლისა ან ღვინის. „ხელადა გამოწრუტა“ (ს. მენტეშ). საინტერესო ფაქტი აღმოვაჩინეთ, როდესაც ამ ზმნის წარმომავლობას ვიკვლევდით. **წრუტი (წრუტისა)** კუთხ.(იმერ.) -ძალზე მცირე რაოდენობისა (სითხე). „ერთი წრუტი წყალი არ არი თუნგულაში“(დიალ). **წრუტო** კი არყის სასმელ პატარა ჭიქას ნიშნავს. **წრუტი(წრუტისა)-გამოწრუტვა (გამოწრუტავს)**. განმარტებითი ლექსიკონი ena.ge. **ყლაპი, ყლუპი** და **წრუტი**- სამივე სასმელის მცირე რაოდენობას აღნიშნავს და შეგვიძლია მათი ჩათვლა

სინონიმებად. უნდა ითქვას, რომ არც ფრანგული ენა უჩივის მსგავსი შინაარსის ზმნების ნაკლებობას: **Pomper, absorber, éponger, siroter, téter** და **sucer**. განსაკუთრებით გამოვყოფთ ლექსება „**sucer**“-ს რომელიც, თავის მხრივ, აწარმოებს ღვინის სმასთან დაკავშირებულ საინტერესო ფრაზეოლოგიზმს: « **sucer une fillette** »(ბოთლის გამოცლა): De commentaire en chopine, tout ce monde pourrait bien avoir envie de « sucer une fillette » avant de se recoucher (H. BAZIN, Huile sur feu, 1954, p. 213).

ღვინო დაღვეისას სხვადასხვა ხმას გამოსცემს, მეტადრე თუ მისი დაღვეა ხდება ვიწროყელიანი ჭურჭლით, გვესმის: **ჩარაკრაკება (ჩაარაკრაკებს), ჩარუკრუკება (ჩაარუკრუკებს)** - ღვინოს ჩაარაკრაკებს კულით (ქეგლი). მოცემული ლექსემების ძირად მივიჩნიეთ არსებითი სახელი რაკრაკი (რაკრაკისა) და რუკრუკი (რუკრუკისა) ხმაბაძე. ვიწროყელიანი ჭურჭლიდან სითხის გადმოღინების ხმა: „მასპინძელმა მოიყუდა კულა და წითელ ღვინოს საამური **რაკრაკი** დააწყებინა“(ი.გოგებ.). „მედუქნემ ხელადას **რუკრუკი** დააწყებინა“ (ს.შანშ.). **ჩარაკრაკება (ჩაარაკრაკებს), ჩარუკრუკება (ჩაარუკრუკებს)**, მიღებულია არსებითი სახელებისაგან: **რაკრაკი** და **რუკრუკი**. აღნიშნული სიტყვები შეგვიძლია განვიხილოთ როგორც სინონიმური წყვილები, რომლებიც მიღებულია სუბსტიტუციით, ა-ხმოვანი ჩანაცვლებულია უ-ხმოვნით. დასასრულს შეგვიძლია დავამატოთ, რომ ორივე მათგანი დადებითი კონოტაციის მატარებელია. მოვიძიეთ არსებითი სახელი- Le glouglou, რომელიც რაკრაკი, რუკრუკის ფრანგულ შესატყვისად მოიაზრება, ხოლო gargouillement, ქართული **ყლუჭუნ-ყლუჭუნის** - (იმერ. სასმელის უშნოდ დაღვეა), შესატყვისია. ღვინის სმის დროს ყელში „ყლუჭუნ-ყლუჭუნი გაისმისო“ (ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა., აღ. ღლონტი). მომდევნო ორი ზმნა კი მსმელის მიმართ ირონიულ დამოკიდებულებას გამოხატავს: **გადაჰყავს**-თავდაუზოგავად სვამს ალკოჰოლიან სასმელს.“ანადვლეე! გადაჰყავს და გადაჰყავს თითქო თავის მოყვანილი იყოს“(კავთ.)ქართლური ლექსიკონი. მოცემულ ზმნას სალიტერატურო ენაში სხვა მნიშვნელობები გააჩნია. ამდენად, შესაძლოა ვიმსჯელოთ სიტყვის მნიშვნელობის გაფართოებაზე.

ჩაცეცხლება(ჩაცეცხლებისა) უპატივც. სახელი ჩააცეცხლებს ზმნის მოქმედებისა, ჭმევს, ან დალევინება რისამე. ქვევრში რაღაც წუმპე ნადირალა დამრჩა, მაინც გადასაღვრელია და ბარემ შენ ჩაცეცხლო!(ილია ნაფეტვარიძე). ორი აბაზის ღვინოს ჩაცეცხლავს და ორი მანეთის დასაყოლებელს ჩაატანს...ბრაზობდა პირტახია(კ.ლორთქიფანიძე). უპატივცემულო გამოთქმების რიცხვს ეკუთვნის ასევე **ჩახეთქვა** სახელი ჩახეთქავს, ჩაუხეთქია ზმნის მოქმედებისა. ჩაცეცხვლა და ჩახეთქვა სინონიმური გამოთქმებია. „დალიე, ჩახეთქე, ოღონდ ფული ამოყაჭე!“ (ი.მაჭავ.). გარდა მიმღეობებისა „ჩახეთქილი“ და „ჩასახეთქი“, აღნიშნული სიტყვით მიიღება კომპოზიტი „მუცელჩასახეთქი“ რაკრაკისაგან განსხვავებით, ყლუჭუნი, ჩახეთქება და ჩაცეცხლება უარყოფითი კონოტაციის მატარებლებია. ყოველივე ზემოთქმულის დადასტურებად შეგვიძლია ჩავთვალოთ ღვინის სმის გამომხატველი ფრაზეოლოგიზმების ამსახველი სქემა.

ღვინის სმის პროცესის გამომხატველი ლექსემები				
სწრაფად დალევა	სასმისის ბოლომდე დაცლა	სასმელის უშნოდ დალევა	სასმელის სასიამოვნო ხმოვანება	სხვა
1. გადაყლაპვა 2. ყლურწვა 3. ყლურჭვა 4. გადაკვრა	1. გამოცლა 2. დაგნატვა 3. გამოჟურვა 4. გამოწრუტვა	ყლუჭუნ- ყლუჭუნი	1. ჩარაკრაკება 2. ჩარუკრუკება	1. გადაჰყავს 2. ჩაცეცხვლა 3. ჩახეთქება

§6.3. ნასმურობის გამომხატველი ქართული ლექსიკური ერთეულები

ღვინის დალევის შემდგომი პროცესია **ნასმურობა**. **ნასვამი** (მიმღ.ვნებ.)-1. ვინც საკმაო რაოდენობით ღვინო (ან სხვა რამ მაგარი სასმელი) დალია,-მოვრალი, დალეული. „[მარინეს] არ უნდოდა ნასვამ კაცს შელაპარაკებოდა“ (ვ.ბარნ.). 2. რაც დალიეს, შესმული

„სწორედ რომ მოგახსენოთ ამომშხამდა ნასვამი ღვინო“(ვაჟა). 3. **ნასვამზე** (ზმნს), **ნასვამ გუნებაზე**-როდესაც ნასვამი იყო, სიმთვრალეში „შენ რომ არ ყოფილიყავი იმ დღეს, გადვირეოდი იმ ნასვამზე“(ნ.ლორთქ). 3. **რთული** ფუძის მეორე შემადგენელი ნაწილი-**ღვინონასვამი**. ასევე **ნასვამნაჭამი**-ნასვამი და ნაჭამი. **ნასვამობა**(ნასვამობისა)-ნასვამის მდგომარეობა, სიმთვრალე. „კამკამიძეს ეტყობოდა ნასვამობა, ცეკვისა და ღვინოსაგან კეხურასავით უღაჟღაჟებდა სახე“(ბ.ჩხ.).<http://ena.ge/explanatory-online>.

ნასვამი-ნასვამობა-ნასმურობა-ნასვამზე-ნასვამგუნებაზე-ღვინონასვამი-ნასვამნაჭამი. ასეთ პარადიგმას გვამღწევს აღნიშნული სიტყვა. ზემოთ მოყვანილ მაგალითშიც გამოჩნდა, რომ ნასვამი და მთვრალი სინონიმებია. მაგრამ ნასვამი იხმარება უფრო დადებითი კონოტაციით. ის, ასევე, შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც ევფემიზმი ლექსემისა „მთვრალი“.

გავყვეთ ნასმურობის პროცესს აღმავალი გრადაციით. შემდეგი ფრაზეოლოგიური ერთეული იქნება **შელვინება**. აღნიშნული სიტყვა საბასთან ასეა განმარტებული: „მცირე სიმთვრალე“. მისი განმარტების ფართო სპექტრს ვხვდებით სხვა ლექსიკონებშიც: **შელვინიანება**-სახელი შელვინიანდება ზმნის მოქმედებისა (ქეგლი). **შელვინიანებული** (მიმღ.ვნებ.)-ვინც შელვინიანდა, ოდნავ შემთვრალი. **შელვინიანდება**(შელვინიანდა)-გარდ.ოდნავ დაათრობს, შეაზარხოშებს. „სტუმრები შელვინიანდნენ; დიდი ჯიხვის ყანწები ჩამოატარეს“(გ.წერეთ.). <http://ena.ge/> (მოძ.22.05.2015). აღნიშნული პარადიგმის თითოეული წევრი (ზმნა, სახელზმნა და მიმღეობა) მიღებულია ლექსემა „ღვინოზე“ მაწარმოებელი აფიქსების დართვით. ამ კონკრეტულ შემთხვევას დავუბრუნდებით ფრანგული ფრაზეოლოგიზმების განხილვისას, რადგან ფრანგულშიც იდენტურ პროცესს აქვს ადგილი. შემდეგი სიტყვა, რომელიც შელვინების სინონიმურ პროცესს გამოხატავს, არის **შეჭიკჭიკება** (შეჭიკჭიკდა, შეჭიკჭიკებულა) გარდუვ.ვნებ.-შეთვრება და ალაპარაკდება, ენას ამოიდგამს სალაპარაკოდ. „ხელადა გამოცალეს, ორივე შეჭიკჭიკდა“(შ.არაგვ.). აღნიშნული ზმნა ნამდვილად დადებითი კონოტაციის შემცველია. შემთვრალი ადამიანის თვისება, ზედმეტად ალაპარაკება, შედარებულია მერცხლის ჭიკჭიკთან. ჭიკჭიკი, შეჭიკჭიკებული

(მიმდ.), შეჭიკჭიკება -ჭიკჭიკის სემანტიკურ ბუდეს ქმნის. **შეზარხოშება**. მისი ძირი **ზარხოშ-ი**, სპარსული წარმომავლობის სიტყვაა (სარ ხუშ). იგი ქართულად ღვინის სმისგან გამხიარებული, შექეიფიანებული, შემთვრალი, შეზარხოშებულის აღმნიშვნელად გამოიყენება. „ლამაზმა ქალმა დამწყევლა, ხელშეღებილმა ინიტა, ნეტავი იმას შემყარა, ზარხოშად ვიყვე ღვინითა“(ხალხ.). <http://ena.ge/explanatory>. ქართულმა ენამ იმდენად კარგად შეითვისა ეს სიტყვა, რომ მოარგო ენაში დამკვიდრებულ წესებს და გააფორმა თავისი საკუთარი მორფოლოგიური სისტემის მიხედვით. ამ სიტყვითაა ნაწარმოები: სახელზმნები-**ზარხოშობა**, **შეზარხოშება** „ღვინის ამოღების დროს მარანში ყოფნამ, ბევრი ბოღლიწოს ჭამამ, ხრიალ-ხრუალმა და საერთო შეზარხოშებამ ბავშვი დაათრო და დაქანცა“(ნ. ლორთქ.), ზმნა - **შეზარხოშდება** (შეზარხოშდა, შეზარხოშებულა) გარდაუვალი, ვნებ. „სტუმრები და მასპინძელი კარგად შეზარხოშდნენ“ (ვაჟა) და ასევე ვნებითი გვარის მიმღეობა-**შეზარხოშებული** „შეზარხოშებული ყმაწვილი მარდად გადმოხტა ცხენიდან“ (ნ.ლორთქ.). როგორც განხილვამ გვიჩვენა, **შედვინება** და **შეზარხოშება** ერთი და იმავე მოვლენის, ერთი და იმავე ფაქტის ამსახველი სხვადასხვა სახელწოდებებია, ჩვენ თავისუფლად შეგვიძლია მათი განხილვა როგორც ლექსიკური სინონიმებისა. ამავე სინონიმური რიგის წარმომადგენელია ლექსემა „**შებრუყება**“, რომელიც შედვინება, შეთრობა, შებრუყებას ნიშნავს. დანარჩენი სიტყვების მსგავსად ლექსიკონებში მოცემულია მისი ფართო პარადიგმა: **ბრუყი-ბრუყვა-ბრუყება- ბრუყავს- შებრუყებული-შეიბრუყა**. აქვე უნდა გაესვას ხაზი ზმნისწინის ფუნქციას. შე-ზმნისწინით იწყება განხილული სიტყვები. ცნობილია, რომ შე გამოხატავს მოქმედებას, რომელიც ნაკლები ზომითა თუ ხარისხითაა წარმოდგენილი. შე-ზარხოშდა, შე-თვრა. ამ სიტყვებში სიმთვრალე ნაკლები ზომითაა წარმოდგენილი, მაგრამ იმის გათვალისწინებით, რომ **გამო**-ზმნისწინი მოქმედების დასრულებას გამოხატავს, გამო-იბრუყა და გამოთვრა, ადამიანის აბსოლუტურ სიმთვრალეს გამოხატავენ: „[მოხუცებული მოსულიყო ქორწილში ძალზე გამობრუყული“(ა.ფურც.), „კაი სანახავი კია დარაჯი ისლამისა ღვინით გამომთვრალი!“ (გ.ყიფშ.)<http://ena.ge/>(მოდ.20.05.2015).

შეზარხოშების კიდეც ერთი სინონიმი მოიძებნა გურულ დიალექტში-
შეხონჩოლება, შეხონჩება, შეხონჩოლებული.

განხილულის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ა) მოვიძიეთ მცირე სიმთვრალის გამომხატველი ხუთი სახელშვნა, ბ) ხუთივე მათგანი ერთი სინონიმური რიგის წარმომადგენელია, გ) თითოეული მათგანი ქმნის ვრცელ პარადიგმას გამოხატულს ზმნის პირიანი ფორმით, არსებითი სახელითა და მიმღეობით; დ) ზოგი ზმნა დაირთავს **შე** და **გამო** ზმნისწინებს და იცვლის მნიშვნელობას.

მცირე სიმთვრალის შემდგომი მდგომარეობაა დათრობა, რომელიც ირონიულ დამოკიდებულებას იწვევს როგორც ფრანგებში, ასევე ქართველებში. ოდნავ დადებითი კონოტაციის მატარებელია **შეპერანგება - შეპერანგებულა - შეპერანგებული. შეპერანგებულა**-დამთვრალა, ზომაზე მეტი ღვინო დაუღევია და აჭიკჭიკებულა. (სახოკია, 1986:739). აღნიშნული ფრაზეოლოგიზმის ფუძეა პერანგი. ადამიანის პერანგით შემოსვა და ღვინის ჭარბად დაღევა შედარებულია ერთმანეთთან.

საინტერესო სურათი მოგვცა ლექსემა „ჩაჭყაპეს“ განხილვამ. ქეგლ-ის მიხედვით: **ჭყაპი**-გამდნარი თოვლისაგან, ან წვიმისაგან დაყენებული ტბორებია. **ჭყეპს-გაჭყეპს**(გრდმ.)-ძალიან ბევრს დააღვევინებს წყალს, სუსტ ღვინოს, ბერავს სასმელით. **გაიჭყიპება, გაჭყეპილი**(მიმღ.) „თევდორე და მარინე გაჭყეპილ სტუმრებს კალთებს უვსებდნენ“(მ.ჯავახ.). **ჩა-ზმნისწინის** დამატებით **ჭყაპ** ფუძეზე, მივიღეთ **ჩაჭყაპე**. **ჩა-ზმნისწინი** ორმაგ მიმართულებას გამოხატავს: გარედან შიგნით და ზევიდან ქვევით. თედო სახოკიას ლექსიკონში ეს ლექსემა ასეა განმარტებული: **ჩაჭყაპე**-ქალაქურად დაცინვით უთქვიათ მეტისმეტი მსმელი, ლოთი კაცისათვის. როგორც ვხვდებით, აქაც ირონიული დამოკიდებულება ფიქსირდება მსმელის მიმართ. **ჩაჭყაპე**-იხმარება როგორც 1. პირიანი გარდამავალი ზმნა: ჩაჭყაპავს, ჩაუჭყაპავს. ასევე იხმარება, როგორც 2. მსმელი, ლოთი კაცის მეტსახელი. **დალბობა**-ნასვამობა, ტანში გაჯდომა სასმელისა(ღვინის, არაყის), უგრძნობლად დათრობაა. **დამბალი**-(მიმღ.ირონ.) გამოხატავს ადამიანს, რომელიც ძალიან მთვრალია, ღვინითაა გაჟღენთილი. „რას ვერ

ვაკისრებთ ღვინისაგან დამბალ დარაჯებს“(ი.მაჩაბ.) და **გაბრინცვა**(ლექსი)-
დათრობა,გაბრუება, გამოჩერჩეტება. „გაბრინცულია, ღვინო არ დეეღევა!“ (მ.ალავ),
(ღლონტი, 1984:104). ამ ორი უკანასკნელი სახელზმნის (დალბობა, გაბრინცვა) ზმნური
ხმარების მაგალითები არ დაიძებნა.

ხაპია- არის ლექსემა, რომლის ხმარებაც ფიქსირდება როგორც ზმნური, ასევე,
სახელური ფორმით. **ხაპი** დიალექტურ ლექსიკას მიეკუთვნება. გურიასა და აჭარაში მას
ორი მნიშვნელობით ხმარებენ: 1. **გოგრა**, 2. **ორშიმო** „ხელოსანი მარანშია, ღვინოს იღებს
ხაპითაო“(აკაკი), ხოლო ზმნა **ხაპავს**- ხაპით ან სხვა რაიმე ჭურჭლით სითხის მთლიანად
ამოღებას ნიშნავს. აქედან გამომდინარეობს ხაპიას სემანტიკაც-ადამიანი, რომელიც
ბევრს სვამს, ბევრ სასმელს „ხაპავს“.

შემდეგი ლექსემა, რომელიც ასე ფართო სპექტრითაა წარმოდგენილი, არის
ლოთი. ეს სიტყვა ქეგლ-ში ასეთი განმარტებით გვხვდება: ვინც ხშირად თვრება, ვინც
ჭარბად სვამს მაგარ სასმელებს „ლოთმა კი არ იცის, რომ ღვინით გალახულს ჯოხით
გალახული სჯობია“(დ.მაჩხ.). **ლოთობა**-სახელზმნაა, ხოლო **ლოთობს**, ამ პროცესის
(ლოთობის) გამომხატველი ზმნა. ალექსანდრე ნეიმანის ლექსიკონში უხვად გვხვდება
მისი სინონიმები: **ლოთიბაში**, **ლოთბაზარა**, **ლოთმანიჟა**, **მსმელი**, **მოხმური**, **მებრუ**,
მებრუვე (მარადის მთვრალი, 25.20ესაია), ქეგლი კიდევ ორ სინონიმს ამატებს: **ლოთი**-
ფოთი (ქეიფის მოყვარული ლოთი), **ლოთი-შფოთი** (ჩხუბის, აურზაურის მოყვარული
ლოთი). **ლოთიანი**(ვულგ.ძველი თბილისის მოქალაქეების მეტყველებაში)-შნოიანი,
ლაზათიანი, ვაჟკაცური. **ლოთიანად**-ვაჟკაცურად (ჩართული სიტყვა): აბა, მოდი ერთი!
ლოთიანად! უნდა აღინიშნოს, რომ ეს სიტყვა ყოველთვის დადებითი კონოტაციის
მატარებელია. **ლოთიბაში**, **ლოთბაზარა**, **ლოთმანიჟა**, -**ლოთი-ფოთი** და **ლოთი-შფოთი**-
კომპოზიტებია, **მსმელი**-მიმდ.მოქმ. ვინც სვამს, დამღევი. „მსმელები ლუარსაბს
შემოუსხდნენ“(ეკ.გაბ.). აღნიშნული სიტყვა შესაძლოა შეგვხვდეს ასევე, როგორც
რთული ფუძის მეორე შემადგენელი ნაწილი -სისხლისმსმელი, **ღვინისმსმელი**. კიდევ
ერთი კომპოზიტი, რომელიც ლოთი ადამიანის აღმნიშვნელად გამოიყენება, არის

ტიკუსუსუნე- ანუ ვისაც ხშირად აქვს ღვინოსთან საქმე, ვინც ხშირად სუნავს ღვინის ტიკს და სვამს იქიდან ღვინოს.

ნასმურობის გამომხატველი ლექსიკური ერთეულების სქემა:

სახელზმნა	ზმნა	მიმღეობა	არს.სახელი, კომპოზიტი
1.ნასვამობა	-----	ნასვამი	ღვინონასვამი, ნასვამნაჭამი
2.შეზარხოშება	შეზარხოშდა	შეზარხოშებული	ზარხოში
3.შელვინება	შელვინიანდა	შელვინიანებული	ღვინო
4.შებრუქება	შეიბრუქა	შებრუქებული	ბრუქი
5.შეხონჩოლება	შეხონჩოლდა	შეხონჩოლებული	-----
6.შეპერანგება	შეპერანგებულა	შეპერანგებული	პერანგი
7.ჩაჭყაპვა	ჩაჭყაპავს	-----	ჩაჭყაპე
8.დალბობა	დამბალა	დამბალი	-----
9.გაბრინცვა	გაბრინცულა	გაბრინცული	-----
10.გამოტყვრომა	გამომტყვრალა	გამტყვრალი	-----
11.ხაპვა	ხაპავს	-----	ხაპია
12.ლოთობა	ლოთობს	გალოთებული	ლოთი, ლოთიფოთი, ლოთმანიჭა, ლოთიშფოთი,

			ლოთიბაში, ლოთბაზარა
13.-----	-----	-----	ტიკსუსუნე

ამდენად, მოვიძიეთ ადამიანის ნასვამ მდგომარეობის აღმნიშვნელი 12 სახელზმნა, მათგან მხოლოდ ერთი, ნასვამობა, არ აწარმოებს ზმნას. ჩაჟყავას და ხაჟვას არ გააჩნია მიმღეობის ფორმა, ხოლო შეხონჩოლებას, დალბობას და გაბრინცვას არ მოეძებნათ არსებითი სახელი. ტიკსუსუნე კომპოზიტია, მას არანაირი ზმნური ფორმა არ ეწარმოება.

§ 6.4 ფრანგული ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც გამოხატავენ ნასმურობას

ნასმურობის გამომხატველი ფრანგული ლექსიკური ერთეულები, ასევე, ფართო სპექტრითაა წარმოდგენილი. მათ წარდგენას დავიწყებთ არსებითი სახელით Ivresse, რომელიც ქართულ ენაზე შეგვიძლია „სიმთვრალის“ ეკვივალენტად მივიჩნიოთ. მას, ისე როგორც ქართულში, ვრცელი დერივაციული პარადიგმა შეესაბამება: Ivresse (ლოთობა) > Ivre (მთვრალი) > Ivrogne (ლოთი) > Ivrognesse > Ivrognerie (ლოთობა) > > Ivrogner (ლოთობა).

თითოეული მათგანი ცალკე სინონიმურ ჯგუფს ქმნის: მსუბუქი სიმთვრალის გამომხატველი ლექსებია: Emoustillé, Eméché, Goguette, Gris, Pompette, ხოლო Aviné, soul, Beurré, Bourré, Cuité, Noire, Paf, Pinté, Plein, Rond, Grisé, Troublé- Ivre-ის შესატყვისი ლექსიკური ბუდის წევრებს წარმოადგენენ და სრული სიმთვრალის გამომხატველად გამოიყენებიან. Toute la Bretagne était ivre ce jour-là [SÉVIGNÉ, 77]. (ამ დღისით მთელი ბრეტანი მთვრალი იყო), აღნიშნული ლექსემა მრავალ ფრაზეოლოგიურ ერთეულს ქმნის, მაგრამ მათ განხილვას მოვახდენთ შემდეგ თავში, ფრაზეოლოგიზმებთან).

გვინდა, ასევე, ხაზი გავუსვათ ერთ გარემოებას, რომელიც გამოიკვეთა აღნიშნული კვლევის ფარგლებში: სიმთვრალისა და ლოთობის გამომხატველ არც ერთ ქართულ ლექსიკურ ან ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში არ ფიგურირებს ქალი, როგორც ღვინის მომხმარებელი, რაც დასტურად მიგვაჩნია იმ გარემოებისა, რომ ქართველი

ქალისტვის დამახასიათებელი არ იყო ღვინის უზომო მოხმარება. ფრანგულ ენაში ლექსემა ivrogne (ლოთი)-ს გააჩნია მდედრობითი სქესის ფორმა -ivrognesse, იგი აღნუსხულია Emile Littré (1863-1877)-ს ლექსიკონში, ხოლო ვოლტერთან ვხვდებით მის საილუსტრაციო მასალას: Une pauvre bourgeoise, ivrogne ou ivrognesse, meurt d'apoplexie (საბრალო ბურჟუა, ქალი თუ კაცი, აპოპლექსიით კვდება)- Voltaire ,<http://littré.reverso.net/>(მოდ.11.01.2015). ახლა გადავხედოთ იმ ლექსემების ჩამონათვალს, რომელთაც Le Robert Dictionnaire des synonymes nuances et contraires გვთავაზობს აღნიშნული ლექსემის სინონიმური რიგის შესავსებად: alcoolique, buveur, dipsomane, alcool, picoleur, pochard, poivrot, souffard, soulard, soulot, biberonneur, pilier de bar.

ნასმურობის გამომხატველი ლექსიკური ერთეულების სქემა:

სახელზმნა	ზმნა	მიმღეობა	არს.სახელი/კომპოზიტი
Ivroger	Ivroger	Ivrogné	Ivrogne
Biberonner	Biberonner	Biberonné	biberon
-----	-----	Troublé	-----
Pocharder	Pocharder	Pochardé	pochard
			Soulot, Cuite
Pomper	Pomper	Pompé	Pompette
-----	-----	-----	soulard,
Picoler	Picoler	Picolé,	picoleur
Emoustiller	Emoustiller	Emoustillé,	-----

მოძიებული მასალა გვამღევს საშუალებას დავასკვნათ: ნასმურობა ფრანგულ ენაში, შესაძლოა, გადმოიცეს არსებითი სახელით, მიმღეობით, ზმნით; ყველა სახელს არ მოეპოვება შესაბამისი ზმნა და პირიქით; სახელზმნისა და ზმნის გრაფები მსგავსი ლექსემებითაა შევსებული, გამომდინარე იქიდან, რომ ფრანგულ ენაში ზმნის საწყისით

გადმოცემა ბუნებრივი მოვლენაა და ის თავის თავში გულისხმობს, რომ აღნიშნულ ლექსემას შეუძლია ცვლილება განიცადოს პირისა და რიცხვის მიხედვით.

ამრიგად, ლექსემა „ღვინის“ ლექსიკური ასპექტების განხილვამ დაგვანახვა, რომ აღნიშნული სიტყვა დიდი პროდუქტიულობით გამოირჩევა, როგორც ქართულ, ასევე, ფრანგულ ენაში, რაც განპირობებულია მის მიერ გამოხატული აღსანიშნის დიდი მნიშვნელობით ადამიანებისთვის. ღვინის მრავალფეროვნებამ, მისი დამუშავების ხანგრძლივმა პროცესმა, დალევის ინდივიდუალურმა მიდგომამ, განაპირობა ლექსემა „ღვინით“ ნაწარმოები ლექსიკური ერთეულების მრავალფეროვნება. მიღებულმა შედეგმა მოლოდინს გადააჭარბა. კონცეპტი „ღვინო“ წარმოდგენილია მდიდარი ლექსიკურ-სემანტიკური ბუდით ორივე საანალიზო ენაში. აღნიშნულზე დაყრდნობით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მას სამართლიანად მიენიჭა ლინგვოკულტუროლოგიური კონცეპტის სტატუსი. ჩვენი აზრით, იგი უნივერსალურ კონცეპტად უნდა ჩაითვალოს.

§7. კონცეპტ „ღვინოსთან“ დაკავშირებული ტერმინები

ფრანგი ლინგვისტი მარტინი წერს, რომ როდესაც ღვინის ლექსიკაზე დაიწყო მუშაობა, ერთი საოცარი რამ აღმოაჩინა: გამოთქმების უმრავლესობა შექმნილი აღმოჩნდა მე-20 საუკუნეში. ადამიანები ღვინოს განიხილავენ როგორც ცოცხალ არსებას, თავისი სოციალური, ფიზიკური, მენტალური და ეროტიკული ასპექტებით. ღვინოსთან დაკავშირებულ ლექსიკას ის *la langue bachique*- ბახუსის ენას უწოდებს. **Viniphile**, **vinophile**-ადამიანი, რომელიც ღვინოზეა შეყვარებული და სურს, რაც შეიძლება ბევრი ინფორმაცია მოიძიოს მასზე. **vinothèque**-ვინოთეკა (ადგილი, სადაც მიმდინარეობს სხვადასხვა მარკის ღვინოების გამოფენა- გაყიდვა. აღნიშნული ტერმინის საინტერესო ახსნას მივაკვლიეთ: „ici et là, d'élégantes vinothèques où l'on sélectionne son vin comme on choisit un livre dans une librairie (Les Vins de France, Paris, Hachette, 1989, p. 20) (აქ თუ იქ, ელეგანტური ვინოთეკებია, სადაც შეგიძლია შეარჩიო ღვინო, ისე როგორც ბიბლიოთეკაში წიგნი).

„ქართული და ზოგადად ნებისმიერი ენის ლექსიკა მდიდარია და შედგება ცნების გამომხატველი ათასობით სიტყვისგან. ისინი ექვემდებარებიან ენაში არსებულ ნორმებს, იცვლიან ფორმას, გამოხატავენ ამა თუ იმ გრძნობას ან ასახელებენ საგნებს ან მოვლენებს, მოგზაურობენ ერთი ენიდან მეორეში. მაგრამ ლექსიკიდან ამასთან ერთად გამოიყოფა მეორე, უფრო მცირე ნაწილი სიტყვებისა, რომლის ფუნქცია მკაცრად არეგლამენტირებული და მნიშვნელობას ადვილად არ იცვლის. ამ სიტყვებით გადმოიცემა მეცნიერების ამა თუ იმ დარგის შესაფერისი ცნებები და კატეგორიები. ამისთანა სიტყვარს ტერმინოლოგია ჰქვია. ტერმინი სიტყვაა, მაგრამ ყოველი სიტყვა ტერმინი არ არის“ (ალ.დლონტი,1979:59). ტერმინმა ზუსტად უნდა დაასახელოს სიტყვა, ან გამოხატოს ცნება. ა.თაყაიშვილი,ერთმანეთისაგან განასხვავებს ფრაზეოლოგიურ ერთეულსა და ტერმინს. მისი აზრით, ეს სხვაობა ვლინდება შემდეგში:

1. ტერმინოლოგიური ერთეულები მთლიან აზრს გადმოსცენ კომპონენტების პირდაპირი მნიშვნელობებით: **ქვევრის ღვინო, ღვინის გადაღება, ღვინის დაჭაშნიკება**, ფრაზეოლოგიზმებში მნიშვნელობის გადატანა გვაქვს: **ღვინოს ხელი მისცა** (გემო წაუხდა), **ღვინო მტკვრის ტოტად გადმოშვებული** (ბევრი, დიდი რაოდენობის), **დევისსისხლი** (წითელი ღვინო).

2. ტერმინოლოგიურ ერთეულებს აქვთ საგნობრივი შინაარსი[...]. უმეტეს შემთხვევაში ისინი წარმოადგენენ საგნებისა და მოვლენების ერთადერთ დასახელებას: ღვინის მარანი, ღვინის გზა, ღვინის ქვა, ღვინისმჭავა. ფრაზეოლოგიზმები კი არ გამოდიან სახელდების ფუნქციით, ისინი წარმოადგენენ ცნების მრავალფეროვნებაში აღქმის დამხმარე საშუალებას. როდესაც ვამბობთ: ღვინისთვის უკბენია- აქ რა თქმა უნდა ლაპარაკი არ არის კბენაზე მისი პირდაპირი მნიშვნელობით. თუ შევადარებთ ამ ორ გამოთქმას: **vin gris** (ნაცრისფერი ღვინო) და **être gris** (ნაცრისფრად ყოფნა), ვნახავთ, რომ ორივე მათგანი აგებულია ლექსემა **gris**-ს ბაზაზე, რომელიც ქართულ ენაზე ნაცრისფერს ნიშნავს, მაგრამ პირველი მათგანი **vin gris** (ნაცრისფერი ღვინო) შეგვიძლია განვიხილოთ როგორც ტერმინი, რომელიც პინოს ჯიშის ყურძნიდან მიღებულ ვარდისფერ ღვინოს

აღნიშნავს, ხოლო მეორე - **être gris**(ნაცრისფრად ყოფნა), ფრაზეოლოგიზმია და ხატოვნად გამოხატავს ადამიანის ნასვამ მდგომარეობაში ყოფნას.

ა.თაყაიშვილი, ტერმინისა და ფრაზეოლოგიური ერთეულის მესამე განმასხვავებელ თვისებას, შემდეგნაირად განაგრცობს:

3. ტერმინი მხოლოდ ასახელებს და ვერ ახასიათებს, იგი ნეიტრალურია სტილისტიკური და კონოტაციური თვალსაზრისით. მაგალითად: ძველი ღვინო, მაჭარი, ხოლო ფრაზეოლოგიზმი ასახელებს და ამავდროულად ექსპრესიულ ფუნქციასაც ასრულებს: **ნოეს ვაზის ღვინო, მირონივით ღვინოა, ღვინის კოკობი** და მისი ფრანგული შესატყვისი- **rubis de vin** (ლალი, ბადახში).

4. ტერმინს მხოლოდ ერთი მნიშვნელობის გამოხატვა შეუძლია, მაგ.: „ღვინის გზა“, „ქვევრის ღვინო“, მაშინ როდესაც ფრაზეოლოგიზმს პოლისემიის შესაძლებლობა აქვს; მაგ.:**ღვინით გაჟღენთილი-** ადამიანიც შეიძლება იყოს (ძლიერ მთვრალის მნიშვნელობით) და ხის კასრიც (პირდაპირი მნიშვნელობით).

მეცნიერების ყველა დარგს, თავისი შესაფერისი ტერმინოლოგია გააჩნია. მეღვინეობა, სოფლის მეურნეობის დარგია, რომელიც ქართულ ენაშიც და ფრანგულშიც, თავის შესაფერის ტერმინთა მდიდარი სისტემითაა წარმოდგენილი. ეს ბუნებრივად მიგვაჩნია, რადგან ღვინის დამუშავების მთელი პროცესი შეგვიძლია განვიხილოთ როგორც ხანგრძლივი ჯაჭვური რეაქცია, რომელიც თვეების განმავლობაში გრძელდება და სჭირდება: ადამიანური რესურსი, ღვინის მისაღებად საჭირო მასალა (ყურძენი), ღვინის საწარმოებლად შესაფერისი ადგილი, ჭურჭელი, ღვინის მიღება-დამუშავებისათვის საჭირო იარაღები, დამუშავება- წარმოების პროცესი, დეგუსტაცია, დალევა, რეკლამა, გაყიდვა... ზემოთ ჩამოთვლილ ყველა ნივთს, მთელ ამ პროცესში მომუშავე ადამიანებს თუ თვითონ პროცედურებს, ბუნებრივია, მისი გამომხატველი შესაფერისი ტერმინი უნდა ჰქონდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მივიღებთ სრულ ქაოსს, ლაბირინთს, რომლიდან გამოსვლაც ადვილი არ იქნება.

განვიხილოთ ტერმინთა წარმომშობი ფაქტორები და ტერმინოლოგია ზოგადად. ტერმინთა სისტემაში შეგვიძლია გამოვყოთ: ა) ეროვნული- ტრადიციული და ბ)

ნასესხები- სხვა ენებიდან (ძირითადად ფრანგული ენიდან) შემოსული ტერმინები. უნდა აღინიშნოს, რომ ჩამოყალიბებულია ქართული ენის კანონების სრული დაცვით. მაგალითად, ფრანგული წარმომავლობის თანხმომავანფუძიან სიტყვებს, დართული აქვთ სახელობითი ბრუნვის ნიშანი: **L'œnologue**- ენოლოგი, **Dégustation**-დეგუსტაცია

ქართულ ენაში ღვინის სახეობების დასახელება ძირითადად ხდება გეოგრაფიული (ადგილის) სახელწოდებებისაგან შექმნილი ტერმინებით: ქინძმარაული, ნაფარეული, წინანდალი, ხვანჭკარა, გურჯაანი... გვაქვს ისეთებიც, რომლებიც ვაზის ჯიშისაგან გამომდინარეობს: საფერავი, რქაწითელი, ცოლიკოური, ციცქა. არსებობს ისეთიც, რომელშიც ეს ორივე ცნებაა გაერთიანებული: **მანავის მწვანე**. თანამედროვე ტერმინოლოგიაში ფართოდ გამოიყენება ტერმინები, რომელთაც მწარმოებლები თავიანთი ფანტაზიის მიხედვით ამკვიდრებენ: ვაზის ცრემლები, ვაზის ნაჟური, ხოხბის ცრემლები. ოჯალეში- მეგრული „ხეზე გაზრდილი“, ქვევრის მზე(აღნიშნული ტერმინით მწარმოებელი ცდილობს ერთდროულად ორი ცნების გამოხატვას: ერთი რომ ქვევრის ღვინოა და მეორე- მაღალი ხარისხისაა, რადგან მზესთან არის შედარებული).

მოძიებული ტერმინები დავყავით შემდეგი ნიშნების მიხედვით: ა) ღვინის სახელწოდებები, ბ) მეღვინეობის სფეროში მომუშავე ადამიანთა თანამდებობები, გ) ღვინის დამუშავებისას გამოყენებული ტერმინები.

ა) ღვინის სახელწოდებები:

- ფერის მიხედვით არჩევენ: თეთრ, ვარდისფერ და წითელ ღვინოებს;
- შაქრის შემცველობის მიხედვით: მშრალი, ნახევრად მშრალი, ნახევრად ტკბილი და ტკბილი ღვინოები;
- ხარისხის მიხედვით არჩევენ: სუფრის, მხარის, სპეციფიკურ ზონებში წარმოებული ადგილწარმოშობის დასახელების კონტროლირებული (ა.დ.კ.) უმაღლესი ხარისხის ღვინოებს;
- ღვინის ტიპების მიხედვით არჩევენ: ცქრიალა, შუმხუნა, შემაგრებული, არომატიზებულ ღვინოებს.
- ახალგაზრდა, დაუდუღარი ღვინოებია: მაჭარი და ამბოხი.

ბ) ხარისხიანი ღვინის აღმნიშვნელი ტერმინებია: თავი ღვინო, თავანკარი ღვინო, შუმი ღვინო, დამდგარი ღვინო, საძველო, დაძველებული, ძველი ღვინო;

უხარისხო ან ნაკლებად ხარისხიანი ღვინოებია: სახარჯო ღვინო, ნაქაჩი ღვინო, გალა ღვინო, მოჭანგული (მოჭვანგული) ღვინო, ბჟუქურა ღვინო, სუფრის ღვინო.

წყალნარევი ღვინის აღმნიშვნელობა: შამანი, გუმურა, საუდიერო ღვინო და შუა ღვინო. აღნიშნულ შემთხვევებში არსებითი სახელი „ღვინო“ ქმნის სინტაგმებს ზედსართავ სახელთან, არსებით სახელთან და მიმღეობასთან და აფორმებს მათთან მსაზღვრელ-საზღვრულის ურთიერთობას. საინტერესოდ მივიჩნიეთ მათი სემანტიკის წარმოჩენა:

თავი ღვინო -საუკეთესო ხარისხის, რჩეული ღვინო. „თავი ღვინოები შემოჰქონდათ სუფრაზე“ (აკაკი).

თავანკარი ღვინო-წმინდა, შეურეველი ღვინო .

შუმი ღვინო -ნამდვილი, სუფთა ღვინო -„მახსოვს სოფელი ჩუმი, დედის ლოცვა ტკბილი, კალო, მაჭარი შუმი“(ხ. ვარდ.)<http://www.ena.ge/>

სახარჯო ღვინო -კუთხ. (იმერ.) ჭაჭაზე წყლით დაყენებული წყალწყალა ღვინო. „სვიმონს სახარჯო ღვინოს როგორ დავალევინებ!“ (დ. მეგრ.).

ნაქაჩი ღვინო (კუთხ.ზ.-იმერ.) -წყალდასხმული ჭაჭისაგან დაყენებული ღვინო. „კოწია ორ-სამ საპალნე ღვინოს გაყიდდა,...თითონ ნაქაჩს სჯერდებოდა(დ.მეგრ.).

შამანი- იგივეა რაც ნაქაჩი ღვინო. **შუა ღვინო** კუთხ. (ქვ.-იმერ. გურ. რაჭ.) -იგივეა, რაც სახარჯო ღვინო. [ქმარმა] დალია... შუა ღვინო (ნ. ლორთქ.). || კუთხ. (ქართლ. ზ.-იმერ. კახ.) საშუალო ძალის მქონე, მდარე ღვინო.

საძველო ღვინო კუთხ. (რაჭ.) -შესანახად ვარგისი ღვინო.

დაძველებული ღვინო (ძველი ღვინო)-საგანგებოდ დიდხანს შენახული ღვინო. „არც არავის ყმა ვყოფილვარ, არც არავინ ყმად მყოლია, ძველი პური, ძველი ღვინო წლით წლობამდე გამყოლია (ხალხ.).

დამდგარი ღვინო (ღვინოდ ქცეული)- დაღვინებული, დადუღებული, დაწმენდილი ღვინო. ღვინო ჩამოასხი. ახლა... იქნება დამდგარი (ნ. ლორთქ.).

გ) მეღვინეობაში მიმდინარე პროცესებს გამოხატავს შემდეგი თანამედროვე ტერმინები: აერაცია, ასამბლაჟი, არევა (ბარბოტაჟი), გადაღება, შევსება, გამოყინვა, გამოწნევა, გამოხდა, გაწევა, დავარგება, დაძველება, არომატიზება, დასპირტვა, წაყელვა (დეგორჟაჟი), დაჭაშნიკება (დეგუსტაცია), გაულითონობა, გაუგოგირდობა (დესულფიტაცია), დუღილი, კუპაჟი, ფილტრაცია, ტირაჟი, დაგოგირდოვანება (სულფიტაცია), გამოწვლილვა (ექსტრაგირება), განშრევნება(ცენტრიფუგირება), გაულითონობა (დემეტალიზაცია).

<http://vinoge.com/Rvinis-kanonmdebloba/saqarTvelos-kanoni-vazisa-da-Rvinis-Sesaxeb>
(მოძ.12.05.2015).

როგორც მითითებული წყაროდან ჩანს, აღნიშნული მასალა მოძიებულია ოფიციალური დოკუმენტის „ღვინის კანონმდებლობა/საქართველოს კანონი ვაზისა და ღვინის შესახებ“- 2008 წელს გამოცემული კანონის მიხედვით. თვალის ერთი გადავლენაც საკმარისია, იმ უზუსტობების გამოსავლენად, რომელიც მრავლად გვხვდება ამ დოკუმენტში (განსაკუთრებით ხაზგასასმელია მის ბ) პუნქტში დაშვებული ხარვეზები). აღნიშნული კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რამდენად დიდია ლინგვისტიკის როლი სალიტერატურო ენის ფორმირების პროცესში, კერძოდ, იმ შემთხვევაში, თუ მშობლიურ ენაზე არ არსებობს რომელიმე ტერმინი, ჯობია მისი პირდაპირი გადმოღება (მაგ.სულფიტაცია-დაგოგირდოვანების ნაცვლად ან დესულფიტაცია-გაუგოგირდოების ნაცვლად), ხოლო იმ შემთხვევაში, როდესაც ქართულ ენაზე მოგვეპოვება მშვენიერი, ზუსტად შესატყვისი ტერმინი (დაჭაშნიკება), მისი ფრანგული ანალოგი (დეგუსტაცია) შეცვლა დაუშვებლად მიგვაჩნია.

ცალკე გამოყოფთ იმ ტერმინებს, რომლებსაც ჩვენი წინაპრები ხმარობდნენ ღვინის დამუშავებისას: **ღვინის გადაღება**-ღვინის გადასხმა ერთი ჭურჭლიდან მეორეში (ნალექის მოცილების მიზნით). „ამოვივლი და ღვინის გადაღება მიშველე! (კ. კობ.). ბერიკაცს ღვინის გადაღება უყვარს (თ. ბიბილ.), ღვინის ამოღება-ქვევრიდან ღვინის ამოღება, ღვინის კლიმვა-კუთხ. (გურ.) «ჭურის პირველად მოხდა და ღვინის ამოღება» (გ. შარაშ.), ღვინის ჩაკობულვა (კუთხ.გურ.)- საწნახელში ჩაჭყლეტა ყურძნისა

ან ჩაზელა ჭაჭისა კობულით (საგანგებოდ გამოთლილი ძირფართო ხით).[http://www.ena.ge/\(მოდ.10.02.2015\)](http://www.ena.ge/(მოდ.10.02.2015)), **თხლეზე (ლეჭზე) ღვინის დაყენება, დარევა** (სახელი **დაურევს** ზმნის მოქმედებისა)- არევა, ჭაჭის ჩადირვა ქვევრში, ქვევრის დარევა -, სამ საათში ერთხელ დურდოს დარევა საფუვრის მოქმედებას აძლიერებს („მარანი“). ხოლო **ქვევრის ქუდი** იგივე **მაჭრის ქუდი**-დუდილის დროს მაჭრის თავზე მოგდებული და გამაგრებული ჭაჭა და ჩენჩო (ვ.ბერიძე); **ღვინის ქუდის გატეხვა**-მაჭრის თავზე მოგდებული და გამაგრებული ჭაჭის ჩატეხვა ქვევრის დარევის დროს.ილია ჭავჭავაძე (1956:91), **ქვევრის თავის გატეხვა**-სარქველი მოხადა ქვევრს, ღვინო დახარჯა. „ერთი შენ ქვევრს გაუტეხოთ თავი(241,33), ე.კოშორიძე, **ქვევრის (ღვინის) დახარჯვა**- ქვევრიდან ღვინის მოკლება, **ღვინის განარვა**- ქვევრიდან ღვინის ამოღების დროს, ამოსაღები ჭურჭლით ღვინის ზედაპირის შენძრევა, რომ ბრკემ გვერდებზე მოიყაროს თავი და ღვინო სუფთად ამოიღონ „ღვინო განარე და ისე ამეიღე!“ (ს.მენტეშ.). **ტკბილისდუდილი**- „ქვევრი ძალიან სავსე არ უნდა იყოს, რომ დუდილში ბევრი არ დაიღვაროს“ (ბ. ჯორჯ.)

იმავე თანამიმდევრობით განვიხილოთ მეღვინეობის სფეროში გამოყენებული ფრანგული ტერმინოლოგია. სანამ ღვინის სახელწოდებების განხილვას დავიწყებდეთ, განვმარტოთ რას ნიშნავს ტერმინი **ენოლოგია**, რომელმაც ასე დაიმკვიდრა თავი ქართულ ტერმინთსისტემაში. ლარუსის მიხედვით: *L'étymologie du mot œnologie remonte au grec oînos (« vin ») et logos (« science », « discours »)* -სიტყვა წარმოდგება ბერძნული „oînos“-ღვინო და logos -მეცნიერება, მოძღვრება. ე.ი. ენოლოგია ნიშნავს მეცნიერებას ღვინის შესახებ. მისი მოქმედების არეალია როგორც მევენახეობა, ასევე მეღვინეობა. შესაბამისად L'œnologue-გახლავთ ამ სფეროში მომუშავე პიროვნება. ხშირად ხდება მისი აღრევა le sommelier- სომელიესთან, მაგრამ ამ ტერმინების უკან სხვადასხვა სამსახურები და, შესაბამისად, განსხვავებული მოვალეობები იგულისხმება. სომელიეს ევალება რესტორნის კლიენტს ურჩიოს, რომელ კერძს რა ღვინო მოუხდება. საქართველოში არსებობდა მსგავსი თანამდებობა: **პირის მეღვინე, მეფის მეღვინე, ღვინის მწე, ღვინის მწდე**, რომელთაც სათავეში ედგათ **მეღვინეთუხუცესი**. გასაკვირია, მაგრამ ფაქტია, რომ ზუსტად იდენტური სამსახურები არსებობდა საფრანგეთშიც: **Un échanton-**

მას ზუსტად ისეთი უფლება- მოვალეობები ჰქონდა, როგორც მეღვინეთუხუცესს, ხოლო XIV საუკუნეში არსებობდა ტიტული- საფრანგეთის მთავარი „მეღვინეთუხუცესის“. გამომდინარე იქიდან, რომ ფრანგები ღვინოს ხელადის ნაცვლად ბოთლებში ასხამდნენ, ჩვენებური „მეხელადის“ შესატყვისად შეგვიძლია მივიჩნიოთ „მებოთლე“- bouteillers, ხოლო tonneliers - მეკასრეები იყვნენ. **gôûteur de vins**- (ღვინის დამგემოვნებელი)- პირის მეღვინის შესატყვისი გვგონია. ფრანგულ ენაში მრავლად მოიპოვება ლათინური წარმოშობის სიტყვები. მათ რიცხვს მიეკუთვნება viniculture (მეღვინეობა). ამ ლექსემას ფრანგები განიხილავენ, როგორც ნეოლოგიზმს. vinum (vin) არის ღვინის ლათინური სახელწოდება და მიმატებული აქვს სიტყვა cultura. **Vineries et caves coopératives**- ასე უწოდებენ იმ ადგილებს, სადაც ხდება ღვინის დამუშავება-შენახვა. La cave-ქართული მარნის შესატყვისია, ანუ ესაა ადგილი, სადაც ხდება ღვინის შენახვა-დავარგება, ხოლო le caviste -**მემარნე** ის ადამიანია, რომელიც ამ ყველაფერს განაგებს. შემოგთავაზებთ მოკლე მიმოხილვას, ამ მიმართებით საქართველოში არსებული მდგომარეობის გასარკვევად.

დიდი ქართველი ისტორიკოსის ივანე ჯავახიშვილის მიხედვით, სიტყვა „მეღვინეთუხუცესი“ ქართულ ისტორიოგრაფიაში პირველად თამარ მეფის ისტორიკოსის თხზულებაშია მოხსენიებული „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“ და შემდეგ კი „ხელმწიფის კარის გარიგებაში“, რომლის შექმნის თარიღად ივ. ჯავახიშვილი და ექვთიმე თაყაიშვილი XIV საუკუნის პირველ ნახევარს თვლიან (ი.ჯავახიშვილი,1982:74). მეღვინეთუხუცესი- მეღვინეთა უფროსი იყო და მასვე ექვემდებარებოდა განსაკუთრებული დაწესებულება „საღვინე“, მთელი თავისი მოხელეებით, რომელთაც საღვინის ხელისუფალნი ერქვათ: **მეღვინეთუხუცესი, საღვინის მუქიფი, საღვინის მოლარე, მეღვინენი, მეულუფენი, იგივე ღვინის მკრეფელნი, მეხელადენი, მეხელადეთუხუცესი**. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მეღვინეთუხუცესს ემორჩილებოდნენ ცალკე მოხელეები: **პირის მეღვინე, იგივე მეფის მეღვინე და პირის მწდე**, რომლებიც ღვინის გემოზე იყვნენ პასუხისმგებლები. არსებული წყაროების მიხედვით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ **საღვინე** მხოლოდ ღვინის შესანახი ადგილი კი

არ იყო, არამედ სპეციალური სახელმწიფო დაწესებულება, რომელსაც ევალეზოდა ღვინის მოყვანა, დავარგება და შემდგომ მისი განკარგვა ანუ ღვინოსთან დაკავშირებული ყველა საკითხის გადაწყვეტა. რაც შეეხება „მარანს“, ი.ჯავახიშვილის განმარტებით, ამ ტერმინის ქვეშ იგულისხმება ნაგებობა, სადაც ღვინის დასაყენებლად საჭირო ყოველგვარი მოწყობილობა და ჭურჭელი იყო მოთავსებული. იგი ამ სახელწოდებით მოიხსენიებოდა მთელ საქართველოში და შედიოდა საღვინეს შემადგენლობაში, უფრო ზუსტად კი მის დაქვემდებარებაში. ყველაფრისათვის, რაც მარანში ხდებოდა ან ინახებოდა, პასუხისმგებლობა ეკისრებოდა **მემარნეს**. მარნის როლზე და მამტაბებზე მოწმობს ის ფაქტიც, რომ ცალკე იყვნენ გამოყოფილნი ადამიანები, რომელთაც **ქვევრის (ჭურის) მრეცხელნი** ეწოდებოდათ. მათი არსებობა დასტურდება ჯერ კიდევ XII საუკუნეში, ი.ჯავახიშვილი ციტირებას ახდენს მეფე გიორგი III-ის მიერ შიომღვიმის 1170 წლის სიგელის: „ოთხთა ჭურის მრეცხელთა სხალტებელთა მარანსა ჩუენსაო“ (ი.ჯავახიშვილი, 1982:658). რაოდენ საკვირველადაც არ უნდა მოგვეჩვენოს, საღვინე და მარანი, და ფრანგული **Vineries** და **cave** იდენტური დაწესებულებებია, ერთი განსხვავებით, თანამედროვე ქართულში, **მემარნე** გადაიქცა ფრანგულ კავისტად.

დაწესებულება, რომელშიც ხდებოდა ღვინის შენახვა, დავარგება, განკარგვა და მისი მოხელეები:

ქართული	ფრანგული
საღვინე სახლი	Vineries
მარანი	Cave
მეღვინეთუხუცესი	Echanson
პირის მეღვინე, პირის მწდე	goûteur de vins, le sommelier
საღვინის მუქიფი	
საღვინის მოლარე	

მელვინენი	œnologue
მეულუფენი (ღვინის გადასახადის მკრეფელნი)	
მეხელადეთუხუცესი, მეხელადენი	bouteillers, tonneliers
ქვევრის (ჭურის) მრეცხელნი	
მემარნე	Caviste

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ფერის მიხედვით არჩევენ: **vin blanc** (თეთრი ღვინო), **vin rouge** (წითელი ღვინო), **vin rosé** (ვარდისფერი ღვინო).

ასაკის მიხედვით: **Le vin primeur** -ჩვენში, მის შესატყვისად ხმარობენ „პრიმერა ღვინოს“. ეს გახლავთ ღვინის სახეობა, რომელსაც ქსელში უშვებენ დაწურვიდან დაახლოებით ორ თვეში, ალკოჰოლური დუღილის დამთავრებისთანავე. მას ასევე ეძახიან: « **vin nouveau** » (ახალი ღვინო), « **vin jeune** » (ახალგაზრდა ღვინო) ან « **vin de l'année** » (ამ წლის ღვინო). იგი სრულიად განსხვავებულია (საძველო ღვინოებისგან) **un vin de garde**.

ფრანგებს ღვინოები დახარისხებული აქვთ რამდენიმე გარემოების გათვალისწინებით და, შესაბამისად, სახელწოდებაც ამის მიხედვითაა მიღებული:

ა) ყურძნის მოკრეფისა და დაწურვის წესის მიხედვით: **Vin de (mère) goutte**, **vin de presse**, **vin de n^{ième} cuvée**; **vin de rape**, **vin de sucre** (v. sucre¹); **vin de raisins secs**; **vin de paille**, **vin de vendange tardive**, **Vin brûlé**.

ბ) ყურძნის ჯიშის მიხედვით: **Vin de Grenache**, **Vin de mouscadet**, **Vin de pineau**. « *Il vint boire du vin de muscat dans notre villa* » (SARTRE, *Mots*, 1964, p. 62).

გ) ჭაჭაზე დაყენებული ღვინო (**Vin de marc**)- საშუალო ხარისხის ღვინოები, რომელთა წარმოებაც კანონით აკრძალულია: **Vin bourru**, **vin cuit**; **vin sur lie** (v. lie¹), **vin de copeau(x)**, **vin muet**, **vin muté**.

ღვინის სახეობებია: **vin tranquille** (დადუღებული ღვინო), **vin de chaudière** (ღვინო განკუთვნილი არყის გამოსახდელად), **vin clair** (კრიალა, დაწმენდილი ღვინო), **vin primeur**

(ახალგაზრდა ღვინო), **vin d'amphore**, **vin de table** (სუფრის ღვინო), **vin de liqueur** (ტკბილი ღვინო), **vin aromatisé** (ღვინო, რომელსაც აქვს არომატული ბუკეტი), **vin naturel** (ბუნებრივი ღვინო), **vin de garde** (დასაძველებელი ღვინო), **vin effervescent** (**vin mousseux**)-შუშუნა ღვინო, ქართ.ახტაშირა, **vin sur lies** - ღვინო, რომელსაც ტოვებენ ლექზე. ლექიანი ღვინო, **vin battu**- გალახული, გადაბრუნებული ღვინო, **vin élevé** - ღვინო, რომელმაც გაიარა დაღვინების პროცესი და მზადაა ბოთლებში ჩამოსასხმელად. ქართ.დავარგებული ღვინო.**vin long**-(გრძელი ღვინო) ღვინო, რომლის გემოც დიდხანს რჩება პირში, **vin de paille**-(ჩალის ღვინო) ღვინო, რომელიც მიიღება კარგად დამწიფებული, შემჭკნარი ყურძნისგან.

ოპერაციები, რომელსაც ყურძნის დაწურვის შემდეგ, ღვინის დამუშავებისას ატარებენ, გამოიხატება ტერმინებით: **pressurage, filtration, macération pelliculaire, débourbage, sulfitage, assemblage, Coller du vin Éclaircir du vin, Tirer du vin, Mettre du vin en bouteilles, Déguster du vin.**

დასასრულ, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ქართველები XIX საუკუნეში უკვე იცნობდნენ ღვინის დაყენების ზოგიერთ ფრანგულ მეთოდს. აი, რას წერს ილია ჭავჭავაძე: „ფრანგმა მეცნიერმა პეტიომ შეიმუშავა მეთოდი, რომლის მიხედვითაც გამოწურულ ჭაჭაზე ასხავდნენ შაქრიან წყალს, ადულებდნენ და იღებდნენ ფალსიფიცირებულ ღვინოს ე.წ. „პიკეტს“ (piquette). მოგვიანებით ჩვენში, წყალნარევ-შაქრიან ღვინოს **პეტიო** უწოდეს და დღესაც ასე მოიხსენიებენ. პიკეტის შექმნამდე დიდი ხნით ადრე, ჩვენთან ანალოგიურ ღვინოს **შამანს** უწოდებდნენ. განსხვავება ის იყო, რომ პიკეტი წყლითა და შაქრით მიიღებოდა-შამანი კი მხოლოდ წყლით“.

კვლევამ გვიჩვენა, რომ ტერმინთა სისტემაში შეგვიძლია გამოვყოთ: ა)ეროვნული- ტრადიციული და ბ) ნასესხები- სხვა ენებიდან (ძირითადად ფრანგული ენიდან) შემოსული ტერმინები.

ფრაზეოლოგიურ ერთეულებსა და ტერმინებს შორის გამოვლინდა განსხვავებები:

- ა) ტერმინოლოგიური ერთეულები მთლიან აზრს გადმოსცენ კომპონენტების პირდაპირი მნიშვნელობებით;
- ბ) ტერმინოლოგიურ ერთეულებს აქვთ საგნობრივი შინაარსი;
- გ) ტერმინი მხოლოდ ასახელებს და ვერ ახასიათებს, იგი ნეიტრალურია სტილისტიკური თვალსაზრისით და მხოლოდ ერთი მნიშვნელობის გამოხატვა შეუძლია;

მოძიებულმა ტერმინებმა შეადგინა სამი თემატური ჯგუფი:

- ა) ღვინის სახელწოდებები, ბ) მეღვინეობის სფეროში მომუშავე ადამიანთა თანამდებობები, გ) ღვინის დამუშავებისას გამოყენებული ტერმინები.

ქართული და ფრანგული ტერმინების შედარებამ საშუალება მოგვცა გაგვეკეთებინა შემდეგი დასკვნა:

1. ქართველებს და ფრანგებს ერთნაირი პრინციპი აქვთ არჩეული ღვინის კლასიფიკაციისას (იწყება ახალგაზრდა და მთავრდება ძველი ღვინოებით).
2. ღვინის შენახვა-დავარგების, საღვინე სახლის და ამ სფეროში დასაქმებულთა თანამდებობი სემანტიკურად იდენტურია, მხოლოდ სიტყვაფორმით განსხვავდებიან ერთმანეთისგან; საღვინე სახლი-*Vineries*, მარანი- *Cave*, მეღვინეთუხუცესი- *Echanson*, პირის მეღვინე, პირის მწდე- *goûteur de vins, le sommelier*, მეხელადეთუხუცესი, მეხელადენი-*bouteillers*, მემარნე- *Caviste*;

აღნიშნული ტერმინები, შესაძლოა, მივიჩნიოთ სემანტიკურ უნივერსალიებად;

3. ქართულ, თანამედროვე ტერმინთსისტემაში, აქტიურად გამოიყენება ფრანგული ტერმინები.

§ 8. ღვინის დაჭაშნიკებასთან დაკავშირებული ლექსიკა-ტერმინოლოგია

როგორც აღვნიშნეთ, ღვინის მიღება-დაყენება-დავარგება ხანგრძლივი და უწყვეტი პროცესია. ღვინოს დროდადრო სჭირდება შემოწმება, რაც გამოიხატება მისთვის ქიმიური ანალიზის გაკეთებაში, მაგრამ ხარისხიანი ღვინის მიღებისათვის, ძირითადი, მისი ორგანოლექტიკური ანალიზი ანუ დეგუსტაციაა. დეგუსტაციაში

ძირითადად ყნოსვის და გემოს შეგრძნების ორგანოები მონაწილეობს, მაგრამ, ასევე, მნიშვნელოვანია მხედველობა და შეხება. პროფესიონალ დეგუსტატორთა მიერ გაკეთებულ შეფასებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, რადგან მათ მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილება დიდ როლს თამაშობს როგორც ღვინის, ასევე, მისი მწარმოებლის მომავალზე. ქვეყანა, სადაც ღვინოს აწარმოებენ, უბრალოდ, წარმოდგენელია დეგუსტატორთა ინსტიტუტის გარეშე. ისინი წარმატებით ასრულებენ თავიანთ ფუნქციას საფრანგეთშიც და საქართველოშიც. ჩვენს ამოცანას წარმოადგენს გამოვიკვლიოთ: რა ტრადიციებს ემყარებოდა ღვინის დაყენება-დავარგება, არსებობდა თუ არა დაჭაშნიკების პრეცედენტები ძველად, რომელი პარამეტრებით ხდებოდა ღვინის შეფასება და იმ ლექსიკური ერთეულების გამოკვლევა, რომლებსაც იყენებდნენ ღვინის შეფასებისას ქართველი და ფრანგი დეგუსტატორები.

ქართველ დეგუსტატორთა შესახებ საინტერესო ცნობას იძლევა თედო სახოკია: „გურიელს ერთი მეღვინეთ-უხუცესი ჰყოლია გვარად ანთაძე. კაცი მეტად დახელოვნებული ღვინის ღირსების გამოცნობაში, რითაც თავი დიდად მოჰქონდა თურმე გურიელსა. ერთხელ სასახლეში უცხო სტუმრებთან ჩამოვარდნილა მის შესახებ ლაპარაკი და გადაუწყვეტიათ, გამოვცადოთო. აურევიათ ერთმანეთში სამნაირი ღვინო: 2/5 ფერსათული (სოფელია), 2/5 ოსეთური (სოფელია) და 1/5 ჩაქვური. მოუხმიათ მეღვინეთუხუცესი ანთაძე და უთქვამთ – გამოიცანო. იმასაც გემო უნახავს თუ არა, შემდეგი პასუხი მოუხსენებია მთავრისათვის: „ფერად ფერსათულიო, გემოდ ოსეთურიო, ცოტას მოიჩაქურებსო“. (თ. სახოკია, 1950:90.). აღნიშნული მაგალითი არ იძლევა ღვინის სრულ დახასიათებას, როგორც ვხედავთ, აქაც არაფერია ნათქვამი ღვინის სურნელზე. შეფასებისას გათვალისწინებულია მხოლოდ ღვინის ფერი და გემო, მისი წარმომავლობის მიხედვით, მაგრამ მოცემული ისტორია გვაძლევს იმის მტკიცების საშუალებას, რომ ჩვენშიც არსებობდნენ ჭაშნაგირები.

აღნიშნული თავის კვლევა ჩავატარეთ კ.ნავარისა და ფ.ლანგლადის „ენოლოგიის“ მიხედვით, რომელიც თარგმნილია გიორგი სამანიშვილის მიერ. როგორც წიგნიდან ვგებულობთ, დეგუსტაციის პირველი საფეხური გახლავთ მხედველობითი

შეფასება. როგორც წინა თავში აღვნიშნეთ, ფერის მიხედვით არჩევენ სამი სახის ღვინოს: წითელ, თეთრ და ვარდისფერ ღვინოებს. აღიარებულია, რომ არ არსებობს მეორე ისეთი სასმელი, რომელსაც შეუძლია წარმოდგეს ამდენი განსხვავებული ფერით. ფრანგ ენოლოგებს, მართლაც შესაშური გულმოდგინებითა აქვთ შედგენილი ფერთა გამა, რომელიც შესაძლოა მიიღოს თითოეულმა მათგანმა:

ა) **წითელი ღვინო შეიძლება იყოს:** მოიისფრო, მეწამული, ბროწეულისფერი, ლალისფერი, წითელი, მონარინჯისფრო, აგურისფერი, წითელიხისფერი, მოყავისფრო.

ბ) **თეთრი ღვინო შეიძლება იყოს:** უფერო, მომწვანო ყვითელი, ღია ყვითელი, ჩალისფერი, მოოქროსფრო ყვითელი, ოქროსფერი, ქარვისფერი, მუქი ქარვისფერი, მოყავისფრო, დაჟანგული.

გ) **ვარდისფერი ღვინო შეიძლება იყოს:** რუხი, ვარდისფერი, ენდროსფერი, დაჟანგული.

მინდა ხაზი გაუსვა ფერთან დაკავშირებულ ერთ ნიუანსს: ღვინოების ფერით განსხვავებამ, გამოიწვია სინტაგმების: **vin rouge, vin blanc, vin rosé**, წარმოქმნა.

აღნიშნულმა სინტაგმებმა, შემდგომში განიცადეს სუბსტანტივაცია და მივიღეთ: **un rouge, un blanc, un rosé**, რომლებსაც იგივე სემანტიკური დატვირთვა გააჩნიათ (წითელი ღვინო, თეთრი ღვინო, ვარდისფერი ღვინო). როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ეს სამი ფერი დომინირებს ღვინის ფერის განსაზღვრისას, თუმცა, არსებობს ასევე **vin gris** (ნაცრისფერი ღვინო), მაგრამ ეს ფერი გამოყენებულია კონკრეტული შემთხვევის დასაფიქსირებლად, კერძოდ, **pinot noir** (შავი პინო) ჯიშის ყურძნიდან მიღებული ვარდისფერი ღვინის აღმნიშვნელად. რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს არსებობს, ასევე, **ცისფერი ღვინო** (**vin bleu**), მაგრამ იგი უარყოფითი კონოტაციის მატარებელია, რადგან აღნიშნავს ცუდი ხარისხის მქონე წითელ ღვინოს. ღვინო, შესაძლოა წარმოდგენილი იყოს, ასევე, მწვანე ფერით (**vin vert**), როდესაც უნდათ ხაზი გაუსვან იმ გარემოებას, რომ იგი არ არის საკმაოდ დაძველებული, ჯერ კიდევ ახალგაზრდაა. აღნიშნულ ფერებს გააჩნიათ ასევე მეტონიმური დატვირთვა გამოთქმებში: **un petit blanc** (ერთი პატარა თეთრი)- იგულისხმება ერთი ჭიქა თეთრი ღვინო, ხოლო თუ ქართულთან გავაკეთებთ პარალელს, ვნახავთ, რომ ქართულ ენაში თვითონ ლექსმა

„ღვინო“ გამოტოვებულია და გვაქვს მხოლოდ ჭიქა: „და დავილოცეთ პირველი ჭიქით“(გრ.აბაშიძე); „წამო, თითო ჭიქა დავლიოთ“- იგულისხმება ასევე ერთი ჭიქა ღვინო.

თავის მხრივ უკვე დაწმენდილი და დავარგებული ღვინო შესაძლოა იყოს: **ანკარა, კრიალა, ნათელი, შებურული, შემღვრეული, მღვრიე.** საბა ასეთ გაფრთხილებას გვაძლევს: „შეუმღვრეველთა ღვინოსა [.....], არა ვიტყვით წმიდად, არამედ დაწმენდილად და კამკამად და მოვარაყულად (ორბელიანი,1949: 432). შევეცადეთ, შეგვეკრიბა ყველა ტერმინი თუ გამოთქმა, რომელსაც ხმარობდნენ ჩვენი წინაპრები, ღვინის გარეგნული იერის აღწერისას: „კუპრსავით სქელი, **ლალისფერი** კახური ავსებდა ჯიხვებს“ (ა.ყაზბეგი), ქიზიყელებისთვისაც, საუკეთესო ფერი გახლდათ ლალისფერი: „ფერით **ლალივით, ოქროსავით ყურჭი** უნდა ყოფილიყო“ (ი.ნანობაშვილი, „ვაზის ძველი კულტურა ქიზიყში : ეთნოგრაფიული მონაცემების მიხედვით“). ამ საკითხზე მსჯელობისას, არ შეიძლება გვერდი ავუაროთ ბატონ ლევან ფრუიძის მიერ მოძიებულ ძველქართულ გამოთქმებს: ალექსანდრეულის ღვინო-„ალექსანდრეულის ბიმბილსავით **გიშრისფრად** უნდა იყურებოდეს“, მწვანის ღვინო-მწვანედ „კამკამობს“, წულუკიძის თეთრისა-ყვითლად „ჭკივა“ (მდრ. „ჭკივა ლივლივებს, კრიალებს, გამჭვირვალეა. "მარანში ჭიქა დგას და ღვინო ჭკივა" (შ. ძიძიგური, ძიებანი ქართული დიალექტოლოგიიდან. თბ. 1954. გვ. 218), მცვივანისა"კრიალა თეთრია ან "**წაღმა თეთრია**". ჭურში "ფარაზე" დაყენებული შავი კაბისტონის ღვინო „**ალისფერი**“ ანუ „**წაღმა წითელი**“ დგება. ცალკე განხილვის საგნად მიგვაჩნია ილია ჭავჭავაძის ნარკვევი „ღვინის ქართულად დაყენება“, რომელშიც ბევრ საინტერესო მასალას ვნახულობთ ქართული ღვინის შესახებ. აღნიშნულ ნაშრომში ილია ჭავჭავაძე ღვინის ფერის შესახებ ასეთ განსაზღვრებას გვაძლევს: **თეთრი მოჭირებული ფერი** ღვინისა მოსწონს ჩვენს ხალხსა და დღევანდელს ბაზარსა, ისე როგორც **შავი მოჭირებული ფერი** წითელის ღვინისა; ან კიდევ „შავი ყურძნის წვენი ისე ფრთხილად გამოწურული, რომ ტყავი მარცვლისა არ გაისრისოს, **თეთრია**, ანუ უკეთ ვთქვათ **წყლისფერია**, „თეთრი, მაგრამ მცქრალი

ღვინო“(ი.ჭავჭავაძე, 1956:100). სიტყვა **გალა**, პოლისემიურია. იხმარება -
ბაცი,სუსტი,ნელი,რბილი- მნიშვნელობით. ჩხავერი გალა წითელია (ბაცი წითელი).

„თავანკარა იმერული, როგორც ბატონი კონსტანტინე გამსახურდია იტყოდა:
ბატის ჭუკისფერი ღვინო მუგუზალივით აფრქვევდა ნაპერწკლებს“ (ალექსი
ჭინჭარაული, <http://marani2.blogspot.com/2008/01>) და ბოლოს „**ლალისფერია** თუ
ქარვისფერი, კახურსა ღვინოს მე ვსვამ და ვმღერი“ (ს. შანშ.).

დეგუსტაციის მეორე ეტაპი- ყნოსვითი შეგრძნებაა. ღვინო, შესაძლოა,
შეიცავდეს ათასობით არომატულ მოლეკულას, რომლებიც ნელ-ნელა იჩენენ თავს
დროთა განმავლობაში. ამა თუ იმ ღვინის არომატული ბუკეტი შედგება მისი
შემადგენლების ურთიერთქმედებისა. ღვინის სურნელის კლასიფიკაცია შემდეგი სახით
წარმოგვიდგება: **ყვავილების-** აკაციის, ვარდის, გამომშრალი ვარდის, გვირილის, იის,
ცაცხვის ყვავილის; **ხილის-** ციტრუსების-ფორთოხლის,ლიმონის, გრეიპფრუტის,
ლიმონის ცედრის, ფორთოხლის ცედრის; **წითელი ხილის-**ალუბლის, მარწყვის,
მოცხარის, ჟოლოს; **შავი ფერის ხილის-**შავი მოცხარის; **ველური ხილის-** მაყვლის,
მოცვის; **კურკიანი ხილის-** გარგარის, ატმის, მირაბელის; **თესლიანი ხილის-** კომშის
ვაშლის, მსხლის, ლეღვის, ნესვის; **მოხარშული ხილის-** კომპოტის, მურაბის; **ხმელი**
ხილის-თხილის, ნუშის, კაკლის, გარგარის; **ჩირის-**ჩამიჩის, ლეღვის ჩირის, გამომშრალი
ბანანის, შავქლიავის ჩირის; **ეგზოტიკური ხილის-**მანგოს, ანანასის, ბანანის, ლიჩის;
კულტურული ბალახების- ოხრახუმის, სალბის, ქინძის, ანისულის; **მწვანე მცენარეების-**
სუროს, მოთიბული ბალახის, ქონდრის, როზმარინის; **ველური ბალახების-** პიტნის,
ევკალიპტის, ბარამბოს, ცოცხანას(ვერვენას); **გამხმარი ბალახების-** თამბაქოს, ჩაის,
თივის; **ხის-** ხმელი ხის, ნედლი ხის, ნახერხის, მუხის, ნამვის, კედარის. **სოკოების-**
საფუარის, ქორფა სოკოს, თირკმელა სოკოს; **მწვანე ბოსტნეულის-**მწვანე წიწაკის,
სატაცურის. საინტერესო ფაქტი გამოვლინდა ღვინის სუნთან დაკავშირებით: ჩვენ მიერ
განხილულ არც ერთ ქართულ საანალიზო წყაროში არაფერი არ არის ნათქვამი ღვინის
სუნზე. ილიასთან ვხვდებით მხოლოდ ასეთ გამოთქმებს: „ღვინო მოჭირებულის

ფერისა, **ძლიერის სუნითა**, გემრიელი და გამძლე“, ან კიდევ: „კირიან მიწაში ღვინო ტკბილია და სუნით არ არის გამოჩინებული“(ი.ჭავჭავაძე, 1956:89).

მესამე და ძირითადი კომპონენტი ღვინის შეფასებისას, გემოვნებითი შეგრძნებაა. უნდა ვივარაუდოთ, რომ ჩვენთვის, ქართველებისთვის, ძირითადი ფაქტორი სწორედ გემო გახლდათ, რადგან მასზე საკმაო რაოდენობის მასალა აღმოჩნდა. თავდაპირველად მოგაწვდით შეფასებებს, რომელსაც აკეთებდნენ ღვინის შესახებ ჩვენი წინაპრები: **ღვინოს ხელი აქვს**- არასასიამოვნო გემო ახლავს, ხელი-ცუდი გემო, რომელსაც ჭურჭელი მისცეს ხოლმე ღვინოს. ქვევრს ღვინისთვის ხელი მიუცია (ქეგლი, 1986:577). ღვინის ილიასეული შეფასება: **პირის მზლანდველი** თვისება, „კლერტხედ დადუღებული ღვინო პირსა ჰზლანდავს“; ჭაჭა-თხლეზედ ღვინო უფრო გემოიანი, სუნნელოვანი და წმინდაა; **ჭყაპურტა ღვინო**-ჩიხირად ცნობილი; **კუპრის გემო**-ბოჭკაში ძალიან დიდხანს ნადგომს ღვინოს, რაღაც კუპრის მსგავსი გემო ეძლევა; **ღვინო პირს შუშხავს** (ი.ჭავჭავაძე, 1956:92,107,109).

ა. ნანობაშვილის მიხედვით: ქიზიყში ნაწილობრივ დამჟავებულ ღვინოზე იტყოდნენ „**შეიჭანკაო**“, ბრკემოკიდებულ ღვინოს კი „**ყაბყმოკიდებულსაც**“ უწოდებდნენ; ცოტა შემჟავებულ ღვინოს „**მარახოშს**“ ეძახდნენ (ა.ნანობაშვილი, 1960:140).

ძელგი-მომჟავო მომწარო გემოსი, მწკლარტე. **ძელგი ღვინო** <http://www.ena.ge/explanatory>(მოდ.01.01.2015). **დაჭანგდება** (ჭანგს მოიკიდებს-დამჟავებას დაიწყებს (ღვინო), **დაჭანგებული** (მიმღ.ვნებ.) - რაც დააჭანგეს ან დაჭანგდა; **ჭანგმოკიდებული ღვინო მჟავე** (მჟავისა) 1. სპეციფიკური მწვავე გემო, ჭმახი (როგორიც აქვს, მაგ., ტყემალს, ძმარს, ლიმონს და სხვ. <http://www.ena.ge/explanatory>. **აღეში**-მდარე ხარისხის, სუსტი, ძაბუნი. **აღეში ღვინო**. აღეში ყურძნის ღვინო საძველოდ არ ვარგა (ვ.ბერიძე), **შელიპი**-(რაჭ.) წყალღვინო (ვ.ბერ).

მწკლარტე-მომჟავო-მომწარო გემოსი. **მწკლარტე ღვინო**; **ღვინოს ნაკბენი აქვს**-ოდნავ დამჟავებული, შემჭახებული (ღვინო). „უფრო ნაკლებ ფასს დაიწყებენ ძლევას იმ საფუძველზე, ვითომც რომ ღვინო «ნაკბენია» (რ. ერისთ.).

დაძმარებულ-ი (დაძმარებულისა) მიმდ. ვნებ. ნამ. 1. რაც დააძმარეს ანდ აძმარდა, ძმრადქცეული, დამჟავებული (ღვინო).“ ჩვენში შარშანდელი დაძმარებული ღვინო ჯერ კიდევ არ გამოლეულა“ (გ. გოგიჩ.).

თაგვის გემო- არასასიამოვნო გემო, რომელიც შესაძლოა მიიღოს ღვინომ, თუ ქვევრი კარგად არ არის გარეცხილი.

ბჟუქურა ღვინო კუთხ. (გურ.) «მომჟავო, უღონო ღვინო» (გ. შარაშ.).

ღვინის მონაყვა კუთხ. (გურ.) ღვინისწახდომა, ფერისა და გემოს დაკარგვა, გაწყალება და დამჟავება. **ღვინოს ბუნგი მისცა-** ღვინოაირია (ვ. ბერ.).

ღვინო ისეთია, რომ კაჭკაჭს (ყვავს)დააჩხავლებს-მეტად მჟავეა(თ.სახოკია,1979:702)..

ჩადის გემო აქვს(ღვინოს)-ვითომ არ ვარგა. ჩადი (ჩადა) მცენარეა, რომლის ფოთოლს ყურძნის წურვის დროს ნავში უფენენ ყურძენს. ამ თქმაში სიტყვათა თამაშია: ჩადი-მცენარეა და იგივე ჩადი ზმნა-ჩასვლასაგან, ე.ი. ჩადის(ღვინო) მუცელშიო, ხმარობენ ამ ფრაზას ღვინის სმის დროს ირონიულად: ღვინის სმა უნდათ, მაგრამ ვითომ სწუნობენო (სახოკია,1979:768). **ყვავთან მწყრალად არის-**მომჟავოა (ღვინო). „პური არ მინდა და ღვინოს კი ვიყიდი, თუ ყვავთან მწყრალად არ არის“(რ. ერისთავი). ამას იტყვიან, როცა უნდათ ირონიულად გამოხატონ ღვინის ნაკლულევანება, მისი ღირსება დაამცირონ, განსაკუთრებით-თუ ნაკბენია, დაჭანგებულია (სახოკია, 1979: 720). **აიძაფება-აიძაფება** გაფუჭდება, აიძვრება (ღვინო), ღვინო რო გაფუჭდება, რო ჩამაასხამ, როგორც თაფლი აიძაფება, ეგრე აიძაფება ისიცა(ტირძნ), ქართლური ლექსიკონი.

მაღალი ხარისხის ღვინოებში გაერთიანდნენ: **ქუდმოხდილი ღვინო-**დაწმენდილი ღვინო, **ნოეს ვაზის ღვინო-**საუკეთესო ღირსების ღვინო. **ხატის ღვინო-**ღვინო,რომელსაც ინახავდნენ ეკლესიაში წასაღებად, **ზედაშე** (ღვინო), რომლის საილუსტრაციო მასალა „ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში“, რამდენიმე მნიშვნელობითაა წარმოდგენილი: ა) ეკლ. წითელიღვინო, რომელსაც ხმარობენ ზიარების დროს ან ჯვარისწერის წესის შესრულებისას „**ზედაშის** შესმის დროს [ჯვარისწერისას] კესოს წითელი ღვინის წვეთი გულზე დაუცურდა, და კაბის გაფუჭება ეწყინა“ (რ. გვეტ.). 2. ძვ. ეთნ. საეკლესიო დღეწაულისათვის საგანგებოდ შემონახული

საუკეთესო ღვინო. „ბელელი მქონდა პირსავსე, ღვინოც საკმაოდ დავწურე, ერთი ზედაშეც დავბეჭდე, «შევუთქვი», დავადასტურე!“ (ი. ევდ.). 3. ძვ. გადატ.საერთოდ, საუკეთესო ხარისხის ღვინო. „მასპინძელს გაუხარდა სტუმრის მოსვლა, მაშინვე მოხდა ორ ჩაფიან ქოცოს, ზედაშეს, და იმდილითვე შეაყოლეს „ვაჟა“. **მირონივით ღვინო**-ამბობდნენ და ახლაც იმეორებენ ქართველები, მაღალი ხარისხის მქონე ღვინის დალევისას.

ზემოთ მოყვანილი მაგალითებიდან ჩანს, რა მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ღვინის გემოს ჩვენი წინაპრები. მოკვლეულმა მასალებმა დაგვანახვა, რომ ისინი დიდ ყურადღებას აქცევდნენ, ასევე, ღვინოში ალკოჰოლის შემცველობას და სისქეს(აღნაგობას). აი, რას წერს ლ.ფრუიძე: . ღვინის სიმაგრე თრობის სიძლიერით გაიზომებოდა. ჭაშნაგირიც სასმელსა მის მიხედვითა ფასებდა: მაგარ ღვინოზე იტყოდა **"ფინთიხივითაა, ერთ ლიტრას კაცი ვერ გაექცევას"**, ხოლო სუსტზე-**„ძაბუნია, საქალეზო სასმელიაო."** **ღვინის გამჭრიახობა** ღვინის გაჭრა, თრობის ძალა, ფხა. იტყვიან, „ამ ღვინოს გამჭრიახობა აკლია“, ან პირიქით: „გამჭრიახი ღვინოაო“ (ლ.ფრუიძე, ღვინის დაჭაშნიკება საქართველოში) „ძეგლის მეგობარი“, N16, 1968. **სხეულიანი ღვინის** სინონიმებად შეგვიძლია ასევე ჩავთვალოთ: **„ხორციანი," „წიაღიანი"** და **„ძარღვიანი."** ბოლო ორი სინონიმებადაა მიჩნეული და გამოყენებული იყო ძირითადად პურის დახასიათებისას, მაგრამ ძარღვიანი (წიაღიანი) ღვინო- შეგვიძლია გამოვიყენოთ ასევე ძლიერი, სქელი ღვინის აღმნიშვნელად. **ფუცხუნა (ფიცხი) ღვინო**-(კუთ.იმერ.რაჭ.ლეჩხ.)- ახლად ადუღებული (მაჭარი); შუშხუნა (ღვინო, მაჭარი). „სამწყურვალოდ შენი ფუცხუნა ქართლული სჯობს“ (შ.დად.).

ითვლება, რომ დეგუსტაციის პროცესი და შესაბამისად, ლექსიკა, რომელსაც ღვინის შეფასებისას ხმარობენ, ფრანგებს უმაღლეს დონეზე აქვთ აყვანილი. ფრანგულ ენაში, ღვინო განიხილება, როგორც ცოცხალი არსება, რომელიც გადის სიცოცხლის იმ პერიოდებს, რასაც ჩვეულებრივი ადამიანი, ანუ იზადება, ახალგაზრდაა, დავარგდება-ჭარმაგდება ანუ ძველდება, მისი დახასიათებისას გამოიყენება მეტაფორა, კერძოდ, მეტაფორის ის ტიპი, როდესაც სულიერი საგნის თვისება გადატანილია უსულო

საგანზე. ღვინის შემადგენლობა გაიგივებულია ადამიანის სხეულის შემადგენლობასთან. ისევე როგორც ადამიანს, ღვინოსაც აქვს სული, სხეული და ხასიოთი: **Il faut ouvrir la bouteille pour que le vin respire et s'oxygène** (საჭიროა ბოთლს საცობი მოვხადოთ, რათა ღვინომ ისუნთქოს და ჟანგბადი მიიღოს). აი, რას წერს მარტინ კუტიე: თანამედროვე დეგუსტატორები ღვინოს აიგივებენ ადამიანის სხეულთან და მიაჩნიათ, რომ მის მსგავსად ღვინოც, შესაძლოა, იყოს: ათლეტური, ხორციანი, კუნთიანი, თავაზიანი, თავდაჭერილი, გულწრფელი, არისტოკრატიული, თავადური, დამრგვალებული, მყარი, ძლიერი, მოქნილი, შემტევი, მაქმანიათი, ქსოვილის მქონე, კარგად/ცუდად ნაგები. დეგუსტატორი ღვინოს ამოწმებს სამი პარამეტრით: გარეგნობა, სურნელი და გემო. ფრანგები მას გამოხატავენ სიტყვებით: *l'oeil* (თვალი), *le nez* (ცხვირი), *la bouche* (პირი). ღვინის გარეგნობას მეორენაირად „ღვინის კაზასაც“ უწოდებენ. **Il a du corps** (მას აქვს სხეული) დამდგარი, დავარგებული ღვინის გამომხატველია. ფრანგები, ასევე, ამბობენ, რომ ღვინოს აქვს ფეხები-**le vin a des jambes** (ჭიქაში ღვინის შენჯღრევისას კედლებზე დარჩენილი კვალი). ამ გამოთქმას მოეპოვება სხვა ფრანგული სინონიმები-**larmes du vin** (ღვინის ცრემლები). „ცრემლების“ ანუ წვეთების დარჩენა მიგვანიშნებს, რომ საქმე ეხება დაძველებულ, სქელ ღვინოს. ლ. ფრუიძე იმავე პროცესს ქართულ სინამდვილეში ასე აგვიწერს: ღვინის ხორციანობის ანუ სხეულის შემოწმება ჭიქაში ჩასხმისას იცინა: "ჭიქაში ღვინო ზეთივით კი არ უნდა ჩაიღვენთოს", არამედ "ცინცხლად" unda ჩავიდეს. გადმოსხმის დროს ისე უნდა"გადმოეჩქუროს", რომ კედლებსა და ფსკერზე კვალი დარჩეს“. ისევე, როგორც ადამიანის კანი, ღვინო შეიძლება იყოს **suave** (სასიამოვნო,ნაზი) ან პირიქით, მას შეიძლება ახასიათებდეს **dureté** (სიუხეშე). ამ საოცარ სიტყვებზე აისახება ასაკიც; არსებობს **jeune**- ახალგაზრდა (მისი ქართული შესატყვისია „მაჭარი ღვინო“), **mûr**-მომწიფებული ანუ დავარგებული და **vieux** -ძველი ღვინო. « **vin nouveau** », « **vin jeune** » და « **vin de l'année** ».-სინონიმებია და ანტონიმია- **un vin de garde** (საძველო ღვინო).ღვინის ასაკს ასევე გამოხატავენ: On appelle **Vin de deux feuilles**, de trois feuilles (ორწლიანი ღვინო, სამწლიანი ღვინო...). კიდევ ერთი ზედსართავი სახელი, რომელსაც დეგუსტატორებისაგან

მოისმენთ, არის **fatigué** (დაღლილი). დაღლილი ღვინო (**le vin fatigué**), შესაძლოა მივიღოთ ღვინის გადაღებისას, გაფილტვრისას, ან ტრანსპორტირებისას, როდესაც ღვინო კარგავს თავის დადებით თვისებებს. ქართულ ენაში ასეთ ღვინოს "დაღლილი ღვინო", „გალახული ღვინო“ ეწოდება. ნამგზავრ პროდუქტს დასაღევად მაშინვე არ გამოიყენებდნენ, არამედ სამი-ოთხი დღე დაასვენებდნენ და მას უკვე "ნასვენები ღვინო" ერქვა. „სხეულიან ღვინოზე“ ზოგჯერ ამბობენ **il a du gilet**(ქილეტიანი ღვინო), რაც ნიშნავს მაღალი ხარისხის, ჩინებულ ღვინოს, ხოლო თუ ვიტყვით **le vin a du corsage**(კორსეტიანი ღვინო), ლაპარაკია დახვეწილ ღვინოზე. ფრანგები კიდევ უფრო შორს მიდიან, როდესაც ამბობენ ღვინოზე: **bien habillé et avoir une belle robe** (კარგად ჩაცმულია, ლამაზი კაბა აქვს) ან კიდევ ის არის **maquillé ou en mini-jupe** (მაკიაჟი აქვს, მოკლე ბოლოკაბითაა). ამ ტერმინებით მოიხსენიება მკრთალი ფერის ღვინოები, ხოლო როდესაც ღვინო ასაკთან ერთად კარგავს თავის ღირსებებს, მაშინ ამბობენ **il se déshabille**(ტანსაცმელს იხდის, შიშვლდება). ღვინოს, შესაძლოა, ჰქონდეს სტატუსი და ეკუთვნოდეს რომელიმე სოციალურ ფენას: **Le vin noble** (კეთილშობილი), **aristocratique** (არისტოკრატიული), **riche** (მდიდარი). მსგავს ანალოგებს შევხვდებით ქართულ ენაშიც: „წარჩინებული“, „სათავადო“, „სამეფო“. გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, არსებობს სხვა სახის ღვინოებიც: **un vin de table** (სუფრის ღვინო, სახარჯო ღვინო), **vin en fût** (კასრის ღვინო) და **un vin bourru** (ღვინო, რომლის ფერმენტაციაც არ დასრულებულა. მას დიდხანს ვერ შეინახავ, შემოდგომაზევე უნდა დაილიოს). ღვინის ნაკლის გამოსახატავად გამოიყენება შემდეგი ზედსართავი სახელები: **faible** (სუსტი)-ასეთად მოიხსენიებენ ღვინოს, რომელსაც არა აქვს სხეული, ხასიათდება მკრთალი შეფერილობით და აკლია ალკოჰოლი. ასევე ღვინის არასასურველი თვისებების გამომხატველია: **maigre** (გამხდარი, უმნიშვნელო, ცუდი), **mince** (გამხდარი, მჭლე, გალუული). როგორც ვხედავთ, ეს ორივე ზედსართავი სახელი თითქმის სინონიმებია. ისინი მხოლოდ მცირე ნიუანსით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან: **le vin mince**-არის ღვინო, რომელშიც არომატი, ბუკეტი და გემო ნაკლებად ინტენსიურია და **le vin maigre**-შეესატყვისება ღვინოს, რომელსაც აკლია სხეული. რაც შეეხება გემოს, ფრანგულ

ლექსიკონში არსებობს სიტყვა **caudalie(s)**, რომელიც ნიშნავს ღვინის გადაყლაპვის შემდეგ პირში დარჩენილი ღვინის გემოს ხანგრძლივობას Jean-Yves Nau <http://avis-vin.lefigaro>, ხოლო ასეთი თვისების მქონე ღვინოს Vin long-(სიტყვასიტყვით გრძელი ღვინო) ეწოდება, ხოლო გემო კი მრავალნაირი შეიძლება იყოს: დადებითი გემოს და ხარისხის მქონე ღვინოებს გამოხატავს სინტაგმები: **Gros vin; vin courant, vin fin, vin net, vin de pays, vin excellent, vin exquis; vin de la comète; vin d'une oreille, vin de table.** ეს უკანასკნელი „სუფრის ღვინოს“(ქართული „სახარჯო ღვინის“) შესატყვისია, მაგრამ თუ მასში ყველა კონდიცია დაცულია ხარისხიანი ღვინოების რანგში გადის.

უხარისხო ღვინოებს გამოხატავს სინტაგმები: **Mauvais vin; vin détestable, vin de deux oreilles, piquette.** გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც დეტერმინატივი გამოხატავს ცოცხალ არსებას და მისი მიხედვით ვხვდებით ღვინის ხარისხს: *Nous avons passablement bu, mais des vins légers, des vins de femme, qui (...) ne laissent pas de flamme au front! Excepté une bouteille de vin du Rhin (...)! Vin d'homme, il ne doit être touché que par des lèvres viriles.* (BARB. D'AUREV., *Memor. 1*, 1837, p. 128). (ჩვენ საკმაოდ დავლიეთ მსუბუქი ღვინოები, საქალო ღვინოები, რომლებიც(...) შუბლს ვერ შეგითბობს! გარდა რაინის ღვინისა (...)! მამაკაცის ღვინო, მას მხოლოდ ვაჟკაცის ტუჩები უნდა შეეხოს).

ფრანგებს თუ დავუჯერებთ, ღვინომ შესაძლოა „მელიის კუდის გემოც“ მიიღოს (შევადართ „თაგვის გემოს“). დიახ goût de queue de renard(მელიის კუდის გემოს) იღებენ ზოგიერთი ბურგუნდიული ღვინოები დაავადებისას.

წყალგარეული ღვინოების ჩამონათვალი არც თუ ისე მცირეა ფრანგულში: მსგავსი პროცესი, ღვინოში წყლის გარევა, არც ფრანგებისთვის არის უცხო და ასეთი წესით მიღებული სასმელის სახელდებას ისინიც ქართულის იდენტური ფრაზეოლოგიური ვარიანტით აწარმოებენ: **le vin baptisé** (მონათლული ღვინო), **le vin arrosé, coupé/trempé**(მორწყული ღვინო), **le vin mouillé**(დამბალი ღვინო), **«château-la-pompe** (vin coupé à l'eau)-ტუმბოთი ნაქაჩი წყლით მიღებული ღვინო. ქუთაისში ასეთ ღვინოს „კრანჭას“ („კრანი“ ანუ ონკანი), ხოლო კახეთში- „კიპაჭო“ ღვინოს ეძახიან.

Rinçure de verre (ჭიქის ნარეცხი, გამონავლები), ანუ ცუდი ხარისხის ღვინო, რომელშიც ჭარბადაა წყალი გარეული.

ღვინის სიმჟავის გამოსახატავად გამოყენებული გამოთქმებია: **vin râpeux** (მწკლარტე, ჭანგიანი ღვინო). გამოთქმა „მაჭრის ქუდი“, ღვინის ქუდი“, ფრანგულ ლექსიკაშიც ფიგურირებს. როდესაც ფრანგები ამბობენ: il a "**le chapeau sur l'oreille**" (ქუდი აქვს ყურზე ჩამოფხატული), ან "**son bonnet dégringole**" (მისი ქუდი მიგორავს), გულისხმობენ, რომ ღვინო შემჟავებას იწყებს. ამ ჩამონათვალს დავასრულებ ისევ ფრანგებისვე შეგონებით: ჩაციებული ღვინო კარგავს მისთვის დამახასიათებელ გემოვნურ თვისებებს, ამიტომ, არ შეიძლება ცივი ღვინის დალევა. არსებობს გამოთქმა **chambrier le vin** (დასალევი ღვინის ტემპერატურის, ოთახის ტემპერატურამდე აყვანა). მისი ქართული ეკვივალენტი ვერ მოვიძიეთ.

- ამდენად, დეგუსტაცია ღვინის შეფასების უმნიშვნელოვანეს საშუალებას წარმოადგენს;
- თანამედროვე სტანდარტებით ღვინოს აფასებენ ფერის, გემოს და სურნელის მიხედვით;
- ღვინის დაგემოვნება ხდებოდა როგორც საფრანგეთში, ასევე საქართველოში;
- ღვინის შეფასებისას ქართველები ყურადღებას აქცევდნენ შემდეგ კომპონენტებს: ფერი, გემო, ალკოჰოლის შემცველობა, აგებულება, არ დასტურდება სურნელის გამომხატველი ლექსემები; დეგუსტაციისას გამოყენებული ქართული ტერმინოლოგია მივიწყებულია და ჩანაცვლებულია ფრანგული ტერმინებით.

თავი II

კონცეპტ „ღვინის“ შემცველი ფრაზეოლოგიზმები

§1. ფრაზეოლოგიური ერთეულების მიღების შესაძლებლობები

აღნიშნულ თავს შესაძლოა, წავუმძღვართ დიდი გერმანელი ლინგვისტის ჰუმბოლდტის სიტყვები: „ენა არის ერის სული და ერის სული არის მისი ენა“. ერის მატერიალური და სულიერი კულტურის შესასწავლად და გამოსავლენად, საჭიროა გამოვიკვლიოთ ენის ფრაზეოლოგიური დონე, რომელიც ამ თვისებების საუკეთესო ამსახველია. ვინოგრადოვის მიხედვით, ფრაზეოლოგიაში „სამშენებლო მასალად“ გამოყენებულია სიტყვა. სიტყვები თვითონ არ ამყარებენ ერთმანეთთან კავშირს. ყველაფერი დამოკიდებულია იმაზე, შინაარსობრივად როგორ დაუკავშირდებიან ისინი ერთმანეთს. ფრაზეოლოგიური ერთეულების ჩამოყალიბება ხდება სინტაქსური ერთეულების ბაზაზე. ამიტომ სინტაქსი განიხილება როგორც ერთგვარი „სამშენებლო მოედანი“. იმავე შეხედულებას ავითარებს ფრანგი ლინგვისტი ალენ რეი. მისი აზრით: „ფრაზეოლოგია არასოდეს არ არის წმინდა ლექსიკური მოვლენა, რადგან ის თავისთავში გულისხმობს გრამატიკას და მაშასადამე წესებს“ (Rey 1984:123). აქედან გამომდინარე, როდესაც განვიხილავთ ფრაზეოლოგიზმებს, არ შეიძლება შემოვიფარგლოთ მხოლოდ სემანტიკით და ყურადღების მიღმა დავტოვოთ მათი ფორმა.

ფრაზეოლოგიზმები დიდ ლექსიკურ სიმდიდრეს წარმოადგენენ. ზოგჯერ ისინი გამოხატავენ ისეთ ლექსიკურ კომბინაციებს, რომლებიც წინააღმდეგობაში მოდიან საყოველთაოდ მიღებულ წესებთან, ზოგჯერ კი გამოიყენებენ ენიდან გამჭრალ არქაიზმებს. ასე რომ, ლექსიკოლოგებს და ამ კუთხით დაინტერესებულ მკვლევარებს, საკმარისი მასალა გააჩნიათ თავიანთი კვლევის წარმართვისათვის.

დასაწყისში აღვნიშნეთ, რომ ლექსემა „ღვინო“ წარმოდგენილია მდიდარი ფრაზეოლოგიური კორპუსით, როგორც ქართულ, ასევე, ფრანგულ ენაში და სამართლიანად აქვს მინიჭებული ლინგვოკულტუროლოგიური კონცეპტის სტატუსი. მოძიებული მასალის მიხედვით, ქართულენოვანი ფრაზეოლოგიზმების რაოდენობამ შეადგინა 80 ერთეული (დანართი 1). დანართში წარმოდგენილი ფრაზეოლოგიზმების ძირითადი ნაწილი მოძიებულია თედო სახოკიას, არნოლდ ჩიქობავას, ალექსანდრე

ლლონტის, ალექსანდრე ნეიმანის და ასევე სხვადასხვა ელექტრონული ლექსიკონებიდან. ზოგიერთი მათგანი დიალექტური ლექსიკიდანაა აღებული, ხოლო რამდენიმე კი შილდიდან-ჩემი სოფლიდან. ფრაზეოლოგიზმების ზედაპირული გადახედვა ასეთ სურათს გვაძლევს: ჩვენ ვხვდებით იმ ადამიანთა სამყაროში, რომლებიც დაკავშირებულნი არიან ღვინის წარმოება-მოხმარებასთან. აღწერილია მათი დამოკიდებულება ღვინისადმი, მათი გამოცდილება თუ ქცევა სხვადასხვა სიტუაციაში. ისინი არ შემოიფარგლებიან ღვინის, როგორც მხოლოდ სასმელის აღწერით, არამედ გადმოგვცემენ იმ დამოკიდებულებას, რომელიც დაკავშირებულია მათ სულიერ და ფიზიკურ მდგომარეობასთან, ღვინოსთან მიმართებაში. როგორც ქართულ, ასევე, ფრანგულ ლექსიკას ლეიტმოტივად მიჰყვება: ღვინო კარგია, სამარგებლოა, მაგრამ არა მოჭარბებული. ფრაზეოლოგიური ერთეულების შესწავლას დიდი მნიშვნელობა აქვს თუნდაც, იმიტომ, რომ მათ შესაძლოა, შემოგვინახონ და სიცოცხლე შეუნარჩუნონ ისეთ სიტყვებს, რომლებიც მივიწყებულია, და სალიტერატურო ენაში აღარ გამოიყენებიან აქტიურად: **აზამბარში მოყვანა, ღვინის კოკობი, ლართხი გამოუჩინე ჭიქას...** და სხვა მრავალი, რომელთა დავიწყება და ლექსიკიდან გაქრობა, ჩვენი აზრით, არ შეიძლება. ფრანგი ლინგვისტი Guiraud ფრაზეოლოგიზმების წარმოშობას უკავშირებს ადამიანთა ცხოვრების სხვადასხვა მომენტს და გვთავაზობს ფრაზეოლოგიური ერთეულების კლასიფიკაციას სოციალური და კულტურული ტრადიციის მიხედვით. სოციალურ მემკვიდრეობაში იგულისხმება, როგორც ყოველდღიური, ასევე ეკონომიკური და სოციალური ცხოვრება, რომელიც, თავის მხრივ, სტრუქტურირდება: ეკლესია, ნადირობა, თამაშები, ცხენოსნობა, ომი, მეურნეობა; ხოლო კულტურული მემკვიდრეობა გულისხმობს: ბიბლიას და ისტორიას. მართლაც, ესა თუ ის გამოთქმა, როგორც ლექსიკური ფორმა, შეესაბამება სიტყვას, ანუ აზრობრივად მის ანალოგს წარმოადგენს. ამავდროულად, მასაც შეუძლია განიცადოს ცვლილებები და წარმოადგენილი იყოს სხვადასხვა ვარიანტით. თავდაპირველად მისი წარმოქმნის მიზანს შეადგენდა აზრის ფიგურალური გამოხატვა, მაგრამ, შემდეგ, მიიღო ლინგვისტური სტატუსი, როგორც ლექსიკური, ასევე, სემანტიკური თვალსაზრისით, ანუ ყველაფერი ის, რაც ახასიათებს

სიტყვას. მომდევნო საფეხურზე, უკვე, ის ამყარებს კავშირს მის ექსტრალინგვისტურ რეალობასთან, ხოლო შემდეგ, თუ გადალახავს საზღვრებს, ხდება საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე ფენომენი. მსოფლიოს რომელ კუთხეში არ გაიგონებთ: IN VINO VERITAS!- ღვინოშია ჭეშმარიტება!

კონცეპტ „ღვინის“ ფრაზეოლოგიურ ფორმატში შესწავლა, საშუალებას მოგვცემს, დავადგინოთ: ა) კავშირი მის სემანტიკასა და ფორმას შორის. როდესაც მოხდება სიტყვა-გასაღების შემცველი გამოთქმების კლასიფიკაცია, ვნახავთ, რა ფორმისმიერი ან სემანტიკური კავშირი არსებობს მათ შორის. ბ) ლექსემა „ღვინის“ შემცველი ფრაზეოლოგიზმების განხილვისას ფრაზეოლოგიურ ერთეულებს დავაჯგუფებთ სემანტიკური და სინტაქსური თვალსაზრისით.

აღნიშნული კვლევის მოსალოდნელი შედეგი ფორმულირდება შემდეგი სახით: ყველა შეკრებილ გამოთქმას ექნება ერთმანეთში ორმაგი კავშირი: ა) საერთო ბაზა, ბ) განმასხვავებელი ნიშნები. ბუნებრივია, საერთო მათ ექნებათ ლექსიკურ დონეზე და განმასხვავებელი -სინტაქსურ დონეზე.

კვლევისას, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ფრაზეოლოგიური ერთეულების ეტიმოლოგიისა და ისტორიული ანალიზს. კერძოდ: რომელ ეპოქაში და რა ვითარებაში წარმოიშვა ესა თუ ის გამოთქმა, რა სახითაა წარმოდგენილი მისი სიტყვა-სტატია სხვადასხვა ლექსიკონებში (იგულისხმება მისი განმარტება და განსხვავებულ კონტექსტებში ხმარება), როგორ იხმარება ის სხვადასხვა კუთხეში, რომელი კუთხისათვის არის დამახასიათებელი.

როგორც სათაური მიგვანიშნებს, კვლევის ძირითადი მიზანია, კონცეპტ „ღვინის“ შემცველი ქართული და ფრანგული ფრაზეოლოგიური ერთეულების განხილვა. ქართულ ფრაზეოლოგიზმებზე მუშაობისას ძირითადად გამოვიყენეთ ა. თაყაიშვილის „ქართული ფრაზეოლოგიის საკითხები“, ხოლო ფრანგული ნაწილი ა.ნაზარიანის „თანამედროვე ფრანგული ენის ფრაზეოლოგია“-ზე დაყრდნობით განვიხილეთ.

ფრაზეოლოგიზმების კვლევის პირველ საფეხურს წარმოადგენს მათი კლასიფიკაცია სტრუქტურულ-სემანტიკური თვალსაზრისით. Bally-ს მიხედვით ფრაზეოლოგიზმის განსაზღვრების ძირითად კრიტერიუმად მიღებულია სტრუქტურული და სემანტიკური ნიშანი. შემდგომში ა. სმირნიცკიმ მოახდინა ამ ორი ნიშნის (სტრუქტურული და სემანტიკური) კომბინირება. გამოვიყენეთ რა აღნიშნული მეთოდი, მოძიებული ფრაზეოლოგიური ერთეულები დავყავით შემადგენელი წევრების რაოდენობის მიხედვით. მივიღეთ: ორწევრიანი, სამწევრიანი და ოთხწევრიანი ფრაზეოლოგიური ერთეულები. ერთწევრიანი ფრაზეოლოგიზმების რაოდენობა განისაზღვრა 38 ერთეულით (დანართი2). მათი ანალიზი მოხდა პირველ თავში. რაც შეეხება იდიომურ გამოთქმებს, მათი განმარტება სამეცნიერო ლიტერატურაში სხვადასხვა ავტორის მიერ განსხვავებული ინტერპრეტაციით არის წარმოდგენილი. საბოლოოდ ყველა თანხმდება შემდეგზე: იდიომური გამოთქმა შედგება ორი ან მეტი კომპონენტისგან, რომლის მნიშვნელობაც არ უდრის მისი შემადგენელი ცალკეული კომპონენტების ჯამს. ეს არის უეჭველად ის უმთავრესი კრიტერიუმი, რომელიც ნებას გვაძლევს, ასეთი გამოთქმა მივაკუთვნოთ იდიომური გამოთქმების რიგს. ასევე, იდიომური გამოთქმების სემანტიკური განხილვისას სასურველია, დავეყრდნოთ უფრო პრაგმატიკას, ვიდრე ფორმას. გასათვალისწინებელია კონტექსტი, რომელშიც იდიომური გამოთქმაა მოცემული, რადგან გამოთქმას, შესაძლოა, იდიომურობა ახასიათებდეს ერთ გარკვეულ კონტექსტში და გადაიქცეს თავისუფალ შესიტყვებად სხვა კონტექსტში.

Weinreich (1969:26) გვთავაზობს იდიომური გამოთქმის შემადგენლობის განხილვას შემდეგი ფორმულით:

ა) თავისუფალი სინტაგმის შემთხვევაში:

$$\frac{\text{მორფემა}}{\text{ხემა}} \frac{A}{a} + \frac{B}{b} + \frac{C}{c} = \frac{A+B+C}{a+b+c}$$

ხატის ღვინის დაღვეა-მან ხატის ღვინო დალია.

ბ) იდიომატური გამოთქმის შემთხვევაში:

$$\frac{\text{მორფმა}}{\text{ხემა}} \frac{A}{a} + \frac{B}{b} + \frac{C}{c} = \frac{A+B+C}{X}$$

$$X \neq a+b+c \quad X = \text{გაგიჟება}$$

ხატის ღვინის დაღევა-რამ გააგიჟა, გენაცვათ, ხატის ღვინო ხომ არა აქვს დაღეული!

აღნიშნული სქემა ეყრდნობა იმ მოსაზრებას, რომ როგორც თავისუფალი შესიტყვების, ასევე, იდიომატური გამოთქმის შემთხვევაში, მათი თითოეული კომპონენტი შედგება აღსანიშნისა და აღმნიშვნელისგან. ორივე შემთხვევაში აღსანიშნები (ხატი, ღვინო, დაღევა) რჩებიან უცვლელად, ხოლო მეორე შემთხვევაში-აღმნიშვნელები განიცდიან ცვლილებას (ანუ ხატი, ღვინო, დაღევა= გაგიჟება). ეს გვადლევს საშუალებას, ვაჩვენოთ განსხვავება ამ ორ გამოთქმას შორის. თავისი შეხედულების კიდე უფრო დასაზუსტებლად, Weinreich-ს შემოაქვს სემანტიკური ფუნქციის ცნება, რომელსაც გამოხატავს შემდეგი სახით: $f(a,b,c)=x$, სადაც f სიმბოლურად გამოხატავს ფიგურალურ მნიშვნელობას (FIG) და რომლისთვისაც (a,b,c) ერთობა არის ცვლადი, ხოლო x -მისი ამსახველი(გამომხატველი). ანუ FIG (ხატი, ღვინო, დაღევა)=გაგიჟება, ხოლო თავისუფალი შესიტყვების შემთხვევაში-(ხატი, ღვინო, დაღევა)=მან ხატის ღვინო დალია. იგივე აზრს ავითარებს ა. თაყაიშვილიც: „იდიომის ზოგადი მნიშვნელობა მიიღება კომპონენტების მნიშვნელობათა ჯამის მთლიანი მეტაფორული გადააზრებით....კომპონენტებს ცალ-ცალკე კი არ მიუღიათ ზოგადი ელფერი და მათი შეერთებით იდიომის საერთო მნიშვნელობა, არამედ აბსტრაქცია მოხდა მათი პირდაპირი მნიშვნელობების შეკავშირების შედეგად“ (ა.თაყაიშვილი, 1961:46).

როდესაც ფრაზეოლოგიზმების წარმოშობაზე ვლაპარაკობთ, შეუძლებლად მიგვაჩნია ა. ნაზარიანის თეორიის გაუთვალისწინებლობა. მისი აზრითაც, ფრაზეოლოგიური ერთეულის წარმოშობა ხდება საწყისი სიტყვათშეერთების ხელახალი გადააზრებით. ანუ ხდება ერთი დენოტატის (სახელის, სიმბოლოს ნივთიერი მნიშვნელობის) ანალოგიური ტიპის მნიშვნელობით შეცვლა. აქედან გამომდინარე, მას დენოტატიურ გადააზრებას უწოდებენ. ა. ნაზარიანის მიხედვით, დენოტატიური

გადააზრება, შესაძლოა, იყოს ნომინატიური და პრედიკატული. აღნიშნული განსაზღვრების საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ შემდეგ მაგალითებს:

ნოეს ვაზის ღვინო-საუკეთესო ღვინო, თავში ასვლა ღვინისა-დათრობის დასაწყისი, თავში ამხანაგი უზის, თავში ამხანაგი ჩასჯდომია-მოვრალია.

Vin bon à laver les pieds des chevaux (ცხენის ფეხების საბანი ღვინო)- უხარისხო ღვინო, **Vin de singe** (მაიმუნის ღვინო)-ღვინო, რომლის დალევაც გამხიარულებს.

პრედიკატულ-დენოტატიური გადააზრება ხდება ისეთ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში, რომელთაც გააჩნიათ წინადადების ფორმა და რაიმე დასრულებულ აზრს გადმოსცემენ: **Quand le vin est tiré, il faut le boire** (როდესაც ღვინო დასხმულია, საჭიროა მისი დალევა)- დაწყებულ საქმეს დამთავრება სჭირდება.

ფრაზეოლოგიზმების წარმოშობის მეორე საშუალებას, მეტაფორული ან მეტონიმური გადააზრება წარმოადგენს. ა. თაყაიშვილის აზრით, ეს მოვლენა ფრაზეოლოგიზმებს ექსპრესიულობას მატებს. აღნიშნული საკითხის განხილვა გადავწყვიტეთ, ასევე, ნაზარიანის შეხედულებებზე დაყრდნობით. მისი აზრით, ამ დროს ხდება ორი საგნის, ორი მოვლენის ერთმანეთთან შედარება. ისინი შეიძლება ერთმანეთს ჰგავდნენ: ქცევით, მდგომარეობით, რაოდენობით, ხასიათით, ფერით: **ფირფიტადღაა ღვინო ჭიქაში**-ღვინის სმის დროს, როცა უნდათ ხატოვნად გამოსთქვან-მავანმა ჭიქა დასცალაო, ფირფიტის სისქეს დაადარებენ ღვინის დალევის შემდეგ შიგ ჩარჩენილ ღვინის რაოდენობას (სახოკია, 1979:661), **tonneau aviné** (ღვინიანი კასრი)-ლოთი. **ღვინო ისეთია, რომ კაჭკაჭს (ყვავს) დააჩხავლებს**-მეტად მჟავა (სახოკია, 1979:702). ზოგი მათგანის გაგება ადვილია, მაგრამ ზოგი მათგანი ეტიმოლოგიური ანალიზის გარეშე ვერ აიხსნება. ამის ნათელი მაგალითია ფრაზეოლოგიზმი **შეჭიჭინებული ღვინითა**, რომელიც იხმარება შექეიფიანებული, ღვინომოკიდებულის მნიშვნელობით. იმისათვის, რომ მეტი სიცხადე შეიტანოს მის მნიშვნელობაში, თ.სახოკია აღნიშნული ფრაზეოლოგიზმის საილუსტრაციო მასალას ასე წარმოგვიდგენს: „შეჭიჭინებული წარმოებულია სიტყვა ჭიჭინასაგან. ჭიჭინა მწერთა ჯიშია, სწორფრთებიანი, მროკავი, ყველგან გვხვდება. მამრობითი სქესის ჭიჭინებს მეტად

ძლიერი მოჭრიჭინე ორგანო აქვთ. ღვინით შექეიფიანებული ანუ „შეჭიჭინებული“ ადამიანი ენის ზედმეტად ამოდგმით და ერთს ალაგს გაუჩერებლობით და ცმუკვით ემსგავსება მარად მხტუნავ და მოჭრიჭინე ჭიჭინას“ (სახოკია, 1979: 761).

ფრანგულ ენაში, *Ivre comme une soupe* (სუპივით მთვრალი) <http://littre.reverso.net/dictionnaire>-ეტიმოლოგიის გარეშე შეუძლებელია მიხედვით, როგორ ან რატომ შეიძლება იყოს სუპი მთვრალი, მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ ძველად „სუპი“ გამომშრალი პურის ნაჭრის აღმნიშვნელად გამოიყენებოდა, რომელსაც წვნიანში იყრიდნენ, ფრაზეოლოგიზმის მნიშვნელობა გასაგები ხდება: მთვრალი ადამიანი ისეა ღვინით გაჟღენთილი, როგორც პურის ნაჭერი წვნიანში. ტამპლიერს ან ღრუბელს არის შედარებული ღვინის მსმელი: *boire comme un Templier*-ტამპლიერივით(ტაძრის რაინდი) უზომოდ სვამსო, *boire comme une éponge*. არსებობს ისეთი ფრაზეოლოგიური ერთეულებიც, რომლებიც, შესაძლოა, გავიგოთ, როგორც პირდაპირი, ასევე, ფიგურალური მნიშვნელობითაც. მაგ: ჭურჭელს ძირი მოუმშრალა-ჭურჭელი ბოლომდე დაცალა (ფიგ. მნიშვნ.). „თაყამ ჭურჭელს ძირი მოუმშრალა“(გ.ლეონიძე, 118.1, ციტირებული ე.კოშორიძის მიერ,გვ.123). მაგრამ ადვილი შესაძლებელია, ასევე, რომ ადამიანმა სველ ჭურჭელს ძირი მოუმშრალა.

იდენტურ მოვლენებთან გვაქვს საქმე ფრანგულ ფრაზეოლოგიზმებთან მიმართებაშიც: „*Mettre de l'eau dans le vin* - ღვინოში წყლის ჩამატება, ღვინის წყლით განზავება სიმაგრის შესასუსტებლად. Fig. *Mettre de l'eau dans son vin* ფიგ.- აზრების, შეხედულებების შერბილებული სახით გადმოცემა. ითვლება, რომ მეტაფორული გადააზრება წარმოადგენს ფრანგული ფრაზეოლოგიური ფონდის გამდიდრების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროს.

ახლა ვნახოთ, რაში მდგომარეობს მეტონიმური გადააზრების არსი. მეტონიმია უცხო სიტყვათა ლექსიკონში ასეა განმარტებული: „გადარქმევა“ მოვლენის, ცნების ან საგნის ერთი სახელწოდების მეორით შეცვლა მათი მეზობლობის შედეგად. შესაბამისად, ეს არის მოვლენა, როდესაც რაიმე ნივთი ან საგანი სახელდებულია მისი ასე თუ ისე დამახასიათებელი ნიშნის გამო. მაგ: იმის გათვალისწინებით, რომ სისხლი

წითელი ფერისაა, ხოლო ზღაპრულ დევს ადამიანთან შედარებით უფრო სქელი სისხლი ექნებოდა, **დევის სისხლი**-წითელი ღვინის აღმნიშვნელია (ფრანგულში შედარებულია ხარის სისხლთან- **sang du boeuf**). **წინანდალი**, სოფელია თელავის მუნიციპალიტეტში, მაგრამ **წინანდალი**- ასევე თეთრი, მშრალი, ადგილწარმოშობის ღვინოა. აქ ბუნებრივია, ღვინის სახეობაზეა ლაპარაკი. საერთოდ, მეტაფორული და მეტონიმურ გადააზრებით მიღებული ფრაზეოლოგიზმები, ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან სემანტიკური სტრუქტურით. ცირა ბარბაქაძე ამ განსხვავებას ასეთი სახით წარმოგვიდგენს: „მეტაფორისა და მეტონიმის ურთიერთსაწინააღმდეგო ხასიათის სხვა ახსნის მიხედვით: მეტაფორა შეიძლება გაგებულ იქნეს, როგორც სემანტიკურად განსხვავებულ ნიშანთა ცვლა ერთნაირ სინტაქსურ პოზიციაში, მაშინ, როცა მეტონიმია გაგებულია, როგორც თავად სინტაქსურ პოზიციათა ცვლა. მეტაფორა ფუნქციონირებს პრედიკატთან კავშირში (ატრიბუტთა სფეროში) და მისი პირველადი ფუნქციაა დამახასიათებელი. მეტონიმია კი ასრულებს იდენტიფიკაციის ფუნქციას კონკრეტულ საგანთან მიმართებით(არუთინოვა). <https://semioticsjournal.wordpress.com/2015/07/31>.

მეტონიმურ გადააზრებაში მნიშვნელობის არქისემა და დიფერენციალური სემა ფრაზეოლოგიზმის მნიშვნელობაში შენარჩუნებულია. ასევე არქისემა შესაძლოა გარდაიქმნეს დიფერენციალურ სემად. მაგ: საუკეთესო ხარისხის ღვინის აღმნიშვნელია იდიომური გამოთქმა-**vin de derrière les fagots** (სიტყვასიტყვით-ფიჩხის უკან დადებული ღვინო). ამ გამოთქმას ორნაირი ახსნა შეესაბამება ფრანგულ ენაში: 1. მარანში, სადაც ინახავენ ღვინოებს, მარნის პატრონს ყოველთვის ქონდა სადმე კუთხეში, ვაზის მოჭრილი ლერწებისგან შემდგარი ფიჩხის კონა, რომლის უკანაც გადამალავდა ხოლმე საუკეთესო ხარისხის ღვინოს და 2. ზოგიერთი მეღვინე, ღარში, იმ ადგილას, საიდანაც დაწურვის შემდეგ საწნახელიდან წვენი მოედინება დასადუღებელი ჭურჭლისკენ, დებს ვაზის ლერწებს, რომელიც აკავებს ყურძნის წიპწებსა და დურდოს (წმენდს, ასუფთავებს მას). ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს უკვე გამოთქმის პირდაპირ მნიშვნელობასთან. ვნახოთ, როგორ ხდება მეტონიმური გადააზრება, ფრანგული ფრაზეოლოგიზმის მაგალითზე:

თავისუფალი შესიტყვება		ფრაზეოლოგიზმი	
Vin d'honneur		Vin d'honneur	
არქისემა	ღვინო	არქისემა	ღვინო
დიფერენციული სემა	კარგი ხარისხის ღვინო	დიფერენციული სემა	კარგი ხარისხის ღვინო
პოტენციური (კონოტაციური)სემ ა	საპატიო სტუმრებისთვის ს მისართმევი ღვინო	პოტენციური (კონოტაციური)სემ ა	საპატიო მიღება,ღვინით გამასპინძლება,მოწყობილ ი ქალაქის ხელმძღვანელების მიერ,

მეტონიმური გადააზრება, განხილული, ქართული ფრაზეოლოგიზმის მაგალითზე:

თავისუფალი შესიტყვება		ფრაზეოლოგიზმი	
ღვინის ბურნა		ღვინის ბურნა	
არქისემა	ბურნა	არქისემა	ლოთი
დიფერენციული სემა	პატარა მწერი	დიფერენციული სემა	ადამიანი
პოტენციური (კონოტაციური)სემა	მწერი, რომელიც ეტანება ღვინოს	პოტენციური (კონოტაციური)სემა	ადამიანი, რომელიც ეტანება ღვინოს

როგორც განხილული მაგალითიდან ჩანს, მეტონიმური გადააზრებისას, თავისუფალი შესიტყვების მნიშვნელობა ნაწილობრივ შენარჩუნებულია მის ბაზაზე წარმოქმნილ ფრაზეოლოგიური ერთეულის მნიშვნელობაში.

ახლა განვიხილოთ მეტაფორული გადააზრების მაგალითი: **Pot de vin** (სიტყვასიტყვით ღვინის დოქი, თუნგი, ქილა)- ქრთამი.

თავისუფალი შესიტყვება		ფრაზეოლოგიზმი	
Pot de vin-ღვინის დოქი		Pot de vin-ქრთამი	
არქისემა	დოქი, თუნგი	არქისემა	ფულადი თანხა
დიფერენციული სემა	ჭურჭელი	დიფერენციული სემა	თანხა, რომელსაც აძლევენ ზედმეტად გაწეული სამსახურის საფასურად
პოტენციური (კონოტაციური)სემა	ღვინის ჩასასხმელი ჭურჭელი	პოტენციური (კონოტაციური)სემა	ქრთამი

როგორც ვხედავთ, ამ გამოთქმების დიფერენციალური სემები აბსოლუტურად განსხვავდებიან ერთმანეთისგან, რაც გვაძლევს იმის დასკვნის საშუალებას, რომ მეტაფორული გადააზრებისას, თავისუფალი შესიტყვების მნიშვნელობა აღარ ფიგურირებს მის ბაზაზე წარმოქმნილ ფრაზეოლოგიური ერთეულის მნიშვნელობაში.

ფრაზეოლოგიზმების წარმოშობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროს, ხალხური ეტიმოლოგია წარმოადგენს. საკითხის არსში უკეთ წვდომის მიზნით, განვიხილოთ შემდეგი მაგალითი: **boire à tire-larigot**-ბევრის დალევა, უხვად დალევა. აღნიშნული ფრაზეოლოგიური ერთეული თარიღდება XV საუკუნით. თავდაპირველად, მას ხმარობდნენ ზმნასთან- **boire** (დალევა), თუმცა უცნობია **larigot** -ს ზუსტი მნიშვნელობა. არსებობს რამდენიმე ვარიანტი. ჩვენ მოგვყავს სიტყვა-სტატია, რომელიც Larousse du XXe siècle-ში მოვიძიეთ: რუანის ტაძრის სამრეკლოზე კიდია ზარი, რომელსაც მისი შემწირველის სახელი « **la Rigaud** » ჰქვია. ზარის დარეკვა დიდ ფიზიკურ ძალისხმევას მოითხოვს მისი დამრეკისგან, რომელიც დარეკვის შემდეგ, ძალის აღსადგენად ღვინოს სვამს დიდი რაოდენობით. ხალხური ეტიმოლოგიით მიღებული ფრაზეოლოგიური ერთეულებისათვის დამახასიათებელია ცვლილებები ფონეტიკური ნიშნით, თუმცა ეს ფაქტორი ერთადერთი არაა, შესაძლებელია, მსჯელობა ასევე სემანტიკურ

ფაქტორებზეც. ჩვენს კონკრეტულ შემთხვევაში კი მოხდა აგლუტინაციის პროცესი, რის შედეგადაც არტიკლი შეერწყა არსებით სახელს და მივიღეთ **la Rigaud → larigot**. საბოლოოდ, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ აღნიშნული ფრაზეოლოგიზმის წარმოშობა განაპირობა ორმა ფაქტორმა: სემანტიკურმა და ფონეტიკურმა და პროცესი განვითარდა ხალხის წიაღში.

მსგავსი მაგალითის მოყვანა შესაძლებელია ქართული ფრაზეოლოგიზმების განხილვისას. მაგალითად: **ზედაშე გაგვიწყვება**–სასმელი ღვინო არ გვექნება, ღვინო სულ მოგვესპობა (თ.სახოკია, 1979:209). **გაგვიწყდება → გაგვიწყვება**. აღნიშნულ შემთხვევაშიც საქმე გვაქვს ფონეტიკურ ცვლილებებთან. მაგრამ თუ დავუშვებთ, რომ ეს არის ლექსემა **გაგვიწყდება** და ამიტომ მიგვატოვებს და აღარ გვექნება, შეგვიძლია ვილაპარაკოთ სემანტიკურ ცვლილებებზეც.

ფრაზეოლოგიზმების შექმნის პროცესის განხილვა არქაიზმების გარეშე შეუძლებლად მიგვაჩნია. ა.თაყაიშვილის მიხედვით: „სიტყვა მყარ კონტექსტში, სხვა სიტყვებთან მჭიდრო კავშირში უფრო ინახავს თავს, ვიდრე ცალკე ხმარებისას“. აღნიშნულის გათვალისწინებით, ფრაზეოლოგიზმების შემადგენლობაში ყოფნა, სიტყვას აძლევს დამატებით შანსს, დიდხანს დარჩეს ენის აქტიურ მარაგში. ქართულ ენაში, ისევე როგორც ფრანგულში, არქაიზმები დიდი რაოდენობით გვხვდება. მაგ. **აზამბარში მოყვანა**– ძვ. ღვინის სმაში გათანასწორება შემოსწრებულისა (როდესაც შემოსწრებულს იმდენსვე დააღვინებენ, რამდენიც მის მოსვლამდე დამხდურებმა დალიეს). აზამბარი სპარსული წარმოშობის სიტყვაა **აზ კამბარ** თანასწორი ტვირთის მქონეს ნიშნავს. საერთოდ არქაიზმების გამოყენება ართულებს და ხშირად გაუგებარს ხდის ფრაზეოლოგიზმის მნიშვნელობას. თანამედროვე მომხმარებელს უჭირს მათი სემანტიკის ამოცნობა, რადგან გაწყვეტილია კავშირი აქტუალურ სემანტიკასთან. **მუკუპრავში ჩაშვება, ჭიქას ლართხი გამოუჩინე, უქობოდ დაცლა ჭიქისა**– არქაიზმებია. **Vin de l'étrier, Vin de veille, le vin d'onze heure....** ფრანგული სემანტიკური არქაიზმების მაგალითებს წარმოადგენს.

არქაიზმების რამდენიმე ჯგუფი არსებობს: სინტაქსური, ლექსიკური და სემანტიკური არქაიზმები: სინტაქსური არქაიზმის შემთხვევაში, შესაძლოა, ფრაზეოლოგიური ერთეულის შემადგენლობაში მყოფი ყველა სიტყვა გასაგები იყოს, მაგრამ სიტყვათა წყობა არ შეესაბამებოდეს თანამედროვე ენის სტანდარტებს. მაგ: **ღვინო ახარებს გულსა კაცისას; მოუკუპრავში ჩაშვება**- ლექსიკური არქაიზმის ნიმუშებია. თუ არა სპეციალური განმარტება, ვერ მიხვდები ლექსემა „მოუკუპრავის“ მნიშვნელობას, რადგან აღნიშნული სიტყვა, მხოლოდ ამ კონკრეტულ ფრაზეოლოგიზმშია წარმოდგენილი და ღვინის დაღვევის მნიშვნელობით იხმარება (მოკუპრული- ტიკი; მოუკუპრავი- ადამიანის მუცელი).

არქაიზმების შემცველი ფრანგული ფრაზეოლოგიზმებიდან გამოვყოფთ ფრაზეოლოგიზმს, რომლის მნიშვნელობის დადგენა ასევე შეუძლებელია განმარტების გარეშე: **le vin d' onze heure** (11 საათის ღვინო). საკანში მყოფ სიკვდილმისჯილ პატიმარს, უკანასკნელად აჭმევდნენ 11 საათზე და აძლვდნენ ერთ ჭიქა ღვინოსაც. აღნიშნული გამოთქმა ახლა უკვე გამოიყენება რაიმე დასრულებული, საბოლოო აქტის სინონიმად. დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ: ფრაზეოლოგიური ერთეულები მიიღება:

- ა) დენოტატიური გადააზრებით;
- ბ) მეტონიმური გადააზრებით;
- გ) მეტაფორული გადააზრებით;
- დ) ხალხური ეტიმოლოგიით;
- ე) არქაიზმებით.

აღნიშნული პროცესები თანაბრადაა დამახასიათებელი როგორც ქართული, ასევე ფრანგული ფრაზეოლოგიური ერთეულებისთვის.

§2. იდიომების სტრუქტურა

ლექსიკურ-გრამატიკული თავისუფლებების მიხედვით, გამოიყოფა სახელური (ნომინაციური) და ზმნური (პრედიკატული) იდიომური გამოთქმები. სტრუქტურული ანალიზის გაკეთებისას უპირატესობა ენიჭება მორფოლოგიურ დონეს. იდიომური გამოთქმის წევრები პირობითად აღვნიშნოთ a და b ასოებით. მოძიებულ ენობრივ მასალაში იდიომური გამოთქმების კომპონენტთა რაოდენობა მერყეობს ორიდან ოთხამდე. ორკომპონენტიანი სახელური იდიომების სტრუქტურა ჩამოყალიბდება შემდეგი სახით:

$$1) NP=a(N)+b(N)$$

ანუ იდიომური გამოთქმები, რომელთა ორივე წევრი არსებითი სახელია. ისინი ყველაზე მეტი რაოდენობით -ცხრა ერთეულით აღირიცხა: **ბახუსის სტუმარი, ქვევრის ქუდი, მაჭრის ქუდი, ღვინის კოკობი, ღვინის ნათლული, დევის სისხლი, ღვინის ალმური, ღვინის ჭუმპა, ღვინის ბურნა**. როგორც ვხედავთ, რვავე მათგანი მოცემულია პრეპოზიციური წყობით, მსაზღვრელ-საზღვრულის ურთიერთობით, სახელობით ბრუნვაში მდგომი საზღვრული ითანხმებს ნათესაობით ბრუნვაში მდგომ მსაზღვრელს.

$$NP=\frac{N/CASE:gen}{NUMBER:sg}+\frac{N/CASE:nom}{NUMBER:sg}$$

$$2)NP=a(ADJ)+b(N)$$

მსგავსი სტრუქტურით ორი იდიომური გამოთქმა: **სატალახო ღვინო და საბანე ღვინო** გამოვლინდა. სატალახო და საბანე განკუთვნილების ან დანიშნულების სახელებია, ნაწარმოები სა-ე და სა-ო აფიქსებით. ისინი, ორივე, ვითარებითი ადიექტივის როლში გამოდიან და მოცემულ სინტაქსურ წყვილში მსაზღვრელის ფუნქციას ასრულებენ. ასევე გვიჩვენებენ, თუ საგანი (ჩვენს შემთხვევაში ღვინო), ვისთვის ან რისთვისაა განკუთვნილი ან რა დანიშნულებისაა. ორივე მათგანში მსაზღვრელიცა და საზღვრულიც სახელობითი ბრუნვის ფორმებითაა გადმოცემული.

$$NP=\frac{ADJCASE:nom}{NUMBER:sg}+\frac{N/CASE:nom}{NUMBER:sg}$$

ყველა განხილულ შემთხვევაში, არსებითი სახელი მართავს შიდა კავშირებს. ბუნებრივია, ორწევრიანი იდიომური გამოთქმის შემთხვევაში რედუქციის შესაძლებლობა გამორიცხულია, რამდენიმე მათგანში კი შესაძლებელია გავრცობა. მაგ: ღვინის კოკობი-ღვინის ლამაზი კოკობი, ბახუსის სტუმარი-ბახუსის ხშირი სტუმარი. აქვე ხაზი უნდა გაესვას ერთ გარემოებასაც. კერძოდ, ხდება არაპრედიკატული იდიომების ლექსიკალიზაცია. მათ განვიხილავთ როგორც ერთ სიტყვას და წინადადებაში ასრულებენ სახელისათვის დამახასიათებელ სინტაქსურ ფუნქციებს: „ხოლო კახელმან- ყოველის მხრით კაცურმა კაცმა_ გახარებულმა რუსის, ფრანგის, ზანგის სტუმრობით, სახელდახელოდ **დევის სისხლის** ინება დასხმა“ (მ.ლევან.). „დევის სისხლი“ (ღვინო) ასრულებს დამატების როლს.

§2.1. ფრანგული ორკომპონენტიანი სახელური იდიომების სტრუქტურა:

ქართველი ლინგვისტი ა. თაყაიშვილი ფრანგული ენის ასეთ დახასიათებას გვაძლევს: „ფრანგულმა ენამ განვითარების ისტორიულ გზაზე მიიღო მკაფიოდ გამოხატული ანალიტიკური ხასიათი, მაგრამ შეინარჩუნა სინთეტური წყობის ნიშნებიც. საყურადღებოა, რომ ფრაზეოლოგიზმებმა ყველაზე მეტად შემოინახეს სინთეტური წყობის ელემენტები- სიტყვების რიგი, არტიკლის ქონა და სხვა“ (ა.თაყაიშვილი, 1961:96). მისი აზრით, ლაკონურობა დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა, ასევე, ქართული ფრაზეოლოგიური ერთეულებისთვის, მაგრამ განსხვავებით ფრანგული ენისგან, ქართული ფრაზეოლოგიური ერთეულები არ საჭიროებენ ნაცვალსახელის ჩართვას, რადგან მათ მაგივრობას პირის ნიშნები ასრულებენ: **ღვინო მოეკიდა** (მას), **ღვინო ჩაცეცხლა** (მან).

ფრანგული ფრაზეოლოგიური ერთეულების განხილვისას გამოიკვეთა შემდეგი:

1. ყველაზე გავრცელებული ფორმაა სუბსტანტიური ფრაზემა დამოკიდებული სტრუქტურით. ისინი აგებულნი არიან შემდეგი გრამატიკულ-სტრუქტურული მოდელის მიხედვით:

ა) **N₁+prép.+ (art)N₂**, სადაც **N₂** ზოგჯერ წარმოდგენილია არტიკლით, ზოგჯერ კი მის გარეშე. ზოგადად, ასეთი სტრუქტურის მქონე ფრაზეოლოგიზმები ერთმანეთს უკავშირდებიან შემდეგი წინდებულებით: **à, de, en, sans, sous, sur, jusque, pour**. მაგრამ ჩვენ მიერ მოძიებულმა მაგალითებმა შემდეგი სურათი გამოკვეთა: **Pot de vin, Sac à vin, Vin de singe, Un doigt de vin, Une larme de vin, Le père du vin, le chapeau de marc, Vin de goutte, Une goutte de vin, La robe du vin, Le corps du vin, Vin de l' étrier, Vin d' honneur, Vin de veille, Pipi de chat, Pipi des anges, liqueur bachique, Vin de messenger, Une tache de vin... disciple de Bacchus, enfant de Bacchus, cave à vin, le sang du bœuf**.

როგორც ჩამოთვლილი მაგალითებიდან ჩანს, წინდებული **de** გაცილებით პროდუქტიულია, ვიდრე წინდებული **à**.

ბ) სუბსტანტიური ფრაზემების მიღება შესაძლებელია ასევე ზედსართავისა და არსებითი სახელის შერთებით. გვხვდება: **Adj+N** ან შებრუნებული სრუქტურა- **N+Adj, Adj.+prép +Nom**. მათი შესატყვისი მაგალითებია: **liqueur bachique, vin de derrière le fagot, petit vin, plein de vin**. აღნიშნულმა ფრაზემებმა შესაძლოა განიცადონ ცვლილება რიცხვში, ხოლო იმის გათვალისწინებით, რომ ფრანგულ ენაში ლექსემა **„vin“**, მამრობითი სქესის არსებითი სახელია, სქესში ცვლილება არ მოხდება.

გ) **N +Participe**. აღნიშნული სტრუქტურით მოვიძიეთ შემდეგი ერთეულები: **Vin baptisée, Vin arrosé, Vin coupé, Ivre mort, Vin frappé**. მოცემულ სინტაგმებში, ლექსემა „ღვინის“ მსაზღვრელად გვევლინება მიმდებარე (**Participe**), რომელიც მას ახასიათებს, მის ნიშან-თვისებას გამოხატავს.

ბუნებრივია, არც ფრანგული ენისათვის არის უცხო საწყისისა და არსებითი სახელის შერთებით მიღებული ფრაზემები. მათი სტრუქტურა ასე გამოისახება: **Nom+ infinitif** ან **Infinitif+(dét) Nom**.

Cuver son vin, Soutirer le vin, Chamber le vin, Couper le vin, Se rincer le gosier, tremper son vin, Lever le coude, Sucrer une bouteille, Se taper/(vider) un verreდა ა.შ.

შეგვიძლია დავამატოთ, რომ სუბსტანტიური ფრაზემები ფლობენ დიდ სინტაქსურ ავტონომიას. მათი ხმარება შესაძლებელია ძირითადად ზმნასთან,

რომელთანაც სხვადასხვა სინტაქსურ კავშირს ამყარებენ, ასრულებენ რა ქვემდებარის, პირდაპირი ან ირიბი დამატების და შედგენილი შემასმენლის სახელადი ნაწილის ფუნქციას.

ფრანგულ ენაში ადიექტური ფრაზემები, შესაძლოა, წარმოდგენილი იყოს როგორც დამოუკიდებელი, ასევე, დამოკიდებული სტრუქტურით. ა. ნაზარიანი მათ გრამატიკულ-სტრუქტურულ მოდელს ასეთ ფორმულირებას აძლევს: ა) კომპონენტი, რომელიც წარმოადგენს შედარების ობიექტს, ბ) კომპონენტი, რომელიც წარმოადგენს დასაყრდენს შედარებისას. ის თან ახლავს რომელიმე კავშირს და შეიცავს შესადარებელ საგანს ან სახეს, გ) კომპონენტი, რომელიც გვიჩვენებს იმ საერთოს, რომელიც ამ ორ წევრს გააჩნია, ანუ ასრულებს „შუამავლის“ როლს მათ შორის. მათი სტრუქტურა ასეთი სახითაა წარმოდგენილი: **Adj + comme +(art.)N**. კიდევ ერთხელ გვინდა ხაზი გავუსვათ იმ გარემოებას, რომ აღნიშნული სტრუქტურით მრავალი ფრაზეოლოგიზმი იძებნება ფრანგულ ენაში:

bourré comme une cantine, ivre comme une soupe, plein comme un boudin, plein comme une barrique, plein comme une bourrique, plein comme une outre, plein comme une vache, rond comme une queue de pelle. bourré comme une huître, "Chargé comme un cycliste" , "Pété comme un coing", "Rond comme un ballon", "Fait comme un Mickey

აღნიშნული ფრაზემები სინტაქსური თვალსაზრისით ასრულებენ იმავე სინტაქსურ ფუნქციას, რომელიც გააჩნია ზედსართავ სახელს, ანუ შესაძლოა შეასრულონ შედგენილი შემასმენლის სახელადი წევრის და, ასევე, დამატების და განსაზღვრების ფუნქცია. Tantale est **ivre comme une soupe**. [BOILEAU, *Héros de romans*.]- შედგენილი შემასმენლის სახ. ნაწ. Aussi voyons-nous d'abord Ixion faisant un somme près de Tantale **ivre mort**-<http://littre.reverso.net/dictionnaire-francais>, ასრულებს განსაზღვრების როლს. „Dès qu'un homme vidait les cruchons, Qu'un **sac à vin** faisait carousse“ (Georges Brassens, Le Grand Pan). -ქვემდებარე. Il est bon de prendre tous les matins **un doigt de vin** avant de sortir-დამატება.[BÉRANGER, *Ma grand 'mère*]<http://www.littre.org/>

ასე რომ, ფრანგული სახელური ფრაზემები მიიღება არსებით სახელზე მეორე არსებითი სახელის, ზედსართავი სახელის, საწყისისა და მიმღეობის მიერთებით.

- ადიექტური ფრაზეოლოგიზმების რიგში განხილულ კომპარატიულ (ადიექტური) ფრაზეოლოგიზმებს, ანალოგები ქართულ ენაში არ ეძებნება.
- ისევე როგორც ქართულში, ფრანგულმა სახელურმა ფრაზემებმა წინადადებაში შეიძლება შეასრულონ ქვემდებარის, დამატების, შედგენილი შემასმენლის სახელადი წევრის ფუნქცია.
- ცვლილება ხდება სქესისა და რიცხვის მიხედვით.

§2.2. ფრანგული ზმნური ფრაზეოლოგიური ერთეულები

ფრანგულ ენაში, ზმნური ფრაზეოლოგიური ერთეულების რაოდენობა დიდია. როგორც ტერმინი მიგვანიშნებს, მათი ძირითადი, გრამატიკულად წამმართველი წევრი არის ზმნა. ისევე როგორც ქართულში, ფრანგული ზმნაც, შესაძლოა, წარმოდგენილი იყოს საწყისით, ან პირიანი ფორმით. აქედან გამომდინარე, მათ შეუძლიათ შეასრულონ როგორც ნომინატიური, ასევე კომუნიკაციური ფუნქციები. ამ თვისებით, ისინი ემსგავსებიან ქართულ ფრაზეოლოგიზმებს. ზმნას შეუძლია შექმნას მრავალი საინტერესო კომბინაცია სახელებთან. გვაქვს, ასევე, მათი ზმნით შედგენილი ფორმები. ჩვენი თემატიკიდან გამომდინარე, მხოლოდ იმ ზმნებს განვიხილავთ, რომლებიც მეტი პროდუქტიულობით გამოირჩევიან. Faire, Boire, Etre, Avoir. ზმნური ფრაზეოლოგიური ერთეულები არ ექვემდებარებიან კონვერსიას, აქედან გამომდინარე, არ შეუძლიათ გადავიდნენ ერთი ლექსიკურ-გრამატიკული ჯგუფიდან მეორეში. ზმნური ფრაზეოლოგიური ერთეულები წარმოდგენილია სხვადასხვა ვარიანტით:

V+ (art/poss.)N V+comme+ (art.)N Vcop + prep.+(art.)N

Avoir le vin + adj. - ასეთი წყობით რამდენიმე გამოთქმა გვხვდება, რაც გამოწვეულია იმით, რომ განსაზღვრული რაოდენობის ღვინის დაღევის შემდეგ ადამიანი სხვადასხვა

ხასიოს ამჟღავნებს: **Avoir le vin gai (triste, mauvais, tendre..)**. »Voilà tes soupçons qui te reprennent, mon bon ami Maffio. Tu as le vin étrangement monotone » (HUGO, *L. Borgia*, 1833, III, 1, p. 148). »Écoute, Dominique, t'as eu une mauvaise vie. Tu picolais et t'avais le vin mauvais » (BARBUSSE, *Feu*, 1916, p. 317).

Porter le vin, Tenir le vin(ღვინის ატანა), »Il porte bien le vin ». **Cuver son vin**(ღვინის მონელება), **Etre pris de vin** (მთვრალი)-*Les maçons pris De vins chantent la Marseillaise* (VERLAINE, *Œuvres compl.*, t. 3, Invest., 1896, p. 355)., **Avoir un pointe de vin**-სიმთვრალე, **S'enivrer de son vin** (საკუთარი ღვინით დათრობა)- საკუთარ თავზე დიდი წარმოდგენის ქონა, **Faire jambes de vin, Boire le vin du marché**- მადარიჩი (გამასპინძლება რაიმე გარიგების დადების შემდეგ), **Mettre de l'eau dans son vin** (ღვინოში წყლის გარევა), **Etre dans le vin** (ღვინოში ყოფნა)-*Quand il était dans le vin, il voulait tout tuer*(როდესაც ღვინო მოერეოდა, უნდოდა ყველა მოეკლა)(SUE, *Myst. Paris*, t. 5, 1843, p. 176).**Etre (Flotter) entre deux vins** (მსუბუქი სიმთვრალე)- *J'étais toujours entre deux vins et me mettais facilement en colère* (CENDRARS, *Bourlinguer*, 1948, p. 198). *Se jeter dans le vin* (ღვინოში გადაეშვა)- ღვინოში თავდავიწყების პოვნა. **Être ivre d'ambition**-ამბიციური, წარმატებებით თავბრუდახვეული.

მოცემულ ფრაზეოლოგიზმებში ზმნები წარმოვადგინეთ საწყის ფორმაში, მაგრამ როგორც საილუსტრაციო მასალა გვიჩვენებს, მათ შეუძლიათ ცვლილება პირსა და რიცხვში, ასევე, შეგვიძლია მათი ჩაყენება სასურველ დროში. გამოვლინდა კიდევ ერთი მორფოლოგიური თავისებურება, კერძოდ: აღნიშნული ზმნები, შესაძლოა, იყოს გარდამავალი, გარდაუვალი, ნაცვალსახელოვანი.

ზმნური ფრაზეოლოგიური ერთეულების სინტაქსური თვალსაზრისით განხილვამ დაგვანახვა მსგავსება ქართულ, იდენტური სტრუქტურის მქონე ფრაზეოლოგიზმებთან, კერძოდ, როდესაც ზმნა წარმოდგენილია ინფინიტივით, წინადადებაში ასეთი ფრაზეოლოგიური ერთეულები ასრულებენ ნომინატიურ ფუნქციას და შესაძლოა წინადადებაში შეასრულონ: ქვემდებარის, შედგენილი შემასმენლის სახელადი ნაწილის, პირდაპირი ან ირიბი დამატების, წინდებულისა

განსაზღვრების ან გარემოების როლი. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ ზმნა პირიანი ფორმით გვხვდება, შეუძლიათ შექმნან როგორც მარტივი, ასევე რთული წინადადება.

ცხრილი1. ორკომპონენტიანი სახელური და ზმნური იდიომების სტრუქტურა

ორკომპონენტიანი იდიომის სტრუქტურა	მაგალითი
1.N+N	ღვინის კოკობი, ბახუსის სტუმარი, ღვინის ბურნა, მაჭრის ქუდი, ღვინის ჭუმპა და სხვა...
2.ADJ+N	სატალახო ღვინო, საბანე ღვინო,
3.PART+ N N+PART	შეჭიჭინებული ღვინითა, აუღებელი სუფრა, ღვინით შეჭიკჭიკებული
4.N+VN ADJ+VN ADV+VN	შემღერება ღვინო ქუდმოხდილი სმა ულვინოდ დათრობა, ღობურად სმა...

კვლევისას შეზღუდულები ვიყავით თემატიკით და შემოვიფარგლეთ მხოლოდ ლექსემა „ღვინის“ კონცეპტოსფეროთი. აღნიშნულის ფარგლებში, ორწევრიანი სახელური იდიომური გამოთქმების სტრუქტურაში ნაცვალსახელისა და რიცხვითი სახელის ხმარება არ დადასტურებულა.

§ 2.3. ქართული ზმნური იდიომური გამოთქმები

ორკომპონენტიანი ზმნური იდიომური გამოთქმებია:

ულვინოდ დათრობა, ქუდმოხდილი სმა, ღვინო მოეკიდა, ღვინო ჩაცეცხლა, ღობურად სმა, ყელის ჩასველება, ცას უცქირე, ძირი დააძახე, საით დაუდეო? საითკენ წვიმდაო? ნუნუასა სწყალობს, მოუკუპრავში ჩაშვება, მირონივით ღვინოა, ბახუსთან მუსაიფი,

ღვინოში ბანაობს, ჭიქას წაუქცევს, ყური შეახურე, ღვინოდარუვდა, აზამბარში მოყვანა, ღვინის ხუხვა, ღვინის გადაღება, ყლაპადაც არ ეყოფა.

ისინი ფართო სპექტრითაა წარმოდგენილი. როგორც სახელი მიგვანიშნებს, მათი ერთ-ერთი კომპონენტი არის ზმნა. „ზმნას ქართულ ენაში დიდი გამომხატველი ძალა აქვს, მას ამ მხრივ მეტყველების ვერც ერთი სხვა ნაწილი ვერ შეედრება. ზმნისაგან იწარმოება ბრუნებადი სიტყვები, რომლებიც მოქმედებას გამოხატავენ რომელიმე პირთან მიუმართავად. ასეთი სიტყვებია საწყისი და მიმღეობა“ (კვაჭაძე, 1981:220). საწყისი, ზმნის ლექსიკურ მნიშვნელობას ასახელებს და გააჩნია შესაბამისი პირიანი ზმნა, რომლის ლექსიკურ შინაარსაც გამოხატავს. მას ასევე მოეპოვება რამდენიმე ზმნური კატეგორია (გეზი და ორიენტაცია, ასპექტი, კონტაქტი და იშვიათად გვარიც). ზოგიერთ ნასახელარ ზმნას არა აქვს საწყისი. მათთვის საწყისის მაგივრობას ასრულებს თვით ის სახელი, რომლისგანაც ნაწარმოებია ზმნის პირიანი ფორმა. ჩვენს შემთხვევაში ასეთად მივიჩნიეთ „მუსაიფი“ - სინტაგმაში „**ბახუსთან მუსაიფი**“. შეგვეძლო ამ და კიდევ რვა ერთეული (1. **უღვინოდ დათრობა**, 2. **ქუდმოხდილი სმა**, 3. **ღობურად სმა**, 4. **ყელის ჩასველება (გასველება)**, 5. **აზამბარში მოყვანა**, 6. **ღვინის ხუხვა**, 7. **მოუკუპრავში ჩაშვება**, 8. **ღვინის გადაღება**) ასეთი იდიომური გამოთქმების განხილვა მოგვეწყო ზმნურ იდიომურ გამონათქვამებთან ერთად. ცნობილია, რომ სახელების მსგავსად, ფრაზეოლოგიურ ერთეულებსაც თავისუფლად შეუძლიათ გადასვლა ერთი მორფოლოგიური კატეგორიიდან მეორეში. ანუ ხდება კონვერსია კატეგორიის ცვლილებით. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მათ შენარჩუნებული აქვთ ძველი სტრუქტურა და, ამავდროულად, ახალიც გააჩნიათ. მგ.: „მთელი ღამე სულ ქუდმოხდილ ღვინოსა **ვსვამდით**, იმის **სმას** (ქუდმოხდილი ღვინის სმას) არაფერი სჯობდა“ (თ. სახოკია, 1979:695). ან კიდევ „კვერნაძე და დახუნდარა ხშირ-ხშირად შემორბოდნენ დუქანში, თითო ჭიქა **ღვინოს ხუხავდნენ...** და გაშპებოდნენ“ (ვ. ლორთქ.); „ერთი ზნე სჭირდა ილიკოს, **ღვინის ხუხვა** უყვარდა“ (ე. ნინოშ.). საწყისით შედგენილი იდიომების სტრუქტურა ასეთი სახით წარმოვადგინეთ:

ა) NP=a(N)+b(VN), ბ) NP=a(PART.)+b(VN) გ) NP=a(ADV)+b(VN).

როგორც ვხედავთ, წყობა ყველგან პრეპოზიციურია და როგორც მოსალოდნელი იყო, საწყისმა ყველგან მეორე ადგილი დაიკავა. პირველ წევრად:

ა) არსებითი სახელია წარმოდგენილი სახელობით, მიცემით და ნათესაობით ბრუნვებში,

ბ) მიმღეობის ხმარების ერთი მაგალითი დაფიქსირდა;

გ) ზმნიზედის ხმარების სამი შემთხვევა დადასტურდა. საბოლოოდ სქემამ ასეთი სახე მიიღო:

$$NP=N\left[\frac{CASE:nom/dat/gen}{NUMBER:sg}\right]+VN\left[\frac{CASE:nom/erg/dat/gen/ins/adv}{NUMBER:sg}\right]$$

საწყისს შეუძლია მიიღოს სხვადასხვა ბრუნვის ფორმა, ხოლო, რაც შეეხება რიცხვს, მას მხოლოდ მხოლობითი რიცხვის ფორმით ვხვდებით.

ზმნიზედისა და საწყისის შეერთებით მიღებული ფორმის განხილვას ცალკე აღარ შევუდგებით ზმნიზედის ბუნებიდან გამომდინარე, რადგან იგი დამოუკიდებელ და ფორმალურ სიტყვას წარმოადგენს და წინადადების წევრებთან გრამატიკულ ურთიერთობებში არ შედის. ის უმრავლეს შემთხვევაში ზმნასთან ამყარებს კავშირს და ცალკე ლექსიკურ ერთეულს წარმოადგენს.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მიმღეობა იგივე სახელზმნაა, ზმნის ფუძისაგან წარმოქმნილი სიტყვაა, რომელიც წინადადებაში ისეა გამოყენებული, როგორც ზედსართავი სახელი. მას შეუძლია განსაზღვრების ან შედგენილი შემასმენლის სახელადი ნაწილის ფუნქციის შესრულება. მისი მონაწილეობა იდიომური გამოთქმის შემადგენლობაში სქემატურად ასე გამოისახება:

$$NP=a(PART)+b(N) \text{ ან } NP=a(N)+b(PART)$$

მიმღეობისა და არსებითი სახელის კომბინირებითაა მიღებული შემდეგი იდიომური გამოთქმები: **შეჭიჭინებული ღვინითა, ღვინით შეჭიკჭიკებული და აუღებელი სუფრა**. ერთ მათგანში, კერძოდ, „შეჭიჭინებული ღვინითა“-პოსტპოზიციური წყობაა, ხოლო დანარჩენი ორი-პრეპოზიციური წყობითაა მოცემული. სამივე შემთხვევაში ვნებითი გვარის მიმღეობა წარმოდგენილია მსაზღვრელის ფუნქციით და შეწყობილი აქვს სახელობითსა და მოქმედებითში მდგარი არსებითი სახელები. აქვე

აღნიშნება სუბსტიტუცია: **შეჭიჭინებული-შეჭიკჭიკებული**. დავამატებთ, რომ ჩვენ შემოვიფარგლეთ ღვინის სემანტიკით. აღნიშნული განხილვა ეხება მხოლოდ ამ სფეროში მოძიებულ იდიომატურ გამოთქმებს და არ გვაქვს პრეტენზია ვილაპარაკოთ მთლიანად ქართულ სპექტრზე.

ზმნა მოქმედებას აღნიშნავს და გააჩნია შემდეგი გრამატიკული კატეგორიები: პირი, რიცხვი, დრო, კილო, ასპექტი, ჯერობა, აქტი, გვარი, ქცევა და სხვა. მორფოლოგიური თვალსაზრისით ზმნა რთული შინაარსის მქონე მეტყველების ნაწილია. მის ერთ ფორმას შეუძლია რამდენიმე ცნება გამოხატოს. ჩვენ მიერ მოძიებული ზმნური იდიომური გამოთქმების რაოდენობამ შეადგინა 21 ერთეული. მათი სტრუქტურა პირობითად ასე გამოიხატება: $VP=a(N)+b(V)$ $VP=a(ADV)+b(V)$.

როგორც ჩანს, აღნიშნულ სტრუქტურებში ზმნა იმატებს არსებით სახელს, ხოლო სახელადი წევრი იკავებს ზმნისადმი დაქვემდებარებულ პოზიციას და კონსტრუირდება სახელობით, მიცემით და ნათესაობით ბრუნვებში. აღნიშნულ მოვლენას სქემატურად შემდეგნაირად გამოვსახავთ:

$$VP=N \frac{\text{CAISE:nom/dat/gen}}{\text{NUMBER:sg}} + \frac{V}{\text{NUMBER:sg}}$$

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მოძიებულ იქნა იდიომები, რომლებშიც პირველ წევრს ზმნიზედა წარმოადგენს. მათი რაოდენობა აღირიცხა ოთხი ერთეულით და ოთხივე მათგანში ადგილის ზმნიზედაა წარმოადგენილი. ზედსართავი სახელის, ნაცვალსახელის ან რიცხვითი სახელის ხმარება არ დაფიქსირებულა, რაც განპირობებულია ამ თემაზე მოძიებული მასალის სიმწირით.

ამრიგად, ორკომპონენტიანი სახელური იდიომების შემთხვევაში, არსებითი სახელი მართავს შიდა კავშირებს. ამყარებს მსაზღვრელ-საზღვრულის ურთიერთობას პრეპოზიციური ან პოსტპოზიციური წყობით. რედუქციის შესაძლებლობა გამორიცხულია, გავრცობას ექვემდებარება რამდენიმე მათგანი. ზმნური იდიომური გამოთქმების შემთხვევაში წამყვან კომპონენტად გვევლინება ზმნა, რომელიც ავლენს მისთვის დამახასიათებელ მორფო-სინტაქსურ თვისებებს.

§ 2.4. სამი და მეტწევრიანი იდიომური გამოთქმები:

მათი საერთო რაოდენობა დაფიქსირდა 21 ერთეულით: სამწევრიანი იდიომების სტრუქტურა ხშირად ძალიან ემსგავსება მარტივი წინადადების სტრუქტურას. ეს განსაკუთრებით ეხება:

ა) $VP=a(N)+b(V)+c(N)$ და $VP=a(N)+b(N)+c(V)$ სტრუქტურის მქონე იდიომებს: **თავში ამხანაგი უზის, ლართხი გამოუჩინე ჭიქას, გოლვა ჩაგვიდგა ყელში, ჭურჭელს ძირი მოუმშრალა**. როგორც ვხედავთ, მათი ერთი წევრი ზმნაა, რომელიც სახელისგან ითხოვს გარკვეული ბრუნვის ფორმებს (ორპირიანი ზმნის შემთხვევაში სახელობითს, ხოლო სამპირიანი ზმნის შემთხვევაში-სახელობითსა და მიცემითს). მაგ: ჭურჭელს ძირი მოუმშრალა, ღვინოს ბუნგი მისცა, ღვინოში სული ამოსდის. შეგვიძლია, ასევე, დავამატოთ, რომ ზოგჯერ სახელური კომპონენტებიდან ერთ-ერთი წევრი არსებითი სახელითაა გამოხატული, მაგრამ გარემოების ფუნქციას ასრულებს. გოლვა ჩაგვიდგა ყელში, თავში ამხანაგი უზის, ღვინოში დარდის ჩაკვლა.

$$VP=N[\frac{CAISE:nom/}{NUMBER:sg}]+VI+N[\frac{CAISE:nom/dat}{NUMBER:sg}]$$

$$VP=N[\frac{CAISE:dat}{NUMBER:sg}]+N[\frac{CAISE:nom}{NUMBER:sg}]+V$$

ბ) ახლა განვიხილოთ ის იდიომური გამოთქმები, რომელთა ერთ-ერთი წევრი საწყისის ფორმითაა წარმოდგენილი. მათი რაოდენობა შეადგენს 10 ერთეულს, ხოლო სტრუქტურა ასე გამოისახება: $VP=N+N+VN$ ან $VP= N+VN+N$.

როგორც ვხედავთ, მათ შემადგენლობაში ზმნა არ გვხვდება, საწყისი ასრულებს სუბიექტის ფუნქციას და ორივე სახელადი წევრები მას განსაზღვრავენ. ასეთ შემთხვევაში სახელები იღებენ:

ა) ნათესაობითი ბრუნვის ფორმებს. მაგ: **ღვინის ქუდის გატეხვა, ხატის ღვინის დაღევა, ძირის აკვრა თასისა;**

ბ) მიცემითი და ნათესაობითი ბრუნვის ფორმებს. მაგ: ქვევრში თავის ჩახრჩობა, თავში ასვლა ღვინისა. (ვუკ.ბერიძე). მათი მორფოლოგიური სტრუქტურა ასეთი სახით გამოისახება:

$$N[\frac{CAISE:erg}{NUMBER:sg}] + N[\frac{CAISE:erg}{NUMBER:sg}] + VN$$

$$N[\frac{CAISE:dat}{NUMBER:sg} + POST] + VN + N[\frac{CAISE:erg}{NUMBER:sg}]$$

სამკომპონენტური იდიომური გამოთქმების სტრუქტურა:

სტრუქტურა:	მაგალითი
N+ V+ N	გოლვა ჩაგვიდგა ყელში, ლართხი გამოუჩინე ჭიქას...
N + N+ V	თავში ამხანაგი უზის, ღვინოს ხელი აქვს...
N+VN+N	თავში ასვლა ღვინისა....
N+N+VN	ღვინის ქუდის გატეხვა, ძირის აკვრა თასისა....

1. მინავ, ნუ გასტყდები და ღვინოვ, ნუ დაიღვრები, 2. ერთი შემღერება ღვინო თუ მომივა მთელ ვენახშიო, 3. ღვინის მიერ თავის მოტაცება, 4. ღვინო ახარებს გულსა კაცისას, 5. ღვინო ისეთია, რომ კაჭკაჭს (ყვავს)დააჩხავლებს, 6. ღვინო მტკვრის ტოტად გადმოშვებული, 7. ფრჩხილზე ღვინის კოკობის დასმა, 8. [ისე ცოტა ღვინო მომივიდა], ქვევრში ჩაყვრებად არა ღირდაო.

ღვინის მიერ თავის მოტაცება-ძალიან დათრობა, ძლიერი სიმთვრალის გამომხატველია.

ლექსიკონში მოცემულ სიტყვა-სტატიაში, მოქმედებას მასდარი გამოხატავს, მაგრამ მოვიძიეთ აღნიშნული იდიომის ზმნური ვარიანტიც: „ვის ღვინომ თავი მოსტაცა, შეექმნა გარეთ გასხმანი“ დიდმოურავიანი [www.nplg.gov.ge/ ebooks/](http://www.nplg.gov.ge/ebooks/) (მოდ.20.02.2015).

ასევე სახელშემოსხმარების შემთხვევა გვაქვს მომდევნო იდიომშიც: **ფრჩხილზე ღვინის კოკობის დასმა**. $N+N+N+VP$ -არის მისი შესატყვისი ფორმულა. **ღვინო მტკვრის ტოტად გადმოშვებული-მისი** მორფოლოგიური სტრუქტურა ასე გამოისახება: $N+N+N+PART$. აღნიშნულ კონსტრუქციაში მთავარი წევრია ღვინო, ხოლო დანარჩენები მსაზღვრელის ფუნქციას ასრულებენ.

„ლიანქერივით ღვარადშვებული, ღვინო მტკვრის ტოტად გადმოშვებული“. ამ შემთხვევაშიც, ლაპარაკია დიდი რაოდენობის ღვინოზე. მდინარე მტკვარი, საქართველოს წყალუხვი მდინარე, ღვინის აღმატებულ რაოდენობას გამოხატავს.<http://urakparaki.com/?m>. **ღვინო ისეთია, რომ კაჭკაჭს (ყვავს) დააჩხავლებს-** მოცემული ფრაზეოლოგიზმი ღვინის ხარისხის მაჩვენებელია. განსახილველი დაგვრჩა ფრაზეოლოგიზმი: **ღვინო ახარებს გულსა კაცისას**, რომელიც ბიბლეიზმია და გვხვდება ფრანგულ ენაშიც.

მცირე რაოდენობის ღვინის აღმნიშვნელი ფრაზეოლოგიური გამოთქმა მოვიძიეთ თ.სახოკიას ლექსიკონში: **შიგ (ჭიქაში) ჩასტოვე ღვინო, რომ ანგელოზმა ფეხები დაიბანოსო**. [ისე ცოტა ღვინო მომივიდა], **ქვევრში ჩაყვრიებად არა ღირდაო-** ამ გამოთქმას კი ვუკოლ ბერიძის ლექსიკონში მივაკვლიეთ. „სიტყვის კონა იმერულ და რაჭულ თქმათა“<http://www.webmix.ge/vvi/doc>.

ჩვენ განვიხილეთ იდიომური გამოთქმების ფორმალური ანუ მორფო-სინტაქსური სტრუქტურები, მაგრამ იდიომური გამოთქმების შიგნით არსებობს ლექსიკური და სემანტიკური კავშირები. თავის მხრივ, სემანტიკური კავშირი არის სამი სახის: 1. იდიომური გამოთქმის არც ერთი კომპონენტი არ ფიგურირებს მის მნიშვნელობაში. მაგ: **ქვევრში თავის ჩახრჩობა-** ღვინის უზომო სმა, **ცას უცქირე-სულ** გამოსცალე ღვინით სავსე ჭიქა, **შიგ წვეთიც არ ჩასტოვო**, **ღვინის აღმური ასდიოდა-** სიმთვრალე ეტყობოდა 2. იდიომური გამოთქმის ყველა კომპონენტი ფიგურირებს მის მნიშვნელობაში. მაგ: **ღვინის ქუდის გატეხვა-**მაჭრის თავზე მოგდებული და გამაგრებული ჭაჭის ჩატეხვა ქვევრის დარევის დროს, **ფრჩხილზე ღვინის კოკობის დასმა-**ყანწის დაცლისას ერთი წვეთი ღვინის ფრჩხილზე დასმა. 3. იდიომური

გამოთქმის მხოლოდ ნაწილი ფიგურირებს მის მნიშვნელობაში. მაგ: **ლვინო ჩაცეცხლა**-არ უნდა დაელია, მაგრამ მაინც დალია, **ლვინოს ხელი აქვს**-ლვინოს არასასიამოვნო გემო აქვს.

საინტერესო სურათს გვაძლევს უარყოფით ფორმაში ჩაყენებული იდიომების განხილვა. მაკა ადვადის მიხედვით, ნაწილაკები ხშირად გამოხატავენ კონტექსტუალური მნიშვნელობის ნიუანსებს და ადრესატის დამოკიდებულებას გამოთქმული მოსაზრების მიმართ. შესაბამისად, მათ დიდი პრაგმატული დატვირთვა გააჩნიათ, გამოხატავენ ილოკუციურ ძალას (ადრესატის ინტენციას), აძლიერებენ ან ასუსტებენ მას. <http://www.spekali.tsu.ge/>. ჩვენს შემთხვევაში განვიხილავთ 4. იდიომს, რომლებშიც გვხვდება უარყოფითი ნაწილაკები:

1. **არც ღვინოა, არც წყალი**, 2. **მინაგ, ნუ გასტყდები და ღვინოვ, ნუ დაიღვრები**, 3. **ყლაპადაც არ ეყოფა**, 4. **ქვევრში ჩაყვირებად არა ღირდაო**. აღნიშნულ ფრაზეოლოგიზმებში, უარყოფით ნაწილაკებს (არც, ნუ, არ, არა) პრაგმატული დატვირთვა გააჩნიათ. მათი ჩამოშორებით, რადიკალურად შეიცვლება სემანტიკა და შეუძლებელი გახდება მათი დემონსტრირება, ფიგურალური გამოთქმების რანგში. მოცემული მოსაზრების საილუსტრაციოდ, განვიხილოთ ორი ფრაზეოლოგიური ერთეული:

არც ღვინოა, არც წყალი-უხეირო, უგერგილო. აღნიშნული ფრაზეოლოგიზმი, ორი ასპექტითაა საინტერესო: ა) როგორც აღვნიშნეთ, შეიცავს უარყოფით ნაწილაკებს და ბ) მისი ხმარება საილუსტრაციო მასალაში დაფიქსირებულია, როგორც მხოლოდითი, ასევე, მრავლობითი რიცხვის ფორმით: „ქალი რომ გამაცანი, არც ღვინოა, არც წყალი, ღმერთმა პატრონს მოახმაროს“ (თ.სახოკია), „უმცროსი რძლები ხომ არც წყალი იყვნენ და არც ღვინო(ბანოვანი). ქვემდებარე არ არის წარმოდგენილი, ღვინოა-შედგენილი შემასმენელია. არც- უარყოფითი ნაწილაკი, ახდენს ასევე სახელების მარკირებას. ერთმანეთთან შედარებულია ორი რადიკალურად განსხვავებული სიტყვა: ღვინო და წყალი, მაგრამ ფრაზეოლოგიზმის მნიშვნელობაში არც ერთი მათგანი არ ფიგურირებს. მისი რედუცირება შეუძლებელია. შეუძლებელია, ასევე, უარყოფითი ნაწილაკების

ჩამოშორებაც, რადგან ამ შემთხვევაში გამოთქმა ფიგურალურობას დაკარგავს და გადავა თავისუფალი გამოთქმის რანგში

მინავ, ნუ გასტყდები და ღვინოვ, ნუ დაიღვრები–ერთმანეთთან სიამტკბილობით არიან. „ამის შემდეგ ნათლია და ნათლიმამა ისეთ განწყობილებაში იყვნენ, რომ მინავ, ნუ გასტყდები და ღვინოვ, ნუ დაიღვრებიო(მელან). ორი დამოუკიდებელი წინადადება დაკავშირით არიან ერთმანეთთან დაკავშირებულები. საინტერესოა მისი სემანტიკა: მინის ჭურჭელშია ჩასხმული ღვინო და არც ჭურჭელი გატყდება, არც ღვინო დაიღვრება. მიუხედავად კომპონენტთა სიმრავლისა, არც ერთი მათგანი არ ფიგურირებს ფრაზეოლოგიზმის მნიშვნელობაში, ხოლო მისი ფიგურალურობა განპირობებულია „არც“ უარყოფითი ნაწილაკის ყოფნით მის შემადგენლობაში.

ორი იდიომი მოცემულია კითხვით ფორმაში: **საით დაუდგო? საითკენ წვიმდაო?** ორივე მათგანში ირონიული დამოკიდებულებაა გამოხატული მთვრალი ადამიანის მიმართ. მის მიერ შესმული ღვინო შედარებულია ტვირთს და წვიმას, ხოლო კითხვით ფორმაში ჩაყენება იდიომებს ექსპრესიულობას მატებს.

როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, ფრაზეოლოგიური ერთეულების შეფასებისას, გასათვალისწინებელია სამი კრიტერიუმი: მორფო-სინტაქსური (გრამატიკული) სტრუქტურა, ლექსიკური სტრუქტურა და სემანტიკური სტრუქტურა. ჩვენ დავიწყეთ გრამატიკულ-სტრუქტურული ფორმის განხილვა-აღწერით, მაგრამ ცხადია, რომ ჩვენს მიერ ჩატარებული კვლევა, რომელიც ფრაზეოლოგიური ერთეულების მხოლოდ გარეგნულ ფორმას აღწერს, ვერ წარმოაჩენს ფრაზეოლოგიური ერთეულების არსს, ექსპრესიულობას, იმ მთავარ ღირსებას, რის გამოც შესულნი არიან ენის ლექსიკის საგანძურში.

ფრაზეოლოგიზმებს ნაკლებად ახასიათებთ პოლისემიურობა. ა. ნაზარიანი ამ ფაქტს ასეთ ახსნას უძებნის: „ყოველი ახალი მნიშვნელობის მიღებისას, ფრაზეოლოგიური ერთეულების ხმარების სიხშირე იზრდება; გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ რაც უფრო ხშირად ხმარობენ ფე, მით უფრო ჩქარა ცვდება, და სუსტდება მისი ექსპრესიული ზეგავლენა“ (ნაზარიანი, 1976:214).

§3. ანდაზები

ანდაზები ერის ლინგვისტურ სიმდიდრეს წარმოადგენს. მათი ფორმირება ხდება ენის წიაღში. საინტერესოა, როგორი დამოკიდებულება გააჩნიათ ფრანგებსა და ქართველებს, ისტორიულად და მენტალურად განსხვავებულ ამ ორ ერს, მოცემული თემატიკის მიმართ; რა ლინგვისტური სტატუსით განიხილავენ პარემიებს. ადვილი დასაშვებია, რომ ფრაზეოლოგიზმების მსგავსად, აქაც ვიპოვოთ მსგავსი სემანტიკური ვარიანტები, გამოხატული სოციალური თავისებურებით, რომლებიც მრავლად შეგვხვდა ფრაზეოლოგიზმების განხილვისას. მიღებული შედეგი შესაძლებლობას მოგვცემს დავადგინოთ განსახილველ კულტურათა მსგავსების ჩარჩოები.

გვინდა დავიწყოთ მ. პრივატის მიერ დასმული ორაზროვანი შეკითხვით: „რა არის ანდაზა? როგორი ახსნა მუყუმებნოთ მის განმარტებას? მიუხედავად მისი მარტივი გარეგნული იერისა, ის გორდიას კვანძს წარმოადგენს პარემიოლოგებისთვის“ (Private, 1999: 625-633). შევეცადოთ პასუხი გავცეთ შეკითხვას და გავარკვიოთ ანდაზის რაობა. გერმანელი ლინგვისტის Seiller -ის მიხედვით იმისათვის, რომ გამოთქმას ანდაზის სტატუსი მიენიჭოს, უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ ოთხ კრიტერიუმს: ა)უნდა იყოს ტრადიციების ამსახველი; ბ)დამრიგებლური; გ) მოიპოვოს საყოველთაო აღიარება; დ)იმდენად სხარტი, რომ ვინც მას მოისმენს, ადვილად დაიხსომოს და შემდეგ გაიმეოროს(Seiller,1922:11), ციტირებული J. Zouogbo-ს მიერ(J. Zouogbo,2009:68).

იმავე განმარტებას იძლევა ლ. კვაჭაძეც, მხოლოდ ამატებს ორ ნიუანსს: ა)ანდაზას ახასიათებს ვარიანტულობა, ბ) ბევრ ანდაზას რიტმული წყობა აქვს (კვაჭაძე, 1981:46). ქართული და, ზოგადად, ანდაზების მსგავს დეფინიციას გვაძლევს ა. თაყაიშვილი, ერთის დამატებით: ანდაზა ენაში მზა ფორმით არსებობს (თაყაიშვილი,1961:100).

ანდაზის დეფინიციას საბოლოოდ ასეთი ფორმულირება მივცეთ: 1. ენაში მზა ფორმით არსებობს, 2. დიდაქტიკურია, 3. წინადადების ფორმისაა, 4. სხარტია და ხშირად რიტმული, 5. ტრადიციების ამსახველი, 6. ახასიათებს ვარიანტულობა.

ვიდრე უშუალოდ ანდაზების განხილვას შევუდგებით, მინდა ხაზი გავუსვა ანდაზის დამახასიათებელ კიდევ ერთ თვისებას, რომელიც ასეთი სახითაა მოცემული Seiller-ის მიერ: ანდაზები წარმოიშვა ხალხის წიაღში და წარმოადგენს მათი შემქნელი ხალხის ფსიქოლოგიისა და სოციალური ჩვეულებების ანარეკლს. ისმის შეკითხვა: რომელ ერს მივაკუთვნოთ ამ მხრივ პრიორიტეტი, არსებობს კი მეცნიერულად დასაბუთებული ანალიზი იმისა, რომ პატიოსნება, გულწრფელობა, სიმამაცე, უქნარობა ან მოტყუება- ანდაზებში გამოხატული ეს და კიდევ მრავალი სხვა თვისებები, დამახასიათებელია ერთი, რომელიმე ერისთვის და უცხოა მეორისთვის? რა თქმა უნდა პასუხი უარყოფითია, მაგრამ ისტორია გვიჩვენებს, რომ ყველა ერს აქვს რაღაც განსაკუთრებული, მისთვის დამახასიათებელი და მკვეთრად გამოხატული ერთი რომელიმე თვისება.

ჩვენ მიერ განხილული თემატიკის ფარგლებში, ვერ გავაკეთეთ დასკვნები ქართველი და ფრანგი ხალხის დასახასიათებლად, მაგრამ მოძიებულ ანდაზებზე დაყრდნობით, შევძელით გაგვერკვია:

- ა) რას წარმოადგენს მათთვის ღვინო, როგორც სასმელი;
- ბ) მათი დამოკიდებულება ღვინის მოხმარებაზე;
- გ) იმდენად მნიშვნელოვანია მათთვის ღვინო, რომ ხშირად იყენებენ, როგორც შესადარებელ ობიექტს.

აღნიშნულის გათვალისწინებით და მოძიებულ მასალაზე დაყრდნობით, ქართული და ფრანგული ანდაზების დავაჯგუფეთ თემატიკის მიხედვით:

ა) ქართული ანდაზები, რომლებშიც ფიგურირებს ღვინის ხარისხი და მისი დადებითი თვისებები:

- ღვინოს დავლევ მარგულსა, არც წელს მატკენს, არც გულსა;
- პური და ღვინო ძველი სჯობია, ბატონი კი ახალიო;
- კარგი ღვინის ნაძირალი, კარგი კაცის ნაცოლარი;
- კაი სიტყვა-კაი მთქმელი, კაი ღვინო- კაი მსმელი;
- თივა მთისა სჯობს რეგვენო, პური და ღვინო ბარისა;

ბ) ღვინის სმისას უფროს-უმცროსობის ტრადიცია:

- ღვინო უფროსსაო, წყალი- უმცროსსაო;
- დიაკვანს რომ ღვინო მოსწყურდება მღვდელს მიაწოდებს, შემდეგ ჯერი ჩემზედ მოვაო;

გ) სტუმარ- მასპინძლობა და ამ ტრადიციის პატივისცემა:

- პური და ღვინო სტუმარსა წავა შინ მოაგონდებაო;
- ჩემი პურ-ღვინით გამაძლარი, ცას მევე მატეხს თავზედაო;
- ჩვენსას მოხვალ ღვინოს ყლურჭავ, თქვენსას მოვალ- თვალეხს ხუჭავ;
- ბაბე ცხონდეს სხვის პურ-ღვინოზეო.

დ) ღვინის გადამეტებული მოხმარების შედეგად გამოწვეული უარყოფითი შედეგები:

- ღვინით გაღახულს, ჯოხით გაღახული ჯობიაო;
- ღვინო გართმევს გონებასაც და ქონებასაცო;
- ღვინომ კასრი გახეთქა და კაცს რას უზამსო;
- ღვინომ ხე გახეთქა და კაცს რაღას უზამსო;
- ღვინოს დაუმეგობრდები და ნამუსს დაემშვიდობებიო;

ე) ღვინის დადებითი თვისება და ის აღმატებული ადგილი, რომელიც მას უჭირავს ქართველი ადამიანის ცხოვრებაში:

- ღვინოსა და პურს არ ეღალატებისო;
- ღვინო კი არა, მსმელი აშავებსო;
- პარკით პურს ნუ მომპარავ და გოგრით ღვინოსაო;
- ჭიქა ღვინომ ამოღებული ხმალი ჩააგოო;
- აღებულმა ჭიქამ, ამოღებული ხმალი შეაჩერაო;
- გლეხმა კაცმა რა გაყიდაო? პური და ღვინოო; რა იყიდაო?- ისევ ისაო;
- მუსულმანმა ერთი ჭიქა ღვინო ნეხვს დაასხა -აყვავოსო, ყვავმა დალიოს და ბულბულად იქცესო.

ვ) ღვინო ზომიერად უნდა დალიო, თორემ, შესაძლოა, ბევრი უარყოფითი შედეგი მოჰყვეს:

- ღვინოში მეტი ხალხი იხრჩობა, ვიდრე წყალშიო;
- ღვინომ თქვა ჭიჭინაურმა: უცეცხლოდ წამოვდუღდები, ჭკვიანსა კაცთან ბრძენი ვარ, გიჟ კაცთან წამოვგიჟდები;
- ღვინო მუნჯს ენას ამოადგმევინებს და ბრძენს დაამუნჯებს.
- ვინც სვამდა, ისევ იმას სწყუროდაო;

ზ) სხვადასხვა: აღნიშნულ ანდაზებში ლაპარაკი არ არის პირდაპირ ღვინოზე, მას ალეგორიული დატვირთვა გააჩნია და ზოგადი მნიშვნელობითაა ნახმარი:

შეუცვლელი არავინაა: ვაი, ბატონო, მეღვინე მოგიკვდაო და ვაი მეღვინის ბრალი, თორემ ბატონი მეღვინეს კიდევ იშოვნისო;

ვალის აღება კარგი არარის: ნისიად ნაყიდი ღვინო ორჯერ ათრობსო;

საქმის დაბოლოებამდე არ უნდა იზეიმო: ღვინო არსად იყო და ეშმაკები ტიკებს ალბობდნენო;

ღვინო გამოყენებულია როგორც ქრთამი: წისქვილს ჩემი ეყაროს და ვინც რა უნდა თქვასო; ხაჭაპურები და ღვინო ხომ თავისას ფქვავსო; ვინც რა უნდა თქვას, ჩვენ კი ჩვენი ვთქვათ.

სიძუნწე საძრახისი თვისებაა: წუწურაქა კაცის ღვინო, კაჭკაჭს დააჩხავლებსო; ადამიანის სილალე და თავისუფლება იგრძნობა ანდაზაში: ღვინოსაც ვსვამ, მაყრულსაც ვმღერო; ხალხი არ ივიწყებს ზოგიერთი სასულიერო პირის სიხარბეს და ირონიული ტონით გამოხატავს თავის დამოკიდებულებას:

- მღვდელი, რა გირჩევია: ქალი, ქადა, ქათამი თუ ღვინოო.
- ქალმა ქადა და ქათამი მარანში წამოიღოსო.

2. ფრანგული ანდაზები:

ა) კარგი ღვინო სამარგებლოა:

- -Qui bon vin boit Dieu voit- (ვინც კარგ ღვინოს სვამს, ღმერთს ხედავს)
- Qui mange bien, boit bien; Qui boit bien, dort bien; Qui dort bien, ne pêche pas; Qui ne pêche pas va au ciel !- ვინც კარგად ჭამს, კარგად სვამს; ვინც კარგად სვამს, კარგად ძინავს; ვისაც კარგად ძინავს არ ცოდავს; ვინც არ ცოდავს, ზეცაში ადის!
- Avec bon pain, bonne chère et bon vin, on peut envoyer promener le médecin- (გემრიელი პურით, ხორციით და ღვინით, ექიმს გააგზავნი სასეირნოდ)- კარგად თუ დანაყრდები, ექიმიც აღარ დაგჭირდება;

ბ) ღვინო აუცილებელი და უპირატესი პროდუქტია:

- Si le vin manque, il manque tout -თუ ღვინო არ გაქვს, არაფერიც არ გქონია;
- Le Christ n'a pas changé le vin en eau, mais l'eau en vin- ქრისტემ ღვინო კი არ გადააქცია წყლად, არამედ წყალი -ღვინოდ;
- Un âne ne boit que s'il a soif, mais parce qu'il ne boit que de l'eau-ვირი მხოლოდ მაშინ სვამს, როდესაც სწყურია, მაგრამ ვირია იმიტომ, რომ მხოლოდ წყალს სვამს;
- Après la soupe, un coup de vin vole un écu au médecin- სუპის შემდეგ ერთი ჭიქა ღვინო, ექიმთან ვიზიტს აგარიდებს;
- Au matin, bois le vin blanc, le rouge au soir, pour faire le sang- დილით თეთრი ღვინო დალიე, წითელი კი საღამოს, სისხლის მოსამატებლად;
- Un verre de vin tire souvent mieux que deux boeufs- (ერთ ჭიქა ღვინოს ზოგჯერ ორ ხარზე მეტი ძალა აქვს)- ღვინო ადამიანს ძალას მატებს;
- Un verre de vin est une chaude fourrure- (ერთი ჭიქა ღვინო, თბილი ქურქის მაგივრობას გაგიწევს)-ღვინო შეგათბობს;

გ) ღვინის გადამეტებული მოხმარების შედეგად გამოწვეული უარყოფითი შედეგები:

- Un ivrogne remplit plus souvent son verre que ses engagements-ლოთი თავის შემოსავალზე უფრო ხშირად, თავის ჭიქას ავსებს; გასავალი მეტი აქვს, ვიდრე შემოსავალი;
- Entre les verres, les affaires se taisent – (ჭიქებს შორის საქმეები ჩუმად არიან)- როცა სვამ, საქმეს ვეღარ აკეთებ;

დ) ღვინოსავამ ადამიანს უჭირს საიდუმლოს შენახვა:

- Bon vin, mauvaise tête (კარგი ღვინო, ცუდი თავი)- ღვინო გონიერებას გაკარგვინებს;
- Le vin entre et la raison sort -ღვინო შედის, გონება გამოდის.
- Ce que le sobre tient au coeur, est sur la langue du buveur-ღვინო ადამიანს აალაპარაკებსო; რაც ფხიზელს გულში აქვს, ის მთვრალს ენაზე აკერია; ღვინო კაცს სწორეს ათქმევინებსო;
- Le vin fait surnager les secrets - ღვინო წამოატივტივებს საიდუმლოებებს
- Autant de vin il entre, autant de secrets qui sortent- (რაც მეტი ღვინო შედის, მეტი საიდუმლო გამოდის)

ე) ღვინო ნახმარია ზოგადი მნიშვნელობით, არგუმენტების გასამყარებლად:

- Le vin est tiré, il faut le boire (დასხმულ ღვინოს შესმა სჭირდება), დაწყებული საქმე უნდა დაამთავრო.
- On ne connaît pas le vin au cercle- ადამიანი გარეგნობით არ ფასდება;
- Qui a bu boira –(ვისაც ერთხელ დაუღევია, კიდევ დაღევს)- ცოდვის ჩამდენს ვერ გამოასწორებ; ადამიანისთვის მავნე ჩვეულებების დავიწყება ძნელია;
- Vin versé n'est pas avalé (დასხმული ღვინო შესმულად არ ითვლება)- დაწყებულ საქმეს დამთავრება ჭირდება.
- Je boirai après vous- (თქვენს შემდეგ დავღევ) თქვენზე მეტხანს ვიცოცხლებ.

ვ) ფრანგულ ანდაზებს ახასიათებთ ვარიანტულობა, ზოგჯერ ერთ მათგანს რამდენიმე ვარიანტი გააჩნია:

- On ne connaît pas le vin au cercle- ადამიანი გარეგნობით არ ფასდება
- On ne connaît pas le vin au cercle, ni l'homme à l'habit.
- Un bon verre de vin enlève un écu au médecin- (ერთი ჭიქა ღვინო ექიმს უფულოდ ტოვებს)- ღვინო კარგია ჯანმრთელობისთვის
- Après la soupe, un coup de vin vole un écu au médecin- სუპის შემდეგ ერთი ჭიქა ღვინო, ექიმთან ვიზიტს აგარიდებს;

ვარიანტულობა გამოვლინდა ქართულ ანდაზებშიც:

- ღვინომ კასრი გახეთქა და კაცს რას უზამსო;
- ღვინომ ხე გახეთქა და კაცს რაღას უზამსო;
- ღვინომ ქვეერი გახეთქა, კაცი ვერაო;
- ღვინო ქვეერსაც ხეთქავსო;

დასკვნა: საანალიზო ენების შეპირისპირებით მივიღეთ შემდეგი სურათი:

ქართული ანდაზები	ფრანგული ანდაზები
ანდაზები, რომლებშიც ფიგურირებს ღვინის ხარისხი და მისი დადებითი თვისებები:	გამოვლინდა
ღვინის სმისას უფროს-უმცროსობის ტრადიცია:	არ გამოვლინდა
სტუმარ- მასპინძლობა და ამ ტრადიციის პატივისცემა:	არ გამოვლინდა
ღვინის გადამეტებული მოხმარების შედეგად გამოწვეული უარყოფითი შედეგები:	გამოვლინდა
ღვინოს უჭირავს აღმატებული ადგილი, ქართველი ადამიანის ცხოვრებაში:	ღვინოს უჭირავს აღმატებული ადგილი, ფრანგი ადამიანის ცხოვრებაში:

ღვინო ზომიერად უნდა დალიო, თორემ შესაძლოა ბევრი უარყოფითი შედეგი მოჰყვეს:	გამოვლინდა
სხვადასხვა; დაგმოზილია: სიძუნწე, ვალის აღება, ქრთამის მიცემა, წინამასწარობა.	გამოვლინდა
ღვინო ნახმარია ზოგადი მნიშვნელობით, არგუმენტების გასამყარებლად:	გამოვლინდა

შეპირისპირებამ დაგვანახა, რომ ღვინის მოხმარებასთან დაკავშირებით ქართველები და ფრანგები მსგავს შეხედულებებს ავლენენ, მაგრამ აღმოვაჩინეთ განსხვავებაც, კერძოდ: ფრანგულ ანდაზებში არ არის გამოკვეთილი უფროს-უმცროსობის, სტუმარ-მასპინძლობის ტრადიციები; როგორც ფრანგული ასევე ქართული ანდაზებისთვის საერთოა შემდეგი პათოსი: ღვინო ზომიერად მოხმარებული ჯანმრთელობისთვის სამარგებლოა, გადამეტებული კი -საზიანო. ფრაზეოლოგიური ერთეულებისა და ანდაზების სემანტიკურმა განხილვამ კიდევ ერთხელ, ცხადად დაგვანახა, რომ ისინი სამყაროს ეროვნული სურათის ეთიკურ- ზნეობრივ პარამეტრებს წარმოაჩენენ.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ზოგი ანდაზა განმარტების გარეშე გაუგებარია. იმავე აზრს გადმოგვცემს ხ.თუმანიშვილი: „ანდაზის დეშიფრირების დროს მიმდინარე არსებითში წვდომის პროცესი ზრდასრული, მენტალურად ჩამოყალიბებული ადამიანებისათვის არის განკუთვნილი, რომელთაც ძალუძთ ცნებებით აზროვნება (მაგალითად, ბავშვებში ეს პროცესი მხოლოდ სენსორული აღქმის, „საგნობრივი“ აზროვნების დონეზეა წარმოდგენილი).(თუმანიშვილი.spekali.tsu.ge). სირთულეს წარმოადგენს მათი თარგმნა და შესაფერისი ქართული ეკვივალენტის მოძებნაც.

ანდაზების სემანტიკა გულისხმობს დიდაქტიკურ ფუნქციას. ფრანგული ანდაზების დიდი ნაწილი წარმოქმნილია პრედიკატული ფრაზეოლოგიური

ერთეულისა და თავისუფალ შესიტყვებათა აზრის სიტუაციურად გაფართოების შედეგად და აზრობრივად იდენტურები არიან:

- Vin de cerf qui fait pleurer – Avoir le vin de cerf ;
- Vin de lion qui rend furieux et querelleur- Avoir le vin de lion;
- Vin de renard qui rend subtil et malicieux- Avoir le vin de renard ;
- Vin de singe qui fait sauter et rire- Avoir le vin de singe ;

აღნიშნული ანდაზები და ფრაზეოლოგიური ერთეულები, მიიღებიან მეტაფორული გადააზრების შედეგად. ანაზარიანი ანდაზების სემანტიკური სტრუქტურის შეჯამებისას, განსაკუთრებით ამახვილებს ყურადღებას შემდეგ მახასიათებლებზე:

ა) დამრიგებლობითი ხასიათი (აღნიშნული თვისება ხაზგასმულია სხვა ავტორებთანაც);

ბ) მის კომპონენტებს შენარჩუნებული აქვთ თავიანთი ინდივიდუალური მნიშვნელობა;

გ) მთლიანად ანდაზას აქვს არა ინდივიდუალურად ვინმესთან მიმართული, არამედ საერთო მნიშვნელობის მქონე აზრი, რითაც იზრდება ტექსტში მისი გამოყენების ეფექტურობა.

დ) ექსპრესიულ-შემფასებლური ან სამაგალითო მნიშვნელობის გამო, ისინი ხდებიან ემოციური სიტყვის მნიშვნელოვან ელემენტად (ნაზარიანი, 1976:125).

მსგავსი სემანტიკის მატარებელი ანდაზები, რომლებიც გვხვდებიან არამონათესავე ენებში, იწოდებიან უნივერსალურ ანდაზებად. მათთვის დამახასიათებელია ექსპლიციტური და იმპლიციტური მნიშვნელობების თანხვედრა. ექსპლიციტურ დონეზე გამოიყოფა ანდაზის პირდაპირი მნიშვნელობა, რომელიც გამოხატულია მეტაფორულად, ხოლო იმპლიციტურ დონეზე-ანდაზის მეტაფორის გადატანითი მნიშვნელობა, რომელიც უკავშირდება კონკრეტულ სიტუაციას ან

კონკრეტულ კონტექსტს. ღირსსაცნობია, რომ ერთი ერის კულტურაში არსებული ანდაზების მსგავსება სხვა ეთნოკულტურის ანდაზებთან არ განისაზღვრება სრული აზრობრივი და ლექსიკური თანხვედრით, არამედ იმ თემატიკისა და პრობლემის თანხვედრით, რომლებსაც ეს ანდაზები წარმოაჩენენ:

- პური და ღვინო ძველი ჯობია, ბატონი კი-ახალიო;
- Or, ami, vin, serviteur, le plus vieux est le meilleur -ოქრო, მეგობარი, ღვინო, მსახური, რაც უფრო ძველია, მით უფრო კარგია;
- Ce que le sobre tient au coeur, est sur la langue du buveur;
- ღვინო ადამიანს აალაპარაკებსო; რაც ფხიზელს გულში აქვს, ის მთვრალს ენაზე აკერია; - ღვინო კაცს სწორეს ათქმევინებსო;

აღნიშნული ანდაზები შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც სემანტიკურად უნივერსალური ანდაზები, რადგან მათში გვხვდება როგორც ექსპლიციტური, ასევე, იმპლიციტური თანხვედრის შემთხვევები.

ანდაზების სტრუქტურა- ა. კუნინი ანდაზებს კომუნიკაციურ ერთეულებს უწოდებს და გამოყოფს ორ სტრუქტურულ ტიპს: ა) სტრუქტურულად უცვლელი, ჩაკეტილი ერთეულები; ბ) სტრუქტურულად ცვლადი ერთეულები (Кунин 1967:35). ასევე კომუნიკაციური (მხოლოდ ფრაზეოლოგიზმების) ერთეულების რანგში განიხილავს ანდაზებს ა.ნაზარიანიც: ისინი შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც პრედიკატული შეერთება ჩაკეტილი სტრუქტურით და სინტაქსურად ორგანიზებულები, როგორც წინადადება. ანდაზებში ხშირად გამოიყენება სტილისტური და ფონეტიკური საშუალებები: გამეორება, რითმა, ალიტერაცია. მაგ:

- Qui mange bien, boit bien; Qui boit bien, dort bien; Qui dort bien, ne pêche pas; Qui ne pêche pas va au ciel !
- წისქვილს ჩემი ეყაროს და ვინც რა უნდა თქვასო,
- ხაჭაპურები და ღვინო ხომ თავისას ფქვავსო,

- ვინც რა უნდა თქვას, ჩვენ კი ჩვენი ვთქვათ.

➤ ვაი ჩემო ტიკჭორაო, რა ცუდ საქმეს მიჭორაო, შენ თუ ღვინოს გამომიღევ, ვიცი კარგად მიგტორაო;

ანდაზა შესაძლოა შეგვხვდეს: ა)მარტივი წინადადების ფორმით;

- ბაბე ცხონდეს სხვის პურ-ღვინოზეო.
- La verité est au fond du verre.

ბ) რთული წინადადების სტრუქტურით:

- ჩვენსას მოხვალ ღვინოს ყლურჭავ, თქვენსას მოვალ, თვალებს ხუჭავ;
- ღვინო თხლეზე რომ დავა, მაშინ გაგემრიელდებაო.

➤ Autant de vin il entre, autant de secrets qui sortent- (რაც მეტი ღვინო შედის, მეტი საიდუმლო გამოდის)

გ) ელიფსური ანდაზები, რომლებსაც აკლიათ შემასმენელი

- A bon vin, point d`enseigne-კარგ საქონელს ქება არ ჭირდება;
- კაი სიტყვა-კაი მთქმელი,
- კაი ღვინო-კაი მსმელი.

დ) ანდაზები არ გვხვდება კითხვით ფორმაში, ხოლო დანარჩენი ორი ფორმის (მტკიცებითი, უარყოფითი)მიღება მათთვის შესაძლებელია:

- On ne connaît pas le vin au cercle.
- ღვინოს დავლევ მარგულსა, არც წელს მატკენს , არც გულსა.

ანდაზების სტრუქტურა:

ქართული ანდაზების სტრუქტურა	ფრანგული ანდაზების სტრუქტურა
1. მარტივი წინადადების ფორმით	1. მარტივი წინადადების ფორმით
2. რთული წინადადების სტრუქტურით: ა) რთული თანწყობილი ბ) რთული ქვეწყობილი	2. რთული წინადადების სტრუქტურით: ა) რთული თანწყობილი ბ) რთული ქვეწყობილი

3. ელიფსური ანდაზები,	3. ელიფსური ანდაზები,
4. ანდაზები არ გვხვდება კითხვით ფორმაში	4. ანდაზები არ გვხვდება კითხვით ფორმაში

ქართული და ფრანგული ანდაზების სტრუქტურულ-სემანტიკური შედარებისას გამოვლინდა:

ა) თემატიკური დიფერენცირებისას ქართულ ანდაზებში გამოიკვეთა მკვეთრად გამოხატული სტუმარ-მასპინძლობისა და უმცროს-უმცროსობის ტრადიცია, რაც დამახასიათებელი არ არის ფრანგული ანდაზებისთვის;

ბ) დავადგინეთ ქართული და ფრანგული პარემიების თანხვედრა სტრუქტურული თვალსაზრისით.

§4. გამოცანები

დიდი სურვილი გვაქვს, ფრაზეოლოგიზმებისა და ანდაზების გვერდზე შევეხოთ გამოცანებს, რადგან ვფიქრობთ, რომ გამოცანას გააჩნია, როგორც შემეცნებითი, ასევე, მხატვრულ-ესთეტიკური ფუნქცია. მისი სხარტი, ლალი ტონი დადებითად განაწყობს დიდებს თუ პატარებს. გამოცანა განიხილება, როგორც პარემიის ერთ-ერთი სახეობა. მას მცირე ფორმის ჟანრებს შორის ყველაზე უფრო მეტად მკვეთრად გამოხატული ფორმა გააჩნია. ჯ.ბარდაველიძე გამოცანის, როგორც ფოლკლორის ერთ-ერთი უძველესი ჟანრის წარმოშობის შესახებ, ასეთ ცნობას გვაწვდის: „იგი ძალზე პოპულარული ყოფილა უძველეს დროსაც. ამიტომაც, რომ გამოცანის ნიმუშები ფიქსირებულია ისეთ ადრინდელ წერილობით ძეგლებში, როგორიცაა რიგვედა, ახიკარის დარიგებები, ბიბლია, თალმუდი და სხვა. გამოცანას ძველად არა მარტო გართობითი ფუნქცია ჰქონდა, არამედ, უმთავრესად, მას იყენებდნენ, როგორც ადამიანის სიბრძნის, გონებამახვილობის შემოწმების ერთ-ერთ ძირითად საშუალებას“

(ბარდაველიძე,1965:19). თ. შავლაძის მიხედვით, გამოცანისთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებებია: ორმხრივი კომუნიკაცია, მთქმელისა და ამომცნობის არსებობა, იდუმალეობა, სათქმელის დაფარვა, მეტაფორული ხასიათი, პრესუპოზიციური ცოდნის აუცილებლობა, დიდაქტიკურ-მორალური ფუნქცია, რიტმის და რითმას აუცილებლობა (შავლაძე,2011:10). მხოლოდ იმის დამატება შეიძლება, რომ გამოცანის ფარგლები სავსებით ნათელი და ყველასთვის აშკარაა.

იმ მიზნით, რომ უკეთ ჩავწვდეთ გამოცანის არსს, მივმართავთ ჯ.ბარდაველიძის მოსაზრების კიდევ ერთ ციტირებას: „თემატურად გამოცანა უმდიდრესია. გამოცანის თემას შეიძლება წარმოადგენდეს ყველაფერი, რაც ადამიანის ირგვლივ არსებობს. მხოლოდ, აღსანიშნავია ერთი საყურადღებო გარემოება; გამოცანის თემად აღებულია კონკრეტული საგანი და არა საგანთა გვარი“(ბარდაველიძე,1965:19).

ჩვენ მიერ მოძიებული გამოცანები ეხება ლექსემა „ღვინის“ შემცველ და ღვინის თემატიკაზე შექმნილ გამოცანებს. მიუხედავად მოძიებული მასალის სიმწირისა, შევძელით მათი თემატური დაყოფა:

ღვინო	<ol style="list-style-type: none"> 1. დედა ისევ ცოცხალი მყავს, მიწაშია წევს ძირსაო, ჩემი დანახვა კაცისთვის მართლა რომ რამედ ღირსაო, მაგრამ ვინც შემებრძოლება, ის ვერა ნახავს ლხინსაო, წაუქცეველს არ გავუშვებ ვაჟკაცად ნაქებ გმირსაო, ჭკუას, გონებას, ავურევ, ჩავაგდებ სადმე თხრილსაო, თუ თავი არ დამანება, გავუჩენ მუდმივ ჭირსაო; 2. ჯერ მწარეა, მერე ტკბილი, ბოლოს კი მატირებელი; 3. ბაღჩაში ფური აბია, ძუძუ ასხია მრავალი, რძე უხვად გამოწველილი შორს გზაზე არის მავალი, გემო მჟავე აქვს მანანას შეედარება ფერითა, უზომოდ მისი დამლევი, მიწასა დაჰგვის წვერითა; 4. მამა კოჭლი, დედა ბრუციანი, შვილი ფეთიანი;
-------	--

	5. ცოტა წამალია და ბევრი- საწამლაჲო.
ვაზი, ყურძენი და ღვინო	<p>1. კუტი მამა, მარგალიტი დედა და გიჟი შვილი;</p> <p>2. დედა მყავდა ხელი მრუდი, დაი მყავდა დარი მზისა,</p> <p>ძმა ისეთი მოჭიდავე, წამქცეველი ადამისა;</p> <p>3. მამა დაგრეხილი, დედა დაჭყლეტილი, შვილი გადარეული;</p> <p>4. დედასა ვჭამთ, შვილსა კი ვსვამთ, ორივე გემრიელია:</p> <p>დედა ახალი სჯობია, შვილი- რაც უფრო ძველია.</p>
ღვინის ჭურჭელი: (ქვევრი, ტიკი, ძაბრი)	<p>1. გამოცანას მოგახსენებ ჩვენს გაბერილ თხაზედაო, პირში სული აღარ უდგას, ღვინოს კი სვამს ძალზედაო.</p> <p>2. ცოცხალია -ბალახსა სძოვს, მოკვდება და ღვინოსა სომს.</p> <p>3. მიიწმინდა, მოიწმინდა, მიისკილისკამურაო, ქვევით მელიყური ყარა, ჩაითხელითხამურაო;</p>

ახლა განვიხილოთ ის ეპითეტები, რომლებიც გამოიყენება თითოეული მათგანის (ღვინო, ვაზი, ყურძენი) დასახასიათებლად:

ღვინო	მოჭიდავე, წამქცეველი ადამისა, გიჟი, ფეთიანი, მწარე, ტკბილი, მჟავე, მატირებელი.	გემრიელი, გადარეული,
ვაზი	დაგრეხილი, ხელი მრუდი, კოჭლი.	
ყურძენი	დაჭყლეტილი, დარი მზისა, გემრიელი, მარგალიტი, ბრუციანი	

ვფიქრობთ, რომ ღვინის ან ვაზის უარყოფითი ეპითეტებით მოხსენიება, არ გამოხატავს მთქმელის უარყოფით დამოკიდებულებას მოცემული სასმელის ან ვაზის მიმართ. ლ.კვაჭაძის განმარტებით: „სიტყვის მნიშვნელობას შეიძლება ახლდეს ესა თუ ის ემოციური იერი, რითაც მთქმელი გამოხატავს თავის დადებითს ან უარყოფითს დამოკიდებულებას სიტყვით აღნიშნული საგნისა თუ მოვლენისადმი. ასე მაგ., უხეში, უარყოფითი მნიშვნელობის სიტყვით, შეიძლება გამოიხატოს სათუთი გრძნობა“ (კვაჭაძე, 1981:25). ადიექტივები: გიჟი, გადარეული, ფეთიანი, მატირებელი, დაგრეხილი, კოჭლი- დადებითი ემოციური იერის მატარებელი სიტყვებია.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია გამოცანა ქვევრზე. მიუხედავად მისი სასიამოვნო ჟღერადობისა, ვერ შევძელით მასში შემავალი სიტყვების დეფინიცია. დიდაქტიკური ელემენტები გამოცანებშიც შეიმჩნევა:

ა) ღვინო ზომიერად მოსახმარი სასმელია, ბევრი ღვინის დალევა, უსისმოვნებებს შეგამთხვევს: „მაგრამ ვინც შემებრძოლება, ის ვერა ნახავს ლხინსაო, წაუქცეველს არ გავუშვებ ვაჟკაცად ნაქებ გმირსაო, ჭკუას, გონებას, ავურევ, ჩავაგდებ სადმე თხრილსაო, თუ თავი არ დამანება, გავუჩენ მუდმივ ჭირსაო; „უზომოდ მისი დამლევია, მიწასა და ჰგვის წვერითა;“ „ჯერ მწარეა, მერე ტკბილი, ბოლოს კი მატირებელი;“ „ცოტა წამალია და ბევრი- საწამლაჲო.“

განხილული გამოცანები დადასტურდა:

1. მარტივი წინადადების სტრუქტურით;
2. რთული თანწყობილი წინადადების სტრუქტურით;
3. ელიფსური ფორმით (აკლია შემასმენელი);
4. გვხვდება მხოლოდ მტკიცებით ფორმაში;
5. ახასიათებთ რიტმულობა.

გამოცანების თემაზე მუშაობისას გამოიკვეთა, რომ ამ კონკრეტული საკითხის შესახებ ქართულ ენაზე შესრულებული ნაშრომი, თითქმის არ იძებნება.

მიუხედავად ჩვენი დიდი მცდელობისა, ღვინის თემატიკაზე შექმნილ ფრანგულ გამოცანებს ვერ მივაკვლიეთ. ვფიქრობთ, ეს შემდგომი კვლევის საგანია.

თავი III

ფრაზეოლოგიური ერთეულების სემანტიკური ასპექტები

§1. ფრაზეოლოგიური ერთეულების წარმოშობისთვის

წინა თავებში განვიხილეთ, რომ ფრაზეოლოგიური ერთეულების წარმოშობას ბევრი ფაქტორი განაპირობებს. ისინი ცარიელ ნიადაგზე არ იზადებიან. მათი შექმნის მიზეზი თუ სათავე სოციალურ ან კულტურულ გარემოში უნდა ვეძიოთ. ზოგ მათგანს ტრადიცია წარმოშობს, ზოგს რაიმე ჟესტი. გასათვალისწინებელია ერთი გარემოებაც:

ღვინო ისეთი პროდუქტია, რომლის დაყენება-დავარგებას ხანგრძლივი დრო სჭირდება. ამავე დროს, ის კოლექტიურ შრომას საჭიროებს და დალევაც ძირითადად ფართო წრეში ხდება. ასე რომ, ადამიანები აკვირდებიან ღვინოს, ერთმანეთს და ახალ-ახალი გამოთქმებიც იბადება. ასეთ შემთხვევაში თავისუფალი სინტაგმა გადაიქცევა გაქვავებულ სინტაგმად და ფიგურალურ მნიშვნელობას იღებს. მაგ.: „ყური შეახურე“! დაკვირვებულმა ადამიანმა იცის, რომ ბევრი სასმელის დალევით, მსმელს ყური უწითლდება, ამიტომ ეუბნება: **„ყური შეახურე“** ანუ ბევრი დალიეო. ან კიდევ **„ფრჩხილზე ღვინის კოკობის დასმა“**. ტრადიციის მიხედვით, ღვინით სავსე ყანწი ბოლომდე უნდა შეისვას, ცარიელ ყანწს დამლევს ამაყად ამოატრიალებს და ცერი თითის ფრჩხილზე დაიდებს. ღვინის ერთი ან ორი წვეთი მაინც გადმოვა ყანწიდან და ფრჩხილზე გაჩერდება. სწორედ ამას ქვია ფიგურალურად **„ღვინის კოკობი“**, ხოლო **„ფრჩხილზე ღვინის კოკობის დასმა“**- სასმისის ბოლომდე დაცლას გამოხატავს. ფრაზეოლოგიზმისათვის მნიშვნელობა არა აქვს ის ერთი წვეთისგან შედგება თუ რამდენიმესგან. მისთვის მთავარია მისი ლექსიკური შემადგენლობა. Greciano-ს მიხედვით (Greciano,1983:387), ფრაზეოლოგიური ერთეულის ლექსიკალიზაცია რამდენიმე ეტაპს გადის: ჯერ სინტაგმა შემოდის ლექსიკაში, შემდეგ ამ ენაზე მოლაპარაკე ადამიანთა ჯგუფი თანხმდება, რომ მიიღოს ის როგორც სიტყვა, ხოლო შემდეგ გადადის მეხსიერებაში სქემის სახით. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ლექსიკალიზაცია არის სოციალური ფენომენი და მისი საშუალებით ხდება კავშირი ენასა და მის მომხმარებელს შორის. ფრაზეოლოგიური გამოთქმის შექმნის მიზანი, შესაძლოა, იყოს: აზრის, მოქმედების ხატოვნად გამოთქმა, ან რამდენიმე სიტყვით გადმოცემული მოქმედების მხოლოდ ორი ან სამ სიტყვიანი გამოთქმით გადმოცემა. მაგ. ღვინის უხვად ქონა, დიდი რაოდენობის ღვინო- შედარებულია წყალუხვ მდინარე მტკვართან, როდესაც ამბობენ: **ღვინო მტკვრის ტოტად გადმოშვებული**, ხოლო **ღობურად სმა**- ამოკლებს წინადადებას (სუფრასთან ღვინოს უფროს-უმცროსობის კვალობაზე კი არ სვამენ, არამედ ერთმანეთის მიყოლებით). უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ ფრაზეოლოგიური სისტემა არა მარტო თვითონ ვითარდება ახალი ფრაზეოლოგიური

ერთეულების წარმოქმნით, არამედ ლექსიკასაც ამდიდრებს ახალი სიტყვებით. ლექსიკალიზაცია ახასიათებს ძირითადად არაპრედიკატულ სიტყვათშეერთებებს, ხოლო უფრო იშვიათად ფრაზემებს. მაგ: pot de vin-ქრთამი-ადგილი აქვს არაპრედიკატული ფრაზეოლოგიური ერთეულის ლექსიკალიზაციას. **ბახუსის სტუმარი-ლოთი.**

§ 2. სემანტიკური დერივაცია

ჩვენ უკვე განვიხილეთ დერივაცია, როგორც ახალი სიტყვების შექმნის ერთ-ერთი მეთოდი და აღვნიშნეთ, რომ ეს პროცესი, პრეფიქს-სუფიქსების საშუალებით ხორციელდება ლექსიკურ ერთეულებს შორის და მორფოლოგიის სფეროს განეკუთვნება, მაგრამ არსებობს ასევე სემანტიკური დერივაცია, რომელიც მდგომარეობს უკვე არსებული, სემანტიკური მნიშვნელობის მქონე სიტყვიდან, ახალი, მეორადი მნიშვნელობის შექმნაში, ახალი მნიშვნელობისა და არსებულის სიახლოვის გზით. აღნიშნულ პროცესს განვიხილავთ ფრაზეოლოგიზმების მაგალითზე. ცნობილია, რომ ფრანგულ ენაში, სიტყვა Un bouchon -ნიშნავს საცობს, მაგრამ სინტაგმაში- Un bouchon de cabaret (კაბარეს საცობი), უკვე შეცვლილი მნიშვნელობით წარმოგვიდგება- მწვანე ტოტი (რტო), რომელსაც უკეთებენ სახლს ან რაიმე შენობას იმის აღსანიშნავად, რომ იქ იყიდება ღვინო, ან კიდევ Prendre une cuite (თრობის მიღება) -დათრობა, შემდგომ უკვე, სიტყვამ მიიღო სემანტიკური და სინტაქსური დამოუკიდებლობა და იხმარება cuite-(დამთვრალი)მთვრალის მნიშვნელობით.

ჩვენ მიერ განხილულ მაგალითებში ახალი მნიშვნელობა შეიძინა ერთმა სიტყვამ, მაგრამ შეიძლება ისეც მოხდეს, რომ ახალი მნიშვნელობით წარმოგვიდგეს სინტაგმა ან ფრაზეოლოგიზმი. მაგ: ქუდმოხდილი ღვინო (დაწმენდილი ღვინო) სინტაგმა-ქუდმოხდილი ღვინის სმა (დაწმენდილი ღვინის სმა)- ქუდმოხდილი სმა- გაჭიანურებული სმა.

ქვემოთ წარმოდგენილია ცხრილი, რომელიც გვიჩვენებს, როგორ იძენს სიტყვა ახალ მნიშვნელობას ფრაზეოლოგიზმის გავლით. ცხრილი აგებულია რ.ბუდაგოვის მიხედვით (ბუდაგოვი,1963:144).

სიტყვა ან სიტყვათშეერთე ბა	პირდაპირი მნიშვნელობა	ფრაზეოლოგიზმი, რომელიც არის შუამავალი	წარმოქმნილი მნიშვნელობა
1.ღობე	1. სარეზზე წნელით მოწნულიან მწკრივად ჩარჭობილი სარებით და სხვ. შემოვლებული ზღუდე,	1.ღობურად სმა	1. სუფრაზე ერთმანეთის მიყოლებით დაღევა
2.რუ	2.სარწყავად გაყვანილი პატარა არხი	2.ღვინო დარუვდა	2.ღვინო ბევრია, რუსავით მოედინება
3.La ronde	3.la ronde (წრე)	3.Boire à la ronde (წრეზე დაღევა)	3.სუფრაზე ერთმანეთის მიყოლებით დაღევა

§ 3. ვარიანტულობა

ა.ნაზარიანი განიხილავს ფრაზეოლოგიური ერთეულების ვარიანტულობას, ფრანგული ფრაზეოლოგიზმების მაგალითზე (ნაზარიანი,1976:225). შევეცადოთ გავერკვიოთ, რაში მდგომარეობს აღნიშნული მოვლენის არსი და დამახასიათებელია თუ არა იგი ქართული ფრაზეოლოგიური ერთეულებისთვის, ვინაიდან ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ ვარიანტულობა, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საშუალებას წარმოადგენს, ფრაზეოლოგიური ფონდის გამდიდრებაში.

ვარიანტულობა, ესაა ფრაზეოლოგიური ერთეულების სახესხვაობა, რომლის დროსაც მისი შემადგენელი რომელიმე წევრი წარმოგვიდგება შეცვლილი ფორმით.

მთავარ პირობად კი სემანტიკური მნიშვნელობის უცვლელობა რჩება. ასევე, მათ უნდა შეასრულონ ერთნაირი ფუნქცია, უნდა მიეკუთვნონ ერთსა და იმავე კლასს ლექსიკურ-გრამატიკული კლასიფიკაციის გათვალისწინებით. ასევე, უნდა ემთხვეოდეს მათ მიერ გამოხატული მნიშვნელობათა რაოდენობა. შესაძლოა, შეგვხვდეს ფრაზეოლოგიური ერთეულების გრამატიკული ვარიანტები, რომლებიც მოიცავს:

1. მორფოლოგიურ ვარიანტებს, რომელიც გულისხმობს

ა) სუბსტანტიური კომპონენტების რიცხვში ცვლილებას. მაგ. Boire **une** santé, Boire **des** santés.

ბ) არტიკლის გამოტოვებას: Boire une rasade - Boire rasade;

გ) არტიკლის შეცვლას რომელიმე სხვა დეტერმინატივით : Cuver le vin- Cuver son vin; არსებობს ასევე ლექსიკური ვარიანტები, რომლის დროსაც შესაძლებელია

ა) ფრაზეოლოგიური ერთეულის რომელიმე წევრის სინონიმით ჩანაცვლება. მაგ. Prendre **un doigt** de vin, Prendre **une goutte** de vin, ან კიდევ: Être entre deux vins- flotter entre deux vins, ან კიდევ

ბ) იმავე სახეობის სიტყვებით შეცვლა: Etre rond comme **une balle**, Etre rond comme **une boule**, Etre rond comme **un zéro**. ღვინო ისეთია, რომ კაჭკაჭს

დააჩხავლებს-ღვინო ისეთია, რომ ყვავს დააჩხავლებს. გ) გავრცობილი ან გაუვრცობელი

ფორმით წარმოდგენა: porter bien le vin- porter le vin; დ) სტილისტურად სინონიმური სიტყვები: sifler une bouteille- boire une bouteille.

როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, ფრაზეოლოგიზმებისათვის დამახასიათებელია ასევე სინონიმურობა, მაგრამ ისევე, როგორც ლექსიკურ ერთეულებში, აბსოლუტურ იდენტურობაზე არ შეიძლება ლაპარაკი. ითვლება, რომ სინონიმურობა უფრო მეტად ახასიათებს იმ ფრაზეოლოგიზმებს, რომლებიც იხმარებიან უარყოფითი კონოტაციით. ამიტომაც, რომ ლოთობის გამომხატველი ფრაზეოლოგიზმები აღირიცხა მეტი რაოდენობით, ვიდრე ზომიერად დალევის. სინონიმებია:

საბანე ღვინო -შემღერება ღვინო; ძირის აკვრა თასისა- ძირის გამოჩენა ჭურჭლისათვის; ღვინის შეჯდომა თავში- თავში ასვლა ღვინისა.

§ 4. სტილისტური კლასიფიკაცია

არსებული კლასიფიკაციის მიხედვით განირჩევა:

- **ლიტერატურული:** „ღვინო დარუვდა“- ე.ი. სმა გაჩაღდა, სადღეგრძელოს სადღეგრძელო მოჰყვა (კოშორიძე, 2005: 237), ღვინის ნათლული (კოშორიძე, 2005: 237), ბახუსთან მუსაიფი (გამრეკელი, 1966:58);
- **სალაპარაკო-** ფამილიარული- მოუკუპრავში ჩაშვება, ნუნუასა სწყალობს;
- **ჟარგონი** (პროფესიული, სოციალური)- **ქვევრის დახარჯვა, ღვინის გადაღება, ქვევრის ქუდი/ მაჭრის ქუდი;**
- **პოეტური- დევის სისხლი** - წითელი ღვინო. „ ხოლო კახელმან-ყოველის მხრით კაცურმა კაცმა _ გახარებულმა რუსის, ფრანგის, სტუმრობით, სახელდახელოდ დევის სისხლის ინება დასხმა“ (მ. ლებან.).
- **ირონიული** შეფერილობის მქონე ხუმრობის, დამამცირებელი:ღვინის ბურნა, ყური შეახურე, **ღვინო ჩაცეცხლა**-არ უნდა დაელია, მაგრამ მაინც დალია. **საითკენ წვიმდაო?**-დაცინვით: სად დაგილევია ღვინო, სად გისვამს, სად დამთვრალხარო? ამ თქმით ღვინო, როგორც სითხე მიმსგავსებულია წვიმას, რომელიც უხვად მოდის, მსგავსად ნასვამის მიერ უხვად დალეული ღვინისა (სახოკია, 1979:535).
- **მაღალი (სტილის):** ღვინო მტკვრის ტოტად გადმოშვებული.

§5. ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა თემატიკა

თემატიკის მიხედვით ჩვენ მიერ მოძიებულმა მასალამ საშუალება მოგვცა მოგვეხდინა ფრაზეოლოგიური ერთეულების შემდეგნაირი კლასიფიკაცია:

ღვინის რაოდენობა	ღვინის ხარისხი	ღვინის სმა	გადაჭარბებული სმა (ლოთობა)	„ღვინო“ არ არის ნახსენები, მაგრამ	ღვინო არის ნახსენები მაგრამ კავშირი არა

				იგულისხმე ბა	აქვს ღვინოსთან
საბანე ღვინო	ზედაშე ღვინო	ქუდმოხდი ლი სმა	ღვინოში ჩაბუჭბუჭებუ ლი	ჭიქას წაუქცევს	არც ღვინოა, არც წყალი
შემდერება ღვინო	მრონივით ღვინოა	ღობურად სმა	ღვინისგან წაშლილია	ზედაშე გაგვიწყვება	პურ- ღვინოსათვ ის ფეხი დამიდგა
ღვინოში ბანაობს	დევის სისხლი	ჭიქის ჭიქაზე დაცლა	ქვევრში თავის ჩახრჩობა	დევის სისხლი გაჯდა ძარღვებში	უღვინოდ დათრობა
ფირფიტადღა ა ღვინო ჭიქაში	მონათლუ ლი ღვინო	ძირის აკვრა თასისა	ღვინოში სული ამოსდის	გოლვა ჩაგვიდგა ყელში	ცხრილით ღვინის დალევა
ღვინო მტკვრის ტოტად გადმოშვებუ ლი	ღვინოს ნაკბენი აქვს	უქობოდ დაცლა ჭიქისა	თავში ამხანაგი უზის	საითკენ წვიმდაო? საით დაუდეო?	მინავ, ნუ გასტყდები და ღვინოვ, ნუ დაიღვრები
7 ერთეული	14 ერთეული	8 ერთეული	16 ერთეული	8 ერთეული	9 ერთეული

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ:

1. ლექსემა „ღვინით“ შექმნილი ფრაზეოლოგიური ერთეულები ფართოდ გამოიყენება ყოფით გარემოში. გამოიკვეთა:

ა) ფრაზეოლოგიზმები, რომლებშიც გადმოცემულია ღვინის რაოდენობა;

ბ) ფრაზეოლოგიზმები, რომლებშიც გადმოცემულია ღვინის ხარისხი;

გ) ღვინის სმასთან დაკავშირებული ფრაზეოლოგიზმები;

დ) ღვინის გადაჭარბებულ მოხმარებასთან დაკავშირებული(ლოთობა);

ე) ლექსემა „ღვინო“ არის ნახსენები, მაგრამ კავშირი არა აქვს ღვინოსთან;

ვ) ლექსემა „ღვინო“ არ არის ნახსენები, მაგრამ იგულისხმება.

2. ფრაზეოლოგიური ერთეულების მეტი რაოდენობა დაფიქსირდა ღვინის სმის გამომხატველ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში (16 ერთ.) და ღვინის ხარისხის გამომხატველ ფრაზეოლოგიზმებში (14 ერთ.). დანარჩენი თემატიკა თანაბარი რაოდენობითაა წარმოდგენილი.

3. აღნიშნული შედეგი გვაძლევს უფლებას დავასკვნათ, რომ ქართველებისათვის ღვინის ხარისხი და მისი სწორად მოხმარება, სენსიტიურ თემას წარმოადგენს.

ფრანგული ფრაზეოლოგიური ერთეულების თემატიკა

ღვინის რაოდენობა	ღვინის ხარისხი	ღვინის სმა	გადაჭარბებული სმა(ლოთობა)	„ღვინო“ არ არის ნახსენები, მაგრამ იგულისხმება	ღვინო არის ნახსენები მაგრამ კავშირი არა აქვს ღვინოსთან

Prendre une goutte de vin	Le vinbaptisé	Boire à la santé de quelqu'un	.Boire comme un Templier	un petit dernier pour la route	Boire dans son verre
boire un canon	Le vin arrosé	Siffler un grand verre de vin	Boire comme un trou	rafraîchir la gorge	Boire le vin du marché
Boire un doigt de vin	Le vin d'une oreille	Boire au bon retour de quelqu'un	Etre dans la gloire de Bacchus	arroser le porte-mors	S'enivrer de son vin
Une larme de vin	Rinçure de verre	Boire aux anges	se jeter dans le vin	noyer son chagrin	Boire le vin jusqu'à la lie
boire un canon	C'est du veritable pipi d'ange	Boire chopine à chopine	avoir une pente dans le gosier	charger la brouette	Vin de Messenger
4 ერთული	14 ერთეული	19 ერთეული	33 ერთეული	10 ერთეული	10 ერთეული

მოცემული ცხრილი გვიჩვენებს ფრანგული ფრაზეოლოგიზმების კლასიფიკაციას თემატიკის მიხედვით. ჩატარებულმა კვლევამ საშუალება მოგვცა გაგვეკეთებინა შემდეგი დასკვნა:

1. ლექსემა „**Vin**“ (ღვინის) მიერ შექმნილი ფრაზეოლოგიური ერთეულები ფართოდ გამოიყენება ფრანგულ ყოფით გარემოში. გამოიკვეთა:

- ა) ფრაზეოლოგიზმები, რომლებშიც გადმოცემულია ღვინის რაოდენობა;
- ბ) ფრაზეოლოგიზმები, რომლებშიც გადმოცემულია ღვინის ხარისხი;
- გ) ღვინის სმასთან დაკავშირებული ფრაზეოლოგიზმები;

დ) ღვინის გადაჭარბებულ მოხმარებასთან დაკავშირებული(ლოთობა);

ე) ლექსემა „ღვინო“ არის ნახსენები, მაგრამ კავშირი არა აქვს ღვინოსთან;

ვ) ლექსემა „ღვინო“ არ არის ნახსენები, მაგრამ იგულისხმება.

2. ფრაზეოლოგიური ერთეულების მეტი რაოდენობა დაფიქსირდა ღვინის გადაჭარბებული სმის გამომხატველ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში (33 ერთ.) და ღვინის სმის შეცველ ფრაზეოლოგიზმებში (19 ერთ.). ღვინის ხარისხის გამომხატველი ფრაზეოლოგიზმები, ისევე როგორც ქართულში, 14 ერთეულია. დანარჩენი თემატიკა თანაბარი რაოდენობითაა წარმოდგენილი.

3. აღნიშნული შედეგი გვაძლევს უფლებას დავასკვნათ, რომ ფრანგებისთვის ღვინის სწორად მოხმარება, სენსიტიურ თემას წარმოადგენს.

§6. სემანტიკური იდენტობები

თ.გამყრელიძის მიხედვით, „ტიპოლოგიური ანალიზი ხორციელდება იერარქიული ლინგვისტური დონეების მიხედვით. ეს გულისხმობს, რომ ერთმანეთს უნდა შეუდარდეს სხვადასხვა ენის ერთი და იმავე დონის სისტემები (ფონოლოგიური, მორფოლოგიური, სინტაქსური, სემანტიკური). შესაბამისად, დგინდება ფონეტიკური, მორფოლოგიური, სინტაქსური და სემანტიკური უნივერსალიები“ (გამყრელიძე, 2008:401). ჩვენს მიზანს წარმოადგენს ლექსემა „ღვინით“ შედგენილი ქართული და ფრანგული ფრაზეოლოგიზმების სემანტიკური იდენტურობის წარმოჩენა.

პროფესორ ცისანა ბიბილეიშვილის სტატიაში „ღვინო ქართულსა და ფრანგულ ფრაზეოლოგიზმებში“ ვკითხულობთ: „როგორც შედარებამ დაგვანახვა, ღვინოსთან დაკავშირებულ გამოთქმებს გარკვეულწილად უნივერსალური ნიშნები აქვთ, რაც არც გავლენით აიხსნება და არც ნასესხობით, თუნდაც შუალედური ენიდან . სავარაუდოა, რომ ფრანგული და ქართული ენების პარალელური გამოთქმები ამ ენებში დამოუკიდებლად წარმოიშვა. საერთო საფუძველმა, ცხოვრებაზე დაკვირვებამ, ყოფაში არსებულმა რეალიებმა და საერთო ლოგიკამ ამ გენეტიკურად არამონათესავე და

გეოგრაფიულად დაშორებულ ენებში, წარმოქმნა პარალელური გამოთქმები“(ბიბილეიშვილი, ც.)-კავკასიის უნივერსიტეტის შრომები/vinoge.com.

მოძიებულ ფრაზეოლოგიზმებზე დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ ფრანგებიც და ქართველებიც განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ ღვინის ზომიერ დალევას, ხოლო შემდგომ, თავის ღირსეულად დაჭერას, რაც ხშირად უძნელდებათ მსმელებს. ირონია და დაცინვა არის მათი თანამდევი ორივე ენაში. შევეცადეთ, მოგვეძია, პარალელური გამოთქმები:

დალევის გამომხატველი:

ქართული ფ. ე.	მნიშვნელობა	ფრანგული ფ. ე.	მნიშვნელობა
1.ღობურად სმა	ერთიმეორის მიყოლებით სმა	Boire à la ronde	წრიულად(ერთიმეორის მიყოლებით) სმა
2.ღვინოში თავს იხრჩობს	ბევრ ღვინოს სვამს	se noyer dans le vin	ღვინოში თავს იღრჩობს
3.თავში ასვლა ღვინისა	დათრობა	avoir du vin dans la tête	თავში ასვლა ღვინისა (თავში ღვინის ქონა)
4.ჭიქის ჭიქაზე დაცლა	ბევრი ღვინის დალევა	Boire chopine à chopine-	
5.ყელის ჩასველება	ცოტა ღვინის დალევა	Se mouiller le gosier	ყელის (დასველება)ჩასველება
6.ღვინო გამონელდა	გამოფხიზლება, ალკოჰოლის გამოსვლა ორგანიზმიდან	Cuver son vin	გამოფხიზლება, ალკოჰოლის გამოსვლა ორგანიზმიდან
7.ღვინის გადაკვრა	სულმოუთქმელად დალევა	boire un coup	უცბად, სწრაფად დალევა

8.ფრჩხილზე ღვინის კოკობის დასმა	დანახვება, რომ სასმისი დაცლილია	Faire rubis sur l'ongle	ფრჩხილზე ლალის დასმა (დანახვება, რომ ჭიქა დაცლილია) საქმის დაბოლოება
9.შეპერანგება	შეთრობა	rentrer en grande tenue	საპარადო ტანსაცმლით დაბრუნება(შეთრობა)
10.ღვინოს კარგად იტანს	ბევრს სვამს და არ ეტყობა	Il porte bien le vin	ღვინოს კარგად იტანს
11.გოლვა ჩაგვიდგა ყელში	დალევა გვინდა, გვწყურია	rafraîchir la gorge	(ყელის გაგრილება) დალევის სურვილი
12.სადღეგრძელოს წარმოთქმა		Boire à la santé de quelqu'un	დღეგრძელობა
13.ღვინით შეხურება	შეთრობა, შეზარხოშება	Il est chaud de vin	ღვინით შეზარხოშებულია

ბ)სხვადასხვა თემატიკიდან ამოკრეფილი :

ქართული ფ. ე.	მნიშვნელობა	ფრანგული ფ. ე.	მნიშვნელობა
1. ღვინის ქუდი	ღვინის ზემოთ მოგდებული ჭაჭა	le chapeau du vin	ღვინის ქუდი
2.ზედაზე ღვინო	წირვისას გამოსაყენებელი ღვინო(საუკ.ხარისხ)	Vin de messe	წირვისას გამოსაყენებელი ღვინო
3.მონათლული ღვინო	წყალგარეული ღვინო	Vin baptisé	მონათლული ღვინო
4.ღვინო აიძაფება	გაფუჭდება, აიმღვრევა	Vin qui file	ღვინო აიძაფება, გაფუჭდება,

			აიმღვრევა
5.ჭიქას წაუქცევს	შესანდობარს დალევს	Faire les libations	შესანდობარის დალევა
6.ღვინის გადაღება	ერთი ჭურჭლიდან მეორე ჭურჭელში გადასხმა	Tirer le vin	ღვინის გადაღება
7.ღვინოში დარდის ჩაღრჩობა	დალევა დარდის დავიწყების მიზნით	Noyer son chagrin dans le vin	.ღვინოში დარდის ჩაღრჩობა
8.ქვევრის დარევა	ჭაჭის ჩადირვა ქვევრში	Pigeage	ღვინის ქუდის დასველება
9.ღვინის(ქვევრის) ქუდის ჩატეხვა	ღვინის თავზე მოგდებული ჭაჭის ჩატეხვა ღვინის დარევის დროს	Casser le chapeau du vin	ღვინის თავზე მოგდებული ჭაჭის ჩატეხვა ღვინის დარევის დროს
10.ღვინო ახარებს გულსა კაცისას	ღვინო ადამიანს სიხარულს ანიჭებს	Le bon vin rejouit le coeur de l`homme	კარგი ღვინო ახარებს კაცის გულს

ქართული და ფრანგული ფრაზეოლოგიური ერთეულების სემანტიკურმა განხილვამ დაგვანახვა, რომ არსებობს მთელი რიგი ფრაზეოლოგიზმებისა, რომელთაც მსგავსი სემანტიკა გააჩნიათ. ჩვენი აზრით აღნიშნული მსგავსება გამოწვეულია საერთო თემატიკით- ღვინის მიღება- მოხმარების ერთნაირი ტრადიციებით.

დასკვნა

კვლევამ ცხადყო, რომ კონცეპტი „ღვინო“ შეგვიძლია მივიჩნიოთ უნივერსალურ კონცეპტად, რადგან:

- ლექსემა „ღვინო“ ქმნის როგორც ფლექსიურ, ასევე, დერივაციულ პარადიგმებს;
- ლექსემა „ღვინის“ ლექსიკურ-სემანტიკური ბუდე ქართულ ენაში წარმოდგენილია მდიდარი ლექსიკური ფონდით, რომელიც შედგება დერივაციით მიღებული სიტყვებისგან და კომპოზიტებისგან.

- დერივაციული აფიქსებით მიღებული ქართული მარტივი ნომინაციური ერთეულები წარმოდგენილია: არსებითი სახელის, საწყისის, მიმღეობის და ზმნის პირიანი ფორმებით;
- დერივაცია განხორციელდა მარტივ ფუძეზე აფიქსაციით;
- არსებითი სახელი მივიღეთ: ა) სუფიქსის, ბ) პრეფიქსისა და სუფიქსის დამატებით, მოხდა სუბსტანტივაცია;
- ორი ზმნა მივიღეთ „ღვინ“ ფუძეზე აფიქსების დამატებით, ერთი-სუფიქსის დამატებით.
- ქართულ, ენაში, მყარმა სიტყვათშეხამებებმა და გამოთქმებმა შეადგინეს ოთხი სემანტიკური ჯგუფი: ღვინო ა) ფერის მიხედვით, ბ) ხარისხისა და დამზადების მიხედვით, გ) მომკვლევადი სიტყვები და გამოთქმები, დ) სიტყვათწარმოებითი კალკების ჯგუფში გაერთიანებული კომპოზიტები;
- კომპოზიციის საშუალებით მოხდა არსებითი და ზედსართავი სახელების წარმოქმნა;
- მიღებული კომპოზიტები შედგება ორი ფუძისგან, გვაქვს მხოლოდ ერთი სამფუძიანი კომპოზიტი (რძე და ღვინისფერი);
- კომპოზიტების სტრუქტურა სქემატურად ასე გამოისახება: N+N; N+ADJ; N+PART.; N+CONJ.+ADJ;
- ფორმის მიხედვით მივიღეთ სამი სახის კომპოზიტი: ა) მარტივი ფორმა (ღვინომასალა); ბ) ტირეთი შეერთებული ორი სიტყვა (ღვინო-არაყი); გ) „და“-კავშირით შეერთებული: რძე და ღვინისფერი; დ) რედუქციაციით მიღებული: ღვინაღვინა; ნასესხები სიტყვები გვხვდება ნეოლოგიზმების სახით.
- მყარი სიტყვათშეხამებების სტრუქტურა სქემატურად ასე გამოვსახეთ: N+ADJ, N+PART, N+N. მათში ლექსემა „ღვინო“ წარმოდგენილია, როგორც საზღვრული; მსაზღვრელებია: ა) გაადიექტივებული სუბსტანტივი, ბ) ზედსართავი სახელი, გ) მიმღეობა ადიექტივის ფუნქციით, დ) განკუთვნილების ან დანიშნულების სახელი,

რომელიც ვითარებითი ადიექტივის როლში გამოდის და სინტაქსურ წყვილში მსაზღვრელის ფუნქციას ასრულებს;

➤ ლექსემა „vin“ -ს ფრანგულ ენაში მრავალრიცხოვანი სინონიმური შესატყვისი გააჩნია; ღვინის გამომხატველი ლექსემები დავყავით სამ ჯგუფად:

ა)პირდაპირი მნიშვნელობის მქონე ფორმები; ბ)ფამილიარული და კნინობითი ფორმები; გ)ფართო(გადატანითი) მნიშვნელობით ნახმარი ფორმები;

➤ ლექსემა „vin“ ქმნის როგორც ფლექსიურ, ასევე, დერივაციულ პარადიგმებს;

➤ ლექსემა „vin“-ის ლექსიკურ-სემანტიკური ბუდე ფრანგულ ენაში წარმოდგენილია მდიდარი ლექსიკური ფონდით, რომელიც შედგება დერივაციით მიღებული სიტყვებისგან, და კომპოზიტებისგან.

➤ დერივაციული აფიქსებით მიღებული ფრანგული მარტივი ნომინაციური ერთეულები წარმოდგენილია: არსებითი სახელის, საწყისის, მიმღეობის და ზმნის პირიანი ფორმებით;

➤ დერივაცია განხორციელდა მარტივ ფუძეზე აფიქსაციით;

➤ სახელები (არს.სახ. და ზედ. სახ.) მივიღეთ „vin“ ფუძეზე სუფიქსების დამატებით;

➤ ზმნები მივიღეთ „vin“ ფუძეზე სუფიქსების დამატებით და აფიქსაციით.

➤ კომპოზიციის შედეგად მოხდა არსებითი და ზედსართავი სახელების წარმოქმნა, რის შედეგადაც მივიღეთ: ორფუძიანი და ერთი სამფუძიანი კომპოზიტები;

➤ კომპოზიტების სტრუქტურამ ასეთი სქემატური სახე მიიღო: **N+N; N+ADJ; V+N**

➤ ფორმის მიხედვით მივიღეთ სამი სახის კომპოზიტი: ა) მარტივი ფორმა, (viniculture); ბ)ტირეთი შეერთებული ორი სიტყვა(gouste-vin); გ)წინდებულებით შეერთებული(მითადად à და de წინდებულებით) tache de vin, sac à vin. დაფიქსირდა ასევე, ბერძნულიდან და ლათინურიდან ნასესხები სიტყვები;

➤ ფრანგულ ენაში, მყარმა სიტყვათშეხამებებმა და გამოთქმებმა შეადგინეს ოთხი სემანტიკური ჯგუფი: ღვინო ა) ფერის მიხედვით, ბ)ხარისხისა და დამზადების

მიხედვით, გ)მოდველებული სიტყვები და გამოთქმები, დ)სიტყვათწარმოებითი კალკების ჯგუფში გაერთიანებული კომპოზიტები;

➤ მყარი სიტყვათშეხამებების სქემატური სტრუქტურა ასეთი სახით ჩამოყალიბდა: N+ADJ, N+PART. N+PREP+N, N+ADJ+PREP+V, ADJ+N. მათში ლექსემა „vin“ (ღვინო) წარმოდგენილია, როგორც საზღვრული; მსაზღვრელებია: ა)გაადიექტივებული სუბსტანტივი, ბ)ზედსართავი სახელი, გ)მიმღეობა ადიექტივის ფუნქციით;

➤ სამი ძირითადი ფერი დომინირებს ფრანგული ღვინის დახასიათებისას: vin rouge (წითელი ღვინო), vin blanc (თეთრი ღვინო), vin rosé (ვარდისფერი ღვინო); მიღებული შედეგების ტიპოლოგიური შედარება-შეპირისპირებისას გამოიკვეთა, რომ ორივე საანალიზო ენაში:

➤ ლექსემა „ღვინო“ („vin“) ქმნის როგორც ფლექსიურ, ასევე, დერივაციულ პარადიგმებს;

➤ დერივაცია განხორციელდა მარტივ ფუძეზე აფიქსაციით;

➤ დერივაციული აფიქსებით მიღებული მარტივი ნომინაციური ერთეულები წარმოდგენილია: არსებითი სახელის, საწყისის, მიმღეობის და ზმნის პირიანი ფორმებით;

➤ კომპოზიციის შედეგად მოხდა არსებითი და ზედსართავი სახელების წარმოქმნა;

➤ მყარმა სიტყვათშეხამებებმა და გამოთქმებმა შეადგინეს ოთხი სემანტიკური ჯგუფი: ღვინო ა) ფერის, ბ)ხარისხის და დამზადების მიხედვით, გ)მოდველებული სიტყვები და გამოთქმები, დ)სიტყვათწარმოებითი კალკების ჯგუფში გაერთიანებული კომპოზიტები;

➤ ფერის მიხედვით როგორც ფრანგები, ასევე, ქართველები, განარჩევენ სამი ფერის ღვინოს: vin rouge (წითელი ღვინო), vin blanc (თეთრი ღვინო), vin rosé (ვარდისფერი ღვინო);

➤ **განსხვავებულია ქართულში:** ნასესხები სიტყვები გვხვდება ნეოლოგიზმების სახით;

➤ **განსხვავებულია ფრანგულში:** გვხვდება ბერძნულიდან და ლათინურიდან ნასესხები სიტყვები.

➤ ღვინის სმის გამომხატველი ზმნები ფართო სპექტრითაა წარმოდგენილი როგორც ქართულ, ასევე, ფრანგულ ენებში. ორივე საანალიზო ენაში დასტურდება ფლექსიური და დერივაციული პარადიგმების არსებობა; ქართული ზმნებისთვის დამახასიათებელია ზმნისწინების დართვა, რაც არ ფიქსირდება ფრანგული ზმნების შემთხვევაში.

➤ ღვინის სმის აღმნიშვნელმა ზმნებმა მოგვცა სამი სემანტიკური ჯგუფი: სასმისის სწრაფად დალევა; სასმისის ბოლომდე შესმა; დალევის მანერა (დალევისას გამოცემული ხმების გათვალისწინებით).

➤ ღვინოსთან დაკავშირებული ლექსიკის დიდი ნაწილი პოლისემიურია. მათი წარმოშობა განაპირობა სოციალურმა და პრაგმატიკულმა ფაქტორებმა. გამოვლინდა სემანტიკურად თანხვედრი ანალოგები: შესანდობარი- *la libation*; მონათვლა- *Baptiser*, *Baptiser du vin*; დასველება- *Arroser*; *arroser ses succès*; აღნიშნული გამოთქმები შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც სემანტიკური უნივერსალიები.

➤ მოვიძიეთ მეღვინეობასთან დაკავშირებული ქართული და ფრანგული ტერმინოლოგია. მოძიებულმა ტერმინებმა შეადგინა სამი თემატური ჯგუფი: ა) ღვინის სახელწოდებები, ბ) მეღვინეობის სფეროში მომუშავე ადამიანთა თანამდებობები, გ) ღვინის დამუშავებისას გამოყენებული ტერმინები. ქართული და ფრანგული ტერმინების შედარებამ საშუალება მოგვცა დაგვედგინა: საანალიზო ენებში ღვინის შენახვა-დავარგების, საღვინე სახლის და ამ სფეროში დასაქმებულთა თანამდებობი სემანტიკურად იდენტურია, მხოლოდ სიტყვაფორმით განსხვავდებიან ერთმანეთისგან; საღვინე სახლი-*Vineries*, მარანი- *Cave*, მეღვინეთუხუცესი- *Echanson*, პირის მეღვინე, პირის მწდე- *gôûteur de vins*, le *sommelier*, მეხელადეთუხუცესი, მეხელადენი-*bouteillers*, მემარნე- *Caviste*;

აღნიშნული ტერმინები შესაძლოა, მივიჩნიოთ სემანტიკურ უნივერსალიებად;

➤ დეგუსტაცია ღვინის შეფასების უმნიშვნელოვანეს საშუალებას წარმოადგენს; ღვინის დაგემოვნება ხდებოდა როგორც საფრანგეთში, ასევე საქართველოში; ღვინის

შეფასებისას ქართველები ყურადღებას აქცევდნენ შემდეგ კომპონენტებს: ფერი, გემო, ალკოჰოლის შემცველობა, აგებულება, არ დასტურდება სურნელის გამომხატველი ლექსემები; დეგუსტაციისას გამოყენებული ქართული ლექსიკა მივიწყებულია და ჩანაცვლებულია ფრანგული ტერმინებით.

➤ დადგინდა, რომ ფრაზეოლოგიური ერთეულების წარმოშობა ხდება: ა) დენოტატიური ბ) მეტაფორული და გ) მეტონიმური გადააზრებით;

მეტონიმური გადააზრებისას, თავისუფალი შესიტყვების მნიშვნელობა ნაწილობრივ შენარჩუნებულია მის ბაზაზე წარმოქმნილ ფრაზეოლოგიური ერთეულის მნიშვნელობაში, ხოლო მეტაფორული გადააზრებისას, თავისუფალი შესიტყვების მნიშვნელობა აღარ ფიგურირებს მის ბაზაზე წარმოქმნილ ფრაზეოლოგიური ერთეულის მნიშვნელობაში;

- ფრაზეოლოგიური ერთეულების წარმოშობა ხდება ასევე ა) ხალხური ეტიმოლოგიის ბაზაზე და ბ) არქაიზმების გამოყენებით; აღნიშნული პროცესები დამახასიათებელია როგორც ქართული, ასევე ფრანგული ფრაზეოლოგიური ერთეულებისთვის.

ფრაზეოლოგიური ერთეულების ფორმალური ანუ მორფო-სინტაქსური სტრუქტურების კვლევისას გამოიკვეთა შემდეგი ფაქტორები:

- ფრაზეოლოგიური ერთეულების კომპონენტთა რაოდენობა მერყეობს ორიდან ოთხამდე;
- ლექსიკურ გრამატიკული თავისებურებების მიხედვით მივიღეთ: სახელური და ზმნური ფრაზეოლოგიური ერთეულები;
- შიდა კავშირები ყალიბდება მსაზღვრელ-საზღვრულის ურთიერთობით; ახასიათებთ ცვლილება ბრუნვის მიხედვით;
- წინადადებაში ასრულებენ ქვემდებარის, დამატებების ან შედგენილი შემასმენლის სახელადი წევრის(ატრიბუტის) ფუნქციას;

აღნიშნული თვისებები დადასტურდა ორივე საანალიზო ენაში, ხოლო ფრანგული კომპარატიული (ადიექტური) ფრაზეოლოგიზმების ანალოგები ქართულ ენაში არ იძებნება.

➤ რიცხვის მიხედვით ცვლილება დამახასიათებელია ორივე ენის ფრაზეოლოგიური ერთეულებისთვის, ხოლო სქესში ცვლილება მხოლოდ ფრანგულ ენაში დასტურდება.

➤ ზმნურ სინტაგმის შემადგენელი ზმნები, შესაძლოა იყოს გარდამავალი, გარდაუვალი, ნაცვალსახელოვანი.

➤ ზმნური ფრაზეოლოგიური ერთეულების სინტაქსური თვალსაზრისით განხილვამ დაგვანახა მსგავსება ქართულ, იდენტური სტრუქტურის მქონე ფრაზეოლოგიზმებთან, კერძოდ, როდესაც ზმნა წარმოდგენილია ინფინიტივით, წინადადებაში ასეთ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებს დაკისრებული აქვთ ნომინატიური ფუნქცია, ხოლო პირიანი ფორმით წარდგენის შემთხვევაში, მათ შეუძლიათ შექმნან, როგორც მარტივი, ასევე რთული წინადადება.

➤ იდიომური გამოთქმების შიგნით გავმიჯნეთ **ლექსიკური და სემანტიკური კავშირები**. თავის მხრივ, სემანტიკური კავშირის დიფერენციაციამ მოგვცა სამი სახის კავშირი: ა) იდიომური გამოთქმის არც ერთი კომპონენტი არ ფიგურირებს მის მნიშვნელობაში; ბ) იდიომური გამოთქმის ყველა კომპონენტი ფიგურირებს მის მნიშვნელობაში; გ) იდიომური გამოთქმის მხოლოდ ნაწილი ფიგურირებს მის მნიშვნელობაში; ხოლო უარყოფით ფორმაში ჩაყენებული იდიომები გამოხატავენ ილოკუციურ ძალას (ადრესატის ინტენციას), აძლიერებენ ან ასუსტებენ მას.

➤ დადგინდა, რომ ორივე საანალიზო ენაში, ფრაზეოლოგიური ერთეულების წარმოშობა ხდება: ა) ფრაზეოლოგიური ერთეულის ლექსიკალიზაციით, ბ) სემანტიკური დერივაციით, გ) ვარიანტულობის გათვალისწინებით;

➤ ფრაზეოლოგიური ერთეულების სტილისტური კლასიფიკაციის სახეობებია: ლიტერატურული: სალაპარაკო- ფამილიარული; ჟარგონი (პროფესიული), პოეტური; ირონიული შეფერილობის მქონე (ხუმრობის).

➤ მოვახდინეთ ქართული და ფრანგული ფრაზეოლოგიური ერთეულების კლასიფიკაცია თემატიკის მიხედვით: ა) ფრაზეოლოგიზმები, რომლებშიც გადმოცემულია ღვინის რაოდენობა; ბ) ფრაზეოლოგიზმები, რომლებშიც გადმოცემულია ღვინის ხარისხი; გ) ღვინის სმასთან დაკავშირებული ფრაზეოლოგიზმები; დ) ღვინის გადაჭარბებულ მოხმარებასთან დაკავშირებული (ლოთობა); ე) ლექსემა „ღვინო“ არის ნახსენები, მაგრამ კავშირი არა აქვს ღვინოსთან; ვ) ლექსემა „ღვინო“ „vin“ არ არის ნახსენები, მაგრამ იგულისხმება.

➤ ფრაზეოლოგიური ერთეულების მეტი რაოდენობა დაფიქსირდა ღვინის გადაჭარბებული მიღების გამომხატველ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში, როგორც ქართულ, ასევე, ფრანგულ ენაში. აღნიშნული შედეგი გვაძლევს უფლებას დავასკვნათ, რომ ღვინის სწორად მოხმარება, სენსიტიურ თემას წარმოადგენს ორივე ერისათვის. დადგინდა, სემანტიკურად მსგავსი ქართული და ფრანგული ფრაზეოლოგიური ერთეულები- სემანტიკური უნივერსალები;

➤ თემატიკური დიფერენცირებისას ქართულ ანდაზებში გამოიკვეთა მკვეთრად გამოხატული სტუმარ- მასპინძლობისა და უფროს- უმცროსობის ტრადიცია, რაც დამახასიათებელი არ არის ფრანგული ანდაზებისთვის; მოვახდინეთ ქართული და ფრანგული პარემიების თანხვედრა სტრუქტურული თვალსაზრისით;

➤ მოვიძიეთ და განსახილველად წარმოვადგინეთ ლექსემა „ღვინის“ თემატიკაზე შექმნილი გამოცანები. ვფიქრობთ, აღნიშნულმა მასალამ მრავალფეროვნება შესძინა ჩვენს კვლევას. დასაწინაა, რომ ამ ეტაპზე, ფრანგულ ენაში არ დასტურდება იდენტური სახეობების არსებობა.

ამდენად, შესწავლილმა მასალამ დაადასტურა, რომ კონცეპტ „ღვინის“ ლექსიკურ-სემანტიკური და ფრაზეოლოგიური ასპექტების განხილვა, მსგავსება- განსხვავების გამოვლენით, უფრო ნათლად წარმოაჩენს ცალკეული საანალიზო ენის შიგნით არსებულ თავისებურებს და ქმნის საფუძველს, ცალკეული საკითხების შემდგომი, სიღრმისეული კვლევისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ადვაძე, მ. „არ“, „ც“, „კი“ ნაწილაკები ქართულში და მათი შესაბამისობები ინგლისურში.<http://www.spekali.tsu.ge/> (10.02.2016)
2. ამირეჯიბი, რ. (2005). კონცეპტი და მეტაფორული აზროვნება (შიშის ველის მაგალითზე). ფილოლოგიის ფაკულტეტის ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომები/ ი.ჯავახიშვილის სახ. უნივერსიტეტი, თბილისი.
3. ახვლედიანი, ც. ფრანგული ენის ისტორია. თბილისი: მერიდიანი, 2008.

4. ახვლედიანი, ც., და გაბუნია, ქ.(2015) კონცეპტი ქალი ფრანგულ პარემიოლოგიაში, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ენა და კულტურა“ შრომები. ქუთაისი.
5. ბარბაქაძე,ც. (2012).კონცეპტი „ოცნება“ (სემიოტიკური ანალიზი). ჟურნალი „სემიოტიკა“, # 12, სტატია.
6. ბახტაძე,დ.(2010) ლინგვისტური ტიპოლოგიის საფუძვლები.თბილისი: გამომცემლობა „მწიგნობარი“.
7. ბიბილეიშვილი, ც. ღვინო ქართულსა და ფრანგულ ფრაზეოლოგიზმებში/ „მარანი“, კავკასიის უნივერსიტეტის შრომები/vinoge.com.
8. გამყრელიძე,თ., კიკნაძე, ზ., შადური, ი., და შენგელაია, ნ. (2003) თეორიული ენათმეცნიერების კურსი. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
9. გითოლენდია, თ. (2014) „პოლისემია და ომონიმია ქართულში აფხაზური პარალელებითურთ“. დისერტაცია.სოხუმის სახ. უნივერსიტეტი.
10. თავიდაშვილი, ნ.(2014). კვაზირეალიები, როგორც უნივერსალური ენობრივ-კულტურული ფენომენი და მათი ვერბალიზაცია სხვადასხვა სისტემის ენებში. დისერტაცია. ა.წერეთლის სახ. ქუთაისის სახ. უნივერსიტეტი. ქუთაისი.
11. თაყაიშვილი, ა. (1961) ქართული ფრაზეოლოგიის საკითხები. თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა.
12. თუმანიშვილი, ხ. „კულტურათა დიალოგი: ცნებითი აზროვნების სტერეოტიპული მოდელები (არაბული და ქართული ანდაზების კორპუსის მაგალითზე)“.spekali.tsu.ge (15.06.2015).
13. იმნაიშვილი,ი. (1957). სახელთა ბრუნება და ბრუნვათა ფუნქციები ძველ ქართულში. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
14. კვაჭაძე, ლ. (1981) ქართული ენა ნაწილი I. თბილისი: განათლება.

15. კვაჭაძე, ლ. (1981) ქართული ენა ნაწილი II. თბილისი: განათლება.
16. კოროშიძე, ე. (2005) მწერლის ენისა და სტილის საკითხები. თბილისი: მერიდიანი.
17. რამიშვილი, გ. (1995). ენათა შინაარსობრივი სხვაობა ენათმეცნიერებისა და კულტურის თეორიის თვალსაზრისით. თბილისი: ნეკერი.
18. სოსიური, ფ.დუ. ზოგადი ენათმეცნიერების კურსი, თბილისი: დიოგენე (მთარგმნელი ც.ბიბილეიშვილი) 2002.
19. ფრუიძე, ლ. ღვინის დაჭაშნიკება საქართველოში) „მეგლის მეგობარი“, N16, 1968.
20. ლლონტი, ალ. (1971) ქართული ლექსიკოლოგიის საფუძვლები. მეორე გამოცემა, თბილისი: გამომცემლობა „განათლება“.
21. ლლონტი მედეა ენა-სიტყვით შეკრული საზოგადოება [http://edulive.ge/res. docs/attachment. pdf](http://edulive.ge/res.docs/attachment.pdf)(25.03.2014).
22. შავლაძე,თ. (2011). „არის თუ არა პოლინდრომი გამოცანა?“ კულტურათაშორისი კომუნიკაციები 2011 №16 .
23. ძიძიგური, შ.(1954). ძიებანი ქართული დიალექტოლოგიიდან. თბილისი: ენიმკის მოამბე.
24. ჯაში, ქ.(1988). „ლინგვისტური პარემიოლოგია: საგნისა და მეთოდის პრობლემა“, ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომათა კრებული.თბილისი
25. Будагов Р. А. (1976). Человек и его язык. Изд. 2-у изд. Москва: Московского гос. ун-та, 428 с.
26. Гумбольдт В. фон. (1984). Избранные труды по языкознанию. Москва: Прогресс.
27. Маматов, А.Э, Очерки по французской фразеологической стилистике, Ташкент, 1989.
28. Маслова, В. А. (2001). Лингвокультурология. Москва : Издательский центр Академия.

29. Назарян А. Г.(1976). фразеология современного французского языка, Москва: Высшая школа.
30. Кунин А.В. (1914). фразеология современного английского языка. Москва: Академия.
31. Ларин В. А.(1977). Очерки по лексикологии, фразеологии и стилистике. Москва: Высшая школа.
32. Bally Ch. Traité de stylistique française- <https://archive.org/stream/traitdestylist02balluoft#page/> (12.03.2015).
33. Guiraud, P.(1967). Les Structures étymologiques du lexique français. Paris : Larousse.
34. Polguère Alain, 2003. Lexicologie et sémantique lexicale, Notions fondamentales. Montréal: Les Presses de l'Université de Montréal.
35. Claver Zouogbo, J. (2009). . Le proverbe entre langues et cultures: une étude de linguistique. Paris: Hachette.
36. Langacker, R. (2008) Cognitive Grammar: A Basic Introduction. New York: Oxford University Press.
37. Martin, Robert. Le trésor de la langue française et la méthode lexicographique. Paris : Langue française 2, 1969.
38. Rey, A. (1977) Le lexique Images et modèles. Paris : Ed. A. Colin
39. Weinreich, U. (1963). Languages in Contact: Findings and Problems. New York: The Hague.
40. Weinreich, U. (1970). La définition lexicographique dans la sémantique descriptive. Trad. par J-Rey Debove. Paris : Langages.
41. Jackendoff R. (1992). What is a concept ? Frames, fields, and contrasts. New essays in semantics and lexical organization. Michigan: Hillsdale.
42. Privat M. Qu`est-ce qu`un proverbe ? Essai de définition raisonnée. Revista de Filología de la Universidad de La Laguna, nº 17, 1999, pages. 625-633

ლექსიკონები:

1. ზაგრატიონი, თ. წიგნნი ლექსიკონნი. (1979). თბილისი: გამ. საბჭოთა საქართველო;
2. გამრეკელი, ნ., და მგალობლიშვილი, ე. ქართულ-რუსული ფრაზეოლოგიური ლექსიკონი. (1986). I გამოცემა. თბილისი: საბჭოთა საქართველო.
3. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი. (1986). მე-2 გამოცემა. თბილისი: ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია.
4. გელოვანი, ა. (1983) მითოლოგიური ლექსიკონი, I გამოცემა. თბილისი: საბჭოთა საქართველო.
5. ორბელიანი, სულხან-საბა. ლექსიკონი ქართული. (I ტ.) თბილისი: საბჭოთა საქართველო.
6. ორბელიანი, სულხან-საბა. ლექსიკონი ქართული. (II ტ.). თბილისი: საბჭოთა საქართველო.
7. ორბელიანი, სულხან-საბა. (1949) „სიტყვის კონა“. თბილისი: სახელგამი.
8. ოქროპირიძე, ე. (1984). Dictionnaire Français-géorgien (I ტ.) თბილისი: განათლება.
9. ოქროპირიძე, ე. (1984). Dictionnaire Français-géorgien (II ტ.) თბილისი: განათლება.
10. სახოკია, თ. (1979) ქართული ხატოვანი სიტყვა-თქმანი. თბილისი: მერანი.
11. ღლონტი, ა. (1984) ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა. თბილისი: მერანი.
12. Berteau du Chazaud, Henri. (2001). Dictionnaire des synonymes et contraires. Paris : R Le Robert.
13. Larousse, P. (2006). Le Petit Larousse Illustré. Paris: LAROUSSE.
14. Maloux M. (1993). Dictionnaire des proverbes, sentances et maximes. Paris : Larousse;
15. Maloux M. (2008). Dictionnaire des vins de France, Paris :Hachette;

16. Oster Pierre (1983). Dictionnaire des citations françaises. Col. Les usuels du Robert. Paris : Dictionnaires le Robert.
17. Robert, Paul. (1987). Le Petit Robert. Paris: Dictionnaires le Robert.
18. Rat, Maurice. (2007). Dictionnaire des expressions et locutions traditionnelles. Paris : Edition Larousse.
19. Les Usuels-R. (2005). Dictionnaires des synonymes nuances et contraires. Paris : Dictionnaires le Robert-SEJER.
20. Le Robert Dictionnaire des synonymes nuances et contraires, LTV, (2009) Italie: Dominique le Fur.
21. Rey, A., et Chantreau, S. (1990). Dictionnaire des expressions et des locutions. Col. Les usuels du Robert. Paris : Dictionnaires le Robert.

საანალიზო წყაროები:

1. გვარჯალაძე, ი. და მიქელაძე, კ. (1981). ფრანგული ანდაზები და ხატოვანი სიტყვა-თქმანი ქართული თარგმანითა და შესატყვისებით. თბილისი: განათლება.
2. ლეჟავა, ლ., ცანავა, ა., და ბარდაველიძე, ჯ. (1965). ხალხური სიბრძნე“ (IV ტ.), თბილისი: ნაკადული.
3. ლეჟავა, ლ., ცანავა, ა., და ბარდაველიძე, ჯ. (1965). ხალხური სიბრძნე“ (V ტ.), თბილისი: ნაკადული.
4. ონიანი, ალ. (1966). ქართული იდიომები. თბილისი: ნაკადული.
5. სიხარულიძე, ქ. და ზანდუკელი, ფ. (1972). ხალხური სიტყვიერება. თბილისი: ნაკადული.
6. ჭუმბურიძე, ზურაბ. (1965). ქართული ანდაზები. თბილისი: ლიტერატურა და ხელოვნება.

7. ჯავახიშვილი, ი.(1982). თხზულებანი, (VI ტ.), თბილისი: მეცნიერება.
8. ჯავახიშვილი, ი.(1986). თხზულებანი, (V ტ.), თბილისი: მეცნიერება.
9. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია.(1975). ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. (I ტ.). თბილისი: საქართველოს სსრ გამსახკომის ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატი.
10. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია.(1977). ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. (II ტ.). თბილისი: საქართველოს სსრ გამსახკომის ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატი.
11. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია. (1986). ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. (III ტ.). თბილისი: საქართველოს სსრ გამსახკომის ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატი.
12. ხორნაული, ვანო. (1984) ქართული ანდაზები. თბილისი: ნაკადული.
13. ჭავჭავაძე, ი. (1956). თხზულებათა სრული კრებული ათ ტომად.(VII ტ.). თბილისი: საქართველოს სსრ სახელმწიფო გამომცემლობა.
14. ნავარი,კ., და ლანგლადი, ფ. (2004). ენოლოგია. (გ.სამანიშვილი, მთარგმნელი.).Paris: TEC & DOC.
15. Albert, Jean-Pierre.(1989) « La nouvelle culture du vin ». Terrain 13, Boire;
16. Barthes, Roland. (1957). « Mythologies, Paris : Seul;
17. Bouvier, M. (2009). *Le vin, c'est toute une histoire*, Jean-Paul Rocher Éditeur, Paris;
18. Collombet, F., et Pairreault, J. (2002). Grands et petits vins de France. Paris : Hatier.
19. Coutier, M. „La langue du dégustateur: des mots et des vins”. Dole, 14 novembre 1992, Académie franc-comtoise du Gout.
20. Gautier, J-François (2003). *Le Vin, de la mythologie à l'aénologie*, Bordeaux: éditions Féret;
21. Henri, Albert. (1991). « La Bataille des Vins », bulletin de la classe des lettres, tome II, Paris;
22. Moissef, M., et Casamayor, P. (2003). Aromes du vin. Paris : Hachette.
23. Vin de France et du monde, Bourgogne, le figaro magazine, Éd. Marie Claire, 2008;
24. Johnson, H. (2002). *Une histoire mondiale du vin*, Paris: Éd. Hachette Pratique;

25. Organisation internationale de la vigne et du vin,(1963). Lexique de la vigne et du vin, avec une préface du baron Pierre Leroy de Boiseaumarié, Éd. Ceuterick, Louvain;
26. Pierre Androuet, *Le vin dans la religion et Le vin dans l'art*, (1969).p. 137-143, in Charles Quittanson et François des Aulnoyes, *L'élite des vins de France*, n° 2, Paris: Éd. Centre National de coordination.

მასალები ინტერნეტიდან:

1. სიტყვის კონა იმერულ და რაჭულ თქმათა <http://www.webmix.ge/vvi/doc>.
2. ქართული დიალექტის ლექსიკონი <http://www.ice.ge/liv/liv/kartlur.php>.
3. გურული დიალექტის ლექსიკონი <http://www.ice.ge/liv/liv/guru.php>.
4. <https://sites.google.com/site/.../dzveli-kartuli-sitqvebis-leksikoni>
5. უცხო სიტყვათა ლექსიკონი www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php
6. განმარტებითი ლექსიკონი <http://www.ena.ge>
6. biblioteka.litklubi.ge/view-nawarmoebi
7. <http://www.nplg.gov.ge>
8. <http://www.science.org.ge>)
9. www.lemotdujour.com/francais/phraseologie
10. <http://vinoge.com/Rvinis-kanonmdebloba/saqarTvelos-kanoni-vazisa-da-Rvinis-Sesaxe>.
11. <http://marani2.blogspot.com/2008/01>)
12. <https://saba.com.ge/books/>
13. Dictionnaire de L'Académie française – 5ème édition 1798 éditions eBooks France

www.ebooksfrance.com

14. Jean-Yves Nau <http://avis-vin.lefigaro>,

15. <http://littre.reverso.net/dictionnaire>

16.. <https://semioticsjournal.wordpress.com/2015/07/31>.

17. www.cnrtl.fr/lexicographie

18. www.languefrancaise.net/Bob/.

დანართები

დანართი 1.

კონცეპტ „ღვინის“ შემცველი ქართული ფრაზეოლოგიური ერთეულები

	ფრაზ. ერთეული	მნიშვნელობა	წყარო
1.	.არც ღვინოა, არც წყალი	არფერია, მოკლებულია ყოველსავე	სახოკია, თ.

		ღირსებას, სავსებითნაკლულოვანია	(1979:28)
2.	მინავ, ნუ გასტყდები და ღვინოვ, ნუ დაიღვრები	ერთმანეთთან სიამტკბილობით ცხოვრობენ,	სახოკია,თ. (1979:401)
3.	.პურ-ღვინოსათვის ფეხი დამიდგა	პატივისცემა დაივიწყა, უკუაგდო.	სახ.თ. (1979:509)
4.	საბანე ღვინო (შემღერება ღვინო)	ცოტა (ორი-სამი ხელადა), ერთ სადილზე სამყოფი ღვინო.	სახ.თ. (1979:609)
5.	ერთი შემღერება ღვინო თუ მომივა მთელ ვენახშიო	იმდენი მომივა, რომ სიმღერის გამოსაწვევად თუ იკმარებსო	სახ.თ. (1979:530)
6.	უღვინოდ დათრობა	ძალზე გამხიარულება.	სახ.თ. (1979:637)
7.	ფირფიტადღაა ღვინო ჭიქაში	ცოტა, ფირფიტის სისქის ოდენი ღვინის ჩარჩენა ჭიქაში,	სახ.თ. (1979:661)
8.	ქვევრში თავის ჩახრჩობა (სმით)	ღვინის უზომო სმა.	სახ.თ. (1979:669)
9.	ქუდმოხდილი სმა	გაჭიანურებული სმა ღვინისა	სახ.თ. (1979:670)
10.	ქუდმოხდილი ღვინის სმა	დაწმენდილი ღვინის სმა.	სახ.თ. (1979:695)

11.	ღვინის მიერ თავის მოტაცება	ვისაც ცნობა აქვს დაკარგული ღვინისაგან, ვინც უგონოდ მთვრალია.	სახ.თ. (1979:701)
12.	ღვინო ახარებს გულსა კაცისას	ღვინო უნდა ვსვათ, გვარგებს.	სახ.თ. (1979:701)
13.	ღვინო ისეთია, რომ კაჭკაჭს დააჩხავლებს	მეტად მჟავეა	სახ.თ. (1979:701)
14.	ღვინომ თავი დაიჭირა	კარგი ღირსების დადგა, კარგი ღვინო დადგა	სახ.თ. (1979:702)
15.	ღვინო მოეკიდა	ბევრი დალია, დაითვრა.	სახ.თ. (1979:702)
16.	ღვინო მტკვრის ტოტად გადმოშვებული	სულ ბევრი, ულეველი	სახ.თ. (1979:702)
17.	ღვინოში სული ამოსდის	ღვინის სმას გადაყოლილია, ლოთია	სახ.თ. (1979:702)
18.	ღვინო ჩაცეცხლა	არ უნდა დაელია, მაგრამ მაინც დალია	სახ.თ. (1979:705)
19.	ცხრილით ღვინის დაღევა	შეუძლებელი საქმის გაკეთება	სახ.თ. (1979:829)

20.	ხატის ღვინის დაღევა	გაგიჟება. დამთხვეულობა.	სახ.თ. (1979:904)
21.	ნუნუასა სწყალობს	ღვინის სმა უყვარს, მსმელია	სახ.თ. (1979:469)
22.	ნოეს ვაზის ღვინო	საუკეთესო ღირსების ღვინო	სახ.თ. (1979:467)
23.	ღვინის შეჯდომა თავში	სიმთვრალის მოკიდება, დათრობის დაწყება.	სახ.თ. (1979:704)
24.	თავში ამხანაგი უზის, თავში ამხანაგი ჩასჯდომია	მთვრალია.	სახ.თ. (1979:245)
25.	ღვინოს ნაკბენი აქვს	ცოტა შემჟავებულია	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge
26.	ღვინოს ხელი აქვს	ღვინოს არასასიამოვნო გემო ახლავს.	ქეგლი(1986: 577)
27.	ღვინის ხუხვა	ღვინის სმა	ქეგლი(1986: 577)
28.	ღვინის გადაღება	ღვინის გადასხმა ერთი ჭურჭლიდან მეორეში (ნალექის მოცილების მიზნით)	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge
29.	თხლეზე ღვინის დაყენება	თხლის გამოუცლელად და	განმარ. ლექსიკ.

		გადაუღებლად ქვევრში ღვინის დატოვება გაზაფხულამდე	http://www.ena.ge
30.	ღვინოს იპარავს	ღვინის სმის, ქეიფის დროს სხვების შეუმჩნევლად [გამო]ტოვებს, არა სვამს.	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge
31.	ღვინო გაუჟდება	გადატ. მოეკიდება.	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge
32.	ჭურჭელს ძირი მოუმშრალა	ჭურჭელი ბოლომდე დაცალა.	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge
33.	აზამბარში მოყვანა	ღვინის სმაში გათანასწორება შემოსწრებულისა	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge
34.	ღვინის ქუდის გატეხვა	მაჭრის თავზე მოგდებული და გამაგრებული ჭაჭის ჩატეხვა	ილია ჭავჭავაძე (1956:91)
35.	ქვევრის თავის გატეხვა	სარქველი მოხადა ქვევრს და ღვინო დახარჯა	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge

დანართი2.

„ღვინის“ კონცეპტოსფეროს ამსახველი ლექსიკური ერთეულები

ლექსიკური ერთეული		მნიშვნელობა	წყარო
1.	გაგალება	განელება, გარბილება, სიმაგრის დაკარგვა.	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge
2.	დაძმარება	დაღონება, შეურვება, მჭმუნვარება, სასოწარკვეთილება, უიმედობა,	სახ.თ. (1979:146)
3.	დასველება	ღვინით გამასპინძლება	სახ.თ. (1979:39)

		მეგობრებისა,	
4.	დადუღდება	გამოიცდება, ჭკუაში ჩავარდება,	სახ.თ. (1979:31)
5.	შეპერანგებულა	დამთვრალა, ზომაზე მეტი ღვინო დაუღევია და აჭიკჭიკებულა.	სახ.თ. (1979:739)
6.	ტიკუსუსუნე	ღვინის სმის მოყვარული,ლოთი.	სახ.თ. (1979:613)
7.	ხაპია	ღვინის ძალიან მსმელი, ლოთი.	სახ.თ. (1979:790)
8.	გწყურებიათ!	იტყვიან, როცა ჭიქებს პირთამდე მოჰყრიან ღვინით ისე, რომ გადმოედინოს.	სახ.თ. (1979:124)
9.	მონათვლა	ითქმის ღვინოზე, როცა შიგ წყალს გაურევენ	სახ.თ. (1979:419)
10.	მუცელჩასახეთქი	მუცელი ჩაიხეთქა, ბევრი ღვინო დალია.	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge
11.	აიძაფება	აიძაფება გაფუჭდება, აიძვრება (ღვინო),	ქართ.დიალ.ლექს. http://www.ice.ge
12.	გადაჰყავს	თავდაუზოგავად სვამს ალკოჰოლიან სასმელს.	ქართ.დიალ.ლექს. http://www.ice.ge
13.	გაჯეჯილდა	იტყვიან იმაზე, ვინც დიდხანს სვამს და სახლში წასვლას ვეღარ	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge

		ახერხებს.	
14.	შეჭიკჭიკება- (შეჭიკჭიკებულა)	შეთვრება და ალაპარაკდება, ენას ამოიდგამს სალაპარაკოდ.	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge
15.	აპიპინება	სითხით თავამდე ავსება რაიმე ჭურჭლის,	რაჭ.დიალ.ლექსიკ. http://www.ice.ge
16.	.გამოჟურვა	ამოწურვა, დაღევა,გათავება.	განმარ. ლექსიკ. http://www.ena.ge
17.	გაბრინცვა	დათრობა,გაბრუება, გამოჩერჩეტება.	ლლონტი,ა.(1984:46)